

B A Y K I
F E D R A

500
D207
2522
L. XIĄG V, SPRZYPISKAMI.

WYDANIE DRUGIE POPRAWNIEJSZE

PRZEZ

X. STANISŁAWA CZERSKIEGO

NAUCZYCIELA STAROŻYT. LITERATURY,

PRZYDANE SĄ BAYKI FEDRA Z RĘKOPISMU
ŚWIEŻO ODKRYTEGO W NEAPOLU.

2 Biblioteka Biblioteki Biblioteki
BIBLIOTEKA
STANISŁAWA CZERSKIEGO
1820

W WILNIE 754

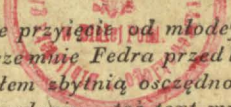
NAKŁADEM I DRUKIEM JÓZEFA ZAWADZKIEGO
IMPERATORSKIEGO UNIW. TYPOGRAFA.

1 8 1 5.

Dozwala się drukować pod tym warunkiem, aby po wydrukowaniu, nie zaczynając przedawać, złożone były w Komitecie Cenzury exemplarze książki tej: ieden dla tegoż Komitetu, dwa dla Departamentu Ministeryum Oświecenia, dwa exemplarze dla IMPERATORSKIEY publiczney Biblioteki ieden dla IMPERATORSKIEY Akademii Nauk. Wilno dnia 1 Maia 1815 r.

G. E. Grodeck, Prof. Ord. Czł. Kom. Cenzury.

PRZEMOWA.

Mimo dobre przyjęcie od młodej Publiczności wydanego przeze mnie Fedra przed laty dwunastą, sam postrzegałem zbytnią oszczędność przypisków w przeszłym wydaniu, toż text mniey poprawny i niepotrzebne opuszczenie kilku baiek; postanowiłem zatem robotę przewarzyć na nowo, sprostoować text i wydanie podług najswieższych i naydokładniejszych edycy, i opatrzyć w dostateczniejsze przypiski; tak iednak, aby się nie przepisać, i aby nie utopić textu w przypiskach. Bo iako wstrzeźliwye przypiskowanie obudza uwagę, u czy rzecz zgłębiać, skraca czytelnikowi pracę, i ieden klasyk dobrze wytuszony rzuca światło i na innych czytać się mających; tak znowu zbyteczne przypiskowanie odwołuje od obłęcia ogólnego rzeczy i od zastanowienia się nad smakiem, na czém rzecz istotniejsza.

Zatém w tém wydaniu czynię naprzód uwagę estetyczną nad każdą bayką nie wchodząc czyiego jest wynalezienia; lepsze przez dwie gwiazdki * odróżniam od słabszych naznaczonych gwiazdką iędną *, dalej, wykazuję iędrniejsze wiersze, i dosadniejsze wyrazy; robię tam i ówdzie uwagę nad zwrotami i tokiem języka łacińskiego, objaśniam miejsca zawilsze, nazywam po polsku łacińskie słowa mniej znaiome; przez wzgląd zaś na młodych czytelników kilka powieści za nadto wolnych i grubych i wraz mniej ważnych opuścić musiałem: co pokazuje, iak dawnieysi naygłównieysi pisarze nie mieli często tej delikatności, która przewodniczy teraz piórom naszym; nakoniec ze świeżo odkrytego rękopismu w Neapolu, bayki Fedra nie znaiome dawniey czytającej Publiczności umieszczam w tém wydaniu u Fońca, gdzie też o nich przemówię.

Rzut oka na istotę Bayki.

Urodziny Bayki do naygłębszey starożytności odnieść można; ludzie próci ówczasowi nie będąc tak opatrzeni w morał, iak my teraz, ubierawszy swoje obyczajowe postrzeżenia i przestrogi, odziewali ie w obrazy zmysłne, używali do tego aktorstwa zwierząt, s któremi przez swój dzikszy sposób życia byli bardzicy niż my spoufalemi (*), i którym przyznawali rozsądek; tak by-

(*) Groddeck w uczoném dziele: Historiae Litter. Graec. Elem. Vilnae 1811.

ło u wszystkich, mianowicie wschodnich narodów; ani ieden tylko jest początkowy Pisarz i wynalazca baiek, lecz byli różni w różnych narodach: gdyż ludzie przeięci praktycznym pouczeniem i uderzającym obrazem bayki, bardzicy zastanawiali się nad rzeczą, niż nad autorem: i im bardzicy krążyła bayka iaka, tém bardzicy szedł w niepamięć iey wynalazca; aż dopiero Ezop (o którym niżej) pozbierawszy bayki i sam wynalazłszy dوسیć ze swego, przywłaszczył sobie tytuł wynalazcy bayki przed pobłażającą Publicznością. Sposób pouczenia się i moralizowania przez bayki, początkowo był istotną potrzebą i obyczajową nauką, gdy za przybyciem skąd inąd światła i nauki, mianowicie wprost od Filozofów, nakoniec powiększey części bayka zmieniła się w zabawę i uległa prawidłom sztuki; zważmyż ią pod tym względem.

Bardzo trafnie podciągnięto baykę pod przepisy teatru; gdyż istotnie jest z rodzaju dramatyczny Poezyi; ma bowiem: 1 swoich aktorów, 2 węzeł i rozwiązanie, 3 Przy stylu sobie właściwym.

o Aktorach Bayki.

Wszystko może mieć miejsce na bayki teatrze:
1. Wchodzą ludzie. 2. Wchodzą rzeczy żyjące nierozumne, iako: zwierzęta, ptaki, ryby, insekta. 3. Wchodzą rzeczy nieżyjące, iakoto: wody, góry, drzewa, kamienie. 4. Wchodzą istoty idealne, ia-

koto: osoba śmierci, cnoty, występku; ostatnie iędnak najmniey mieysca maią, chybaby bardzo oswoioęne z nami byly te zmyślone osoby, iako np. osoba śmierci, inaczey wpadniemy w metafizyczne zacieczenię się: co będzie przeciw naturze i prostocie bayki. Ludzie choć dosyć dobrze wchodzą na ten teatr, nie równie iędnak zręczniey wchodzą zwierzęta; koniec bowiem bayki iest: zganić, nauczyć; iężeli się to dzieie przez ludzi, dzieie się otworzyściey, bo tak ludzie przez ludzi naganiaią się i poucziaią; my zaś wolimy odbierać skrycie przestrogi i przymówki; zwierzęta więc iako naybardziej zbliżiaią się do ludzi, tak przez nie naylepiey to czynić.

Wszystkie nadto charaktery ludzkie są pewnym sposobem rozrzucone na różne gatunki zwierząt. Ztąd Lew udaie z poklaskiem osobę możnego człowieka, wilk chciwego, tępego osiel, liszka zwrotnego; i ta nayczęściey na tym teatrze ukazue się; iest ona tu co Davus, Scapin i nasi Figlaccy Buliony na teatrze wielkim; naylepiey iey się zawiłania i rozwikłania rzeczy powierziaią, bo zmyslna i obrotna.

Kiedy więc na tym teatrze bayki rzecz iaką grać daiesz, i obierziesz sobie podług upodobania aktorów, przypatruy się szczególniey własnościom aktorów, aby na tych własnościach rzecz całkiem osadzić, i aby te własności byly osobliwe iakie. Oto masz tego oboęga przykład:

Niedoperz, Kulik Łopian (*).

„Niedoperz, Kulik, Łopian zapoznawszy się,
 „kupczyk wodą wspólnie postanowili. Niedoperz
 „napożyczył pieniędzy maiąc towary zamorskie
 „sprowadzać, Kulik nabrał drogieh kamieni ma-
 „iać one wyprzedać, Łopian zaś napakował su-
 „knem część swoię statku, aby zbył za morzem.
 „Wsiadaią nasi nowi kupcy, ale w czas nieszczę-
 „śliwy; bo na morzu za powstaniem burzy straci-
 „li wszystko, statek i towary, życie tylko unie-
 „śli. I od tego to czasu nigdy się przed wierzycie-
 „doperz nie ukazuje kryjąc się przed wierzycie-
 „lami, u których napożyczył na swóy handel pie-
 „niędzy, Kulik ustawicznie biega po kamykach u
 „brzegów wody uważiając, czy nie wyrzuciła woda
 „iego kamieni burzą potraconych; Łopian zaś
 „chwytając suknie wszystkich przechodzących o-
 „koło siebie i doświadacza czy nie z jego sukna.“

Widzisz, iak tu wybrane aktorów własności
 osobliwe, i iak na tych własnościach rzecz pole-
 ga; wyłącz iędnak chęć handlowania, która na
 niczém nie iest osadzona; toż moratu żadnego
 wprost wyprowadzić nie można.

(*) Łopian, łopuch roślina pęspolita, której szy-
 szki czepiaią się około naszych sukien.

O węzle i rozwiązaniu bayki.

Bez węzła i rozwiązania bytć żadną miarą bayka nie może; im te będą lepsze, tym lepsza też bayka będzie. Te są należyte węzła i rozwiązania przymioty w bayce: 1 aby z samey rzeczy wynikały, 2 aby były niepospolite, 3 aby iednak były naturalne, 4 aby wyprowadzały morał iaki.

Z samey rzeczy wynikać będą, jeżeli sami aktorowie i w jedney założoney materji płaczą i rozwiązują. Niepospolite będą tym bardziey, im mniej słuchacz, lub czytelnik one przewidywał. Co się tycze naturalności węzła i rozwiązania, na wielkim teatrze ona się zachowuje, gdy widz przekonywa się, że tak stało się, albo mogło się stać, na tym teatrze naszym tego nie trzeba, bo tu wszystko oczywiście zmysła się; trzeba tylko, aby słuchacz lub czytelnik mógł tak pomyśleć: prawdziwie takby Lew, Liszka, Dąb, Trzcina i t. d. w takich okolicznościach stosownie do swoich własności uczyniły lub powiedziały, alboby mogły uczynić lub powiedzieć, gdyby pierwsze miały rozum, mowę; a drugie nadto życie.

Nakoniec mają wyprowadzać morał iaki, bo morał zwykły bywać celnieyszym zamiarem bayki. Morał zwykły się kładzie wyraźnie, lecz przyemniej byłoby dla słuchacza lub czytelnika; gdyby on sam przez się tego dochodził (*) albo ięśli

(*) Uwaga ta iest powszechnie przyjęta od Estety-

się wyraźnie kładzie bayki zastosowanie, to lepiej dadź one w usta któremu z aktorów. Oznaczmy w przykładzie te przymioty węzła i rozwiązania bayki.

Zuk i Orzeł.

„Uciekał zaiąc od orła goniony, postrzegł żuka, a iako przysłowie niesie, tonący i brzytwy się chwytą, wołał zaiąc na żuka, aby iakkolwiek ratował, przynajmniey prośbą i wstawieniem się do orła. Uczynił zuk, ale było napróżno. Zszarpał orzeł zaiąca, a żuka trącił skrzydłem ze wzgardą „poczekayże, mówił zuk zażalony, potrafię oddać za swoje, i nauczę cię mo- że panie orle, że nikim pogardzać nie należy.“

Tu się uczynił węzeł; żuka chęć zemsty go zawiązała; rzecz ciekawa, iak może zuk słaby zrobić co możnemu orłowi; słuchaymy rozwiązania.

„Orzeł gardząc groźbą tum iakąś żuka, leciał potem do gniazda swojego, lecz i zuk leciał za nim z daleka. Orzeł wzniósł się na gniazdo, zuk

ków, lecz moiém zdaniem miejsce mieć tylko może, gdy bayka się przytacza do okoliczności; gdzie sama okoliczność ta wykazuje zastosowanie bayki; lecz w ciągu dzieła baiek słusznie się kładą wyraźne wnioski i zastosowania.

„gniazdo nazaczył; wyleciał potem orzeł z gniazda, żuk do orlego gniazda, i w to potrafił, że iayka orle pospadały. Orzeł żywo dotknięty tym uszkodzeniem od kogoś, wyżey wie gniazdo dla siebie, żuk i tam podobnież uczynił. Orzeł leci z szelestem do Iowisza na skargę, Iowisz iako swojemu faworytowi pozwala na swoich polach złożyć iayka. Tak orzeł uczynił iuż bezpieczny, lecz tylko w swoim mniemaniu, bo żuka zemsta i tam go dosięgnie. Lecz co tu zrobić, gdy iayka orle na samych Iowisza kolanach? Znalazł sposób, bo zemsta zwykła dowcipu dodawać. Wziął oto szczyptę guoiu i seicha wyniosłszy się nad Iowisza, upuszcza na jego poly. Iowisz postrzegłszy plugastwo wstrząsnie prędko polami i razem orle iayka powyrzuca. Uwiadomiony Iowisz więc nad takim mścącemu się żuka wybiegiem w zadumieniu, orzeł w rozpacz, żuk w radości. Wszakże aby rodzaj orli nie zaginął, postanowił Iowisz, aby się orły nie gnieździły, kiedy są żuki; i od tego to czasu zawsze się orły gnieźdzą wcześniej, kiedy ieszcze żuków nie widać.“

Iak tu węzeł i rozwiązanie bayki przy należytych przymiotach! są z rzeczy niepospolite, naturalne, wyprowadzają nakoniec ważny morał zapowiedziany początkowo przez żuka.

O stylu Bayki.

Bayka ma swój styl właściwy. Ma on być i. Ucinkowy. 2. Prosty. Okazałość i powaga okresów

na baykę nie przypadają, bo one wyciągają materyi długiej, wyniosłej, tu zaś rzecz krótka, krótkiego też i zwięzłego wystowienia wyciąga. Prosty znowu ma być styl bayki, iako stosowny do iey natury; do tey prostoty należą przystawia i wyrazy wzięte s potoczney mowy, których do bajek zwykliśmy używać.

Co się tycze rymowania, początkowo bayki krążyły w prozie, daley w różnym gatunku rymów; nayeściej w jambach. My późniejsi zwykliśmy mieszać różnego rozmiaru rymy, stósownie do natury rzeczy wyrażaney. Zkąd w polskim lew wierszem od 13 zgłosek daie prawa zwierzętom, lizka uwinna krótkim od kilku zgłosek wierszem kłóci się tam z kim, przymawia, pochlebuie i t. d.

O sławniejszych Baykarzach.

Ezop pierwsze trzyma miejsce między Pisarzami bajek; był rodem z Frygii, stanu niewolniczego, dostał potem wolności, był dobrze widziany na dworach Królów, i po celniejszych miastach; od Delfów miał zginąć śmiercią zadaną, żył na lat 570 przed naszą Erą. Pospolicie mawiał, nie zaś pisał swoje powieści. Marzym Planudes mnich Carogrodzki w wieku XIV zebrał w jedno bayki Ezopowe (*).

(*) W roku 1809 wydane bayki Ezopa we Florency przez de Furia z rękopismu Opactwa

Fedr, którego bayki wydał, jest drugim sławnym pisarzem baiek, czyli właściwie mówiąc, jest tłumaczem baiek Ezopowych (*). Był on rodem z Tracji, dostał się w młodym wieku do Rzymu niewolnikiem; tam gdy się przykłada do nauk, dostaje się potem do dworu Augusta, od którego wolnością i łaskami był udarowany. Pod Tyberyzem, następcą Augusta, wiele ucierpiał od przemocy Seiana, ministra i faworyta Tyberyzusa. Pisał bayki inż w latach podeszły, które przez wiele potem wieków w niepamięci były zagrzebane; aż dopiero w roku 1590 we Francji przez PP. Pitthou rękopismo pierwsze baiek Fedra odkryte i bayki w druku wydane zostały; wiele jednak z tych baiek zayrzał nam czas xiążki psuicy; jest jednak nadzieia, że się nam onych więcej odkryje, tak iak dopiero odkryto w Neapolu.

Trzeci znaiomy sławny pisarz baiek jest P. de la Fontaine, ieden z ozdob uczonego wieku Ludwika XIV i ogólnie mówiąc ieden z nacyelniejszych Autorów baiek późniejszych czasów. Baykarz ten żartobliwy, plody dowcipu dawne potra-

---

Florenc. w tym stanie, w jakim krążyły te bayki przed Planudem; wydanie to powtarzane jest w Niemczech.

(*) Babryusz nieiakis, którego P. Tyrwhitt umieszcza w wieku Augusta, przelozył Ezopa bayki skażone w języku Greckim, iako tego wi-

fil odświeżyć, uprzyemnić zastosowaniem do zwyczajów terażniejszych; baczny na wszystkie okoliczności przewiązuie rzeczy na nowo, odcina, dodaje; czasem się zdaie zanadto chceć podobać się; styl ma bardzo naturalny i uśmiechający się.

Tych trzech pisarzów takby między sobą porównać można:

Gdyby Litteratowi skazanemu na Syberiją pozwolono z sobą wziąć biblioteczkę, ale pod tym warunkiem, aby w każdym rodzaju brał po iednym Autorze; kiedyby przyszło do baiek, wziąłby pewnie oryginalnego Ezopa, aby się onego przekładaniem zabawiał mający mieć czasu tyle; gdyby zaś brał baykarza dla samego czytania, wziąłby Fontena iako mającego więcej materji; lecz gdyby wszystkie zgola Ezopowe powieści od Fedra przelożone były, porzuciwszy Ezopa i Fontena wziąłby iednego Fedra; toż dałby pokój przekładaniu przez siebie baiek odstraszonej dziwną męską pięknoscią przekładania Fedrowego.

Gdyby się dopiero kto z uczonych pokłócił z Ezopem, wyrzucałby mu, że nie zna się na należytem wystowieniu rzeczy, i zalecałby temu, aby tym końcem Fedra czytał. Poważniejszy się z Fe-

---

docznie pozostałe ślady dowodzą, gdyby tego gładkiego tłumacza gdzie dzieło odkryto np. w Herculanium, nastąpiłaby wielka litteracka rewolucyia względem baiek Ezopa, i względem przekładania Fedrowego.

drem, wynosiłby przed nim pod niebo twórczy do-
wcip Ezopa, powtarzałby ustawnie, że łatwiej
ozdabiać gotowe, niż wynaleźć. Poniechęciwszy
się zaś z Fontenem, przybierając surową postać Fi-
lozofa, przyganiałby chęci śmieszenia, gdzie idzie
bardziej o pouczenie, wytykałby zbytnią lekkość,
zachwalałby poważną piękność Grecką i Rzym-
ską.

Nakoniec, w wierszu o sławn. Poet. tak ia
tych trzech Baykarzów odróżniłem.

Baykarze.

Ezop suchy, lecz za to w wynalazki płodny.
Fedr sam ieden Ezopa tłumaczyć był godny,
Jak dobitne wyrazy, i słów domierzenie!
Pierwszyś w baykach rozśmiał się ucieszny Fontenie.

1815 r.
Mar. 26
w Wilnie.

PHAEDRI FABULARUM AESOPICARUM LIBER PRIMUS.

Prologus.

Aesopus auctor quam materiam reperit,
Hanc ego polivi versibus senariis.
Duplex libelli dos est: quod risum movet,
Et quod prudenti vitam consilio monet.
Calumniari si quis autem voluerit,
Quod arbores loquantur, non tantum ferae,
Fictis jocari nos meminerit fabulis.

Niepotrzebne u końca usprawiedliwianie się,
bo to i przed Fedrem czyniono, i każdy pozwala
znający własności Bayki: chyba że Fedr w bay-
ce iakiey, w której wprowadza mówiące drzewa,
szarpnął swych nieprzyjaciół, a tak chce ożywić
tym sposobem uwagę czytelników na to, i nieszcze-
rze się w tém usprawiedliwia. Mieysce to dowodzi
też, iż zupełne dzieło Fedra nas nie doszło, po-
nieważ w zbiorze niniejszym baiek Fedr nie ma
bayki żadney, gdzieby się drzewa wprowadzały
rozmawiające.

AESOPUS. Patrz o nim w przemowie. Polivi wy-
glądziłem, ozdobiłem, wyraz przenośny, bierze
się drugdy za ukończenie dzieła. Versibus Sena-
riis wierszem iambicznym wolniejszym od sześciu
stop, w którym nie ściśle iamb przestrzega się, lecz

mogą się inne kładź pedesy, prócz mieysca ostatniego, gdzie koniecznie iamb czyli v-*ma* zalegać. Przykład.

[Fictis]jocū[ri nōs]mēmīnē[rīt] fābūlis]

Fictis fabulis dla różnicy, iż Fabula w łacińskim może znaczyć powieść prawdziwą, iako u Greków μῦθος z tem wszystkiem Poeta nasz zdawał się moiēm zdaniem na tę różnicę nie oglądać się, bo fabula popoliciey daleko znaczy zmyslenie; położył więc tak, iak i my mówimy: pozmyślane bayki, choć u nas bayka zawsze rzecz zmysloną oznacza.

F A B U L A I.

** LUPUS ET AGNUS.

Ad rivum eandem Lupus et Agnus venerant,
Siti compulsi: superior stabat Lupus,
Longeque inferior Agnus: tunc fauce improba
Latro incitatus, jurgii causam intulit.
Cur, inquit, turbulentam fecisti mihi!
Istam bibenti? Laniger contra timens.
Qui possum, quaeso, facere, quod quereris, Lupe?
A te decurrit ad meos haustus liquor.
Repulsus ille veritatis viribus,
Ante hos sex menses male, ait, dixisti mihi.
Respondit Agnus: Equidem natus non eram.
Pater hercule tuus, inquit, maledixit mihi.
Atque ita correptum lacerat injusta nece.
Haec propter illos scripta est homines fabula,
Qui fictis causis innocentes opprimunt.

Istny teatr: mieysce: strumień ad rivum — osoby: wilk baran — charaktery: wilk latro, mihi bibenti, bo to ia pię fauce improba, lacerat nece —

Owca: laniger timens — węzeł: wilk napadł na barana, chce go iednak pozrzeć pod pozorem słuszności, iak się to rozwiąże? — Rozwiązanie: tragiczny koniec barana niewinnego zawsze, mimo wysilenie się na pozory przemocy.

Zawsze, iak mówiłem w przemowie, trzeba patrzeć na baykę, iako na dzieło teatralne.

Superior wyżej. Inferior niżej. Łacińscy Pisarze używają często przymiotników miasto przysłówków. Fauce improba. Tu wydawcy w przypisach rozpieraiają się, czy fauce improba do incitatus, czy do intulit należy? odnaszający do intulit a zatém biorący fauce improba miasto voce, clamore, nie mogą pokazać przykładu, aby w łacinie tak się kiedy mówiło; odnaszający zaś do incitatus i biorący fauce improba miasto voracitate ventris rabie znowu rzecz naciągają; moiēm zdaniem ani do tego, ani do owego wprost odnaszać się nie ma, ale jest własność wilka wyrażona iakby faucis improbae: Faux tylko u Poeiów używa się w liczbie pojedynczey. Istam wodę. Laniger co do słowa: welnonosny. Jest to ieden z sekretów stylu Fedra podstawiać Synonima co raz inne, zwłaszcza zastosowane do ninieyszey okolicznosci, np. pierwey Lupus, daley Latro — Agnus poźniey Laniger timens. Albo w następney bayce: zaby nazwane naprzód zwyczajnie Ranae. Drugi raz iuż stosownie do okolicznosci pavidum genus. Trzeci raz turba petulans: nakoniec fugitant inertes. Toz w bayce Venator et Canis iak wdzięcznie podstawiono poźniey miasto Canis, cui latrans contra Senex! Qui staroświecki szósty przypadek zbity miasto quei, domysła się ratione modo Hercule! Formuła przysigi u dawnych; domysła się: tak mi Herkulesie dopomoz. Iniusta zdanie autora o smierci barana.

FABULA II.

** RANAE REGEM PETENTES.

Athenae cum florent aequis legibus,
 Procax libertas civitatem miscuit,
 Frenumque solvit pristinum licentia.
 Hinc conspiratis factionum partibus,
 Arcem tyrannus occupat Pisisstratus.
 Quum tristem servitutum ferent Attici,
 Non quia crudelis ille, sed quoniam grave
 Omne insuetis onus, et coepissent queri;
 Aesopus talem tum fabellam retulit.

Ranae vagantes liberis paludibus,
 Clamore magno regem petiere a Iove.
 Pater Deorum risit, atque illis dedit
 Parvum tigillum, missum quod subito vadit
 Motu sonoque terruit pavidum genus.
 Hoc mersum limo quum jaceret diutius,
 Forte vna tacite profert e stagno caput,
 Et, explorato rege, cunctas evocat.
 Illae, timore posito, certatim adnant,
 Tigillumque supra turba petulans insilit:
 Quod quum inquinassent omni contumelia,
 Alium rogantes regem misere ad Iovem;
 Qui dissolutos mores vi compesceret,
 Inutilis quoniam esset, qui fuerat datus,
 Tum misit illis hydrum, qui dente aspero
 Corripere coepit singulas. Frustra necem
 Fugitant inertes; vocem praecludit metus.
 Furtim igitur dant Mercurio mandata ad Iovem,
 Adlicitis ut succurat. Tunc contra Deus;
 Quia noluitis vestrum ferre, inquit, bonum,

Malum perferte. Vos quoque, o cives, ait,
 Hoc sustinete, majus ne eveniat, malum.

Rzecz dowcipnie wynaleziona i pięknie zastosowana; wiersz pierwszy a mianowicie to bardzo dosadny.

Aequis nie tylko tu znaczy sprawiedliwość, ale też równość prawa. Aequalitas juris, czyli stan demokracyny. Procax toż co petax, kusząca się, niespokojna, od starożytności słowa procaro, skąd pozostał się procus zalotnik. Conspiratis toż co constatis, wyraz zatwardy; Fedr ma tam i ówdsie przytwardą łacinę. Arcem zamek w Atenach ακροπολις, wyższa część Cekropową zwana. Tyrannus nie zawsze był to wyraz nienawisny, znaczy czasem u Pisarzów zwyczajnego samowładcę lub Króla, mianowicie u Poetów. Pisisstratus współczesny z Serw. Tuliuszem szóstym Królem Rzymskim, obywatel Ateński, który się samowładcą uczynił. Omne tak poprawił Heinzyusz, dawniej się czytało, i teraz się w niektórych wydaniach czyta: omnino; ale mylnie, bo niedobry byłby związek w wyobrażeniach Fedra, gdyż powiedział wyżej: non quia crudelis. W rzeczy samej Pizystrat był to człowiek ludzki, uczony i sprzyjający uczonym; Solon nazywa w liście: Παντες τρεγανων βελτιστον, iako nam dochował Laercyusz. Insuetis słowo to wymawia się tu czterozgłoskowie dla zachowania należycie wiersza. Liberis miasto libere, Poeta z przyszłówka zrobił przymiotnik i przywiązał do paludibus. Deorum Pater Iowisz. Tigillum kłódka. Missum miasto demissum. Certatim wyraz, który nie tylko oznacza poruszenie, ale iest tu naśladowczym.

Hydrus Hydra, wąż wodny. Mercurius bożek poseł bogów. Mandata niezawsze ten wyraz służy wyższej osobie, lecz znaczy też zlecenie, proszę

od niższych do wyższych. Bonum, malum położone tu w rodzaju niakim; pierwsze znaczy szczęście, drugie biedę, i jest właściwa łacina.

FABULA III.

** GRACULUS SUPERBIENS PENNIS PAVONIS.

Ne gloriari libeat alienis bonis,
Suoque potius habitu vitam degere,
Eesopus nobis hoc exemplum prodidit.

Tumens inani Graculus superbia
Pennas, Pavoni quae deciderant, sustulit,
Seque exornavit: deinde contemnens suos,
Formoso se Pavonum immiscuit gregi.
Illi impudenti pennas eripiunt avi,
Fugantque rostris. Male multatus Graculus
Redire maerens coepit ad proprium genus;
A quo repulsae tristem sustinuit notam.
Dum quidam ex illis, quos prius despexerat,
Contentus nostris si fuisses sedibus,
Et, quod natura dederat, voluisses pati,
Nec illam expertus esses contumeliam,
Nec hanc repulsam tua sentiret calamitas.

Graculus. *Kawka.* Habito suo w swoim stanie.
Notam *pohańbienie*, *inurere* notam. Calamitas *iak-
by* tu iam calamitosus.

FABULA IV.

** CANIS CARNEM FERENS PER FLUVIUM.

Amittit merito proprium, qui alienum adpetit.
Canis, per flumen carnem dum ferret natans,
Lympharum in speculo vidit simulacrum suum,
Aliamque praedam ab alio ferri putans,
Eripere voluit: verum decepta aviditas,
Et, quem tenebat ore, demisit cibum,
Nec quem petebat adeo potuit adtingere.

Szczęśliwe wynalezienie, co osobliwsza, zbliża się do podobieństwa do prawdy. Lympha woda u samych tylko Poetów. Vidit simulacrum suum. Niektórzy zaprzeczają Fedrowi, aby pies mógł swój obraz widzieć przebywając wodę, gdyż płynąc lub brnąc zawsze musiał mącić: lecz płynieniem nie tak może się mącić woda, aby wyobrażenie całkiem niszczyło się; ztémwyszystkiem w Greckim zbiorze Ezopowych bajek powiedziano *dießame* przebywał, gdzie można rozumieć, że pies kładkę przechodził. Aliamque praedam i t. d. w tym wierszu podług zwyczajnych prawideł iedney zgłoski nie dostaje, dopełniali niektórzy: ferri putans, ferri deputans, perferri putans: naylepiej przypuścić, że w wyrazie praedam ostatnia zgłoska ostaje się przed samogłoską: co Poetom czasem wolno. Nec quem petebat. Nie ma wierszu, chyba Adeo lub potuit brać za dwie zgłoski. Adeo znaczy tu multo minus, Po petebat trzeba daż przecinek.

FABULA V.

** VACCA, CAPELLA, OVIS ET LEO.

Nunquam est fidelis cum potente societas.
Testatur haec fabella propositum meum.

Vacca et Capella, et patiens Ovis injuriae,
Socii fuere cum Leone in saltibus.

Hi quum cepissent cervum vasti corporis,
Sic est locutus partibus factis Leo:

Ego primam tollo, nominor quia Leo:

Secundam quia sum fortis, tribuetis mihi:

Tum quia plus valeo, me sequetur tertia:

Malo adligeretur, si quis quartam tetigerit.

Sic totam praedam sola improbitas abstulit.

*Bayka nienaturalna, bo towarzysze lwa takiej
zywnosci nie potrzebuja, ani tez lew mialby tapac
ielenia matac lup blizszy, toiest tych swoich to-
warzyszow.*

*Saltibus, saltus oznacza ciag pola, toz puszczaj.
Sola improbitas, toiest solus improbus leo, z przy-
miotnika zrobil rzeczownika Fedr swoim zwycza-
iem. Z tey bayki zdaie sie uroslo przystowie:
societas leonina, kiedy ieden wszystkie korzysci za-
biera drugich.*

FABULA VI.

** RANAE TIMENTES SOLIS NUPTIAS.

Vicini furis celebres vidit nuptias
Aesopus, et continuo narrare incipit:

Uxorem quondam Sol cum vellet ducere,

Clamorem Ranarum sustulere ad sidera.

Convicio permotus quaerit Iupiter

Causam querelae: quaedam tum stagni incola,

Nunc, inquit, omnes unus exurit lacus,

Cogitque miseris arida sede emori:

Quidnam futurum est, si crearit liberos?

*Dowcipne wynalezienie; nieco sie tylko imagi-
nacya obraza, ze lotr wyraza sie przez słońce,
ktore powszechnie iest dobroczynnym planetą;
stad pokrzywdzenie od słońca zab nie odpowiada
nalezycie krzywdom przez lotra czynionym.*

*Convicium iakby Convocium, Clamor plurium,
lecz raczej od convinco. W podobney materji mowi
Jan Kochanowski:*

*A swiercz, co mu głosu stae,
Gwattownemu słońcu taie.*

FABULA VII.

* VULPES AD PERSONAM TRAGICAM.

Personam tragicam forte Vulpes viderat.
 O quanta species, inquit, cerebrum non habet.
 Hoc illis dictum est, quibus honorem et gloriam
 Fortuna tribuit, sensum comunem abstulit.

Dobry morat, lecz uklad boyki zaszcuply.
 Persona tragica. Maska; maski aktorow tragi-
 cznych dawnych byly nakszalt szyszaka; widziec
 wzor tego mozna w kopiach malowidel herkulań-
 skich. Sensus communis rozgarnienie, rozum.

FABULA VIII.

** LUPUS ET GRUIS.

Qui pretium meriti ab improbis desiderat,
 Bis peccat; primum quoniam indignos adjuvat,
 Impune deinde abire quia iam non potest.
 Os devoratum fatce cum haereret Lupi,
 Magno dolore victus, coepit singulos
 Inlicere pretio, ut illud extraherent malum.
 Tandem persuasa est iurejurando Gruis,
 Gulaeque credens colli longitudinem,

Periculosam fecit medicinam Lupo.
 Pro quo quum pactum flagitaret praemium,
 Ingrata es, inquit, ore quae nostro caput
 Incolume abstuleris, et mercedem postules.

*Pięknemu wynalezieniu odpowiada gladkie tlu-
 maczenie się. Illud malum, periculosa medicina, do-
 sadne wyrazy. Credens colli longitudinem, dziwnie
 żywo zóraw z długą szyją tu wyrażony, bo za-
 miana przymiotnika na rzeczownik zwykła często
 w łacińskim rzeczy żywo wyrażać, w polskim tak
 ten nie jest zwyczajny.*

*Gruis po staroświecku miasto Grus: tak Ple-
 bes miasto plebs. Pro quo, podobno lepiey czy-
 tać: a quo.*

FABULA IX.

* PASSER ET LE PUS.

Sibi non cavere, et aliis consilium dare,
 Stultum esse, paucis ostendamus versibus.
 Oppressum ab Aquila fletus edentem graves
 Leporem objurgabat Passer: Ubi pernicitas
 Nota, inquit, illa est? Quid ita cessarunt pedes?
 Dum loquitur, ipsum Accipiter nec opinum rapit,
 Questuque vano clamitantem interficit.
 Lepus semianimus mortis in solatio
 Qui modo securus nostra inridebas mala,
 Simili querela fata deploras tua.

*Bardzo ordynaryyne wynalezienie; toż consi-
 lium dare, dawać radę, niestosownie, raczey u-
 ragac się.*

FABULA X.

** LUPUS, VULPES, ET SIMIUS.

Quicumque turpi fraude semel innotuit,
Etiam si verum dicit, amittit fidem.
Hoc adtestatur brevis Esopi fabula.

Lupus arguebat Vulpem furti crimine;
Negabat illa, se esse culpae proximam.
Tunc iudex inter illos sedit Simius,
Uterque causam cum perorassent suam,
Dixisse fertur Simius sententiam:
Tu non videris perdidisse quod petis;
Te credo surripuisse quod pulcre negas.

*Bayki tey wynalezienie przypisują Fedrowi;
dobrze dobrane osoby; wyrok małpy nie jest sta-
nowczy, ale jest stosowany do obojczy strony, i-
ako podeyrzanej; chcąc iednak wyrok ten uznać
za stanowiący niektórzy, tłumaczą, że liszka coś
ukradła, a wilk to od niej odkradł.*

FABULA XI.

* ASINUS ET LEO VENANTES.

Virtutis expers verbis jactans gloriam
Ignotos fallit, notis est derisui.

Venari Asello comite cum vellet Leo,
Contexit illum frutice, et admonuit simul
Ut insueta voce terreret feras,
Fugientes ipse exciperet. Hic auritulus
Clamorem subitum totis tollit viribus:
Novoque turbat bestias miraculo:
Quae dum paventes exitus notos petunt,
Leonis adfliguntur horrendo impetu:
Qui postquam caede fessus est, Asinum evocat,
Iubetque vocem premere. Tunc ille insolens,
Qualis videtur opera tibi vocis meae?
Insignis, inquit, sic, ut nisi nossem tuum
Animum, genusque, simili fugissem metu.

*Frutex krzewina. Excipere wyraz myśliwy, ta-
pać. Auritulus zdrobn. od auritus, dobrego stu-
chu, długich uszu.*

FABULA XII.

* CERVUS AD FONTEM.

Laudatis utiliora quae contempseris
Saepe inveniri, haec exerit narratio.
Ad fontem Cervus quum bibisset, restitit
Et in liquore vidit effigiem suam.
Ibi dum ramosa mirans laudat cornua,
Crurumque nimiam tenuitatem vituperat,
Venantum subito vocibus conterritus,
Per campum fugere coepit, et cursu levi
Canes elusit. Silva tum excepit feram,
In qua retentis impeditus cornibus,
Lacerari caepit morsibus saevis canum.

Tunc moriens, vocem hanc edidisse dicitur:
 O me infelicem, qui nunc demum intelligo,
 Ut illa mihi profuerint, quae despexeram,
 Et quae laudaram, quantum luctus habuerint!

Laudatis i t. d. miysce ciemne, tak się obja-
 śnia: narratio exerit, inveniri saepe utiliora esse ea,
 quae contempseris laudatis, toiest: quam quae laud-
 antur. Quae contempseris, czém drugdy pogar-
 dzasz.

FABULA XIII.

** VULPES ET CORVUS.

Qui se laudari gaudent verbis subdolis, |
 Sera dant poenas turpes poenitentia.

Cum de fenestra Corvus raptum caseum
 Comesse vellet, celsa residens arbore,
 Hunc vidit Vulpes, dehinc sic occaepit loqui:
 O qui tuarum, Corve, pennarum est nitor!
 Quantum decoris corpore et vultu geris!
 Si vocem haberes, nulla prior ales foret.
 At ille stultus, dum vult vocem ostendere,
 Emisit ore caseum, quem celeriter
 Dolosa Vulpes avidis rapuit dentibus.
 Tum demum ingemuit Corvi deceptus stupor:
 Virtuti semper praevalet sapientia.

Wiersz 12 cale dosadny. Virtuti niestosownie.

FABULA XIV.

* EX SUTORE MEDICUS.

Malus quum Sutor inopia deperditus
 Medicinam ignato facere caepisset loco
 Et venditaret falso antidotum nomine,
 Verbosis adquisivit sibi famam strophis.
 Hic, cum jaceret morbo confectus gravi
 Rex urbis, ejus experiendi gratia,
 Scyphum poposcit: fusa dein simulans aqua
 Miscere illius antidoto se toxicum,
 Hoc bibere jussit ipsum, posito praemio.
 Timore mortis ille tum confessus est
 Non artis ullâ Medicæ se prudentiâ,
 Verum stupore vulgi factum nobilem.
 Rex advocata concione haec edidit:
 Quantae putatis esse vos dementiae;
 Qui capita vestra non dubitatis credere,
 Cui calceandos nemo commisit pedes?
 Hoc pertinere vere ad illos dixerim,
 Quorum stultitia quaestus impudentiae est.

Anekdoty, dowcipne doświadczenie Szarlatana.
 Caput tu się ma brać za życie, zatem Antithesis
 niezupełna, bo się tylko zasadza na słowach. Anti-
 dotum, lekarstwo przeciw truciznie. Strophis, ba-
 Źamuctwem. — Hic, tunc.

FABULA XV.

** ASINUS ET SENEX.

In principatu commutando civium,
Nil praeter domini nomen mutant pauperes,
Id esse verum parva haec fabella indicat.

Asellum in prato timidus pascebat Senex.
Is hostium clamore subito territus
Suadebat Asino fugere, ne possent capi.
At ille lentus: Quaeso, num binas mihi
Clitellas impositurum victorem putas?
Senex negavit. Ergo, quid refert mea
Cui serviam, clitellas dum portem meas?

*Sliczna bajka; starca charakter dobrze odda-
ny przez timidus, a osła przez lentus.
Civium miasto Civitatis, Fugere miasto fu-
gam, albo ut fugeret, iestto Grecyzm, w prozie la-
cińskiey tak nie uchodzi. Clitellas, tłumoki, bywa-
ły z drzewa.*

FABULA XVI.

* CERVUS ET OVIS.

Fraudator nomen quum locat sponsu improbo,
Non rem expedire, sed mala videre expetit.

Ovem rogabat Cervus modium tritici
Lupo sponsore: at illa praemetuens deli:
Rapere atque abire semper adsuevit Lupus,
Tu de conspectu fugere veloci impetu:
Ubi vos requiram, quum dies advenerit?

*Nie stosownie u Owcy pszenica. 2. Ze trudno
szukać dłużnika Ielenia, cale pięknie: lecz wzglę-
dem poręki wilka niedokładnie się Owca tłumaczy.
3. Wiersz drugi nie dobrze rzecz wyraża, bo zbyt
powszechnie.*

Nomen locat, dług zaciąga. Rem expedire, tu
ma znaczyć, wypłacić się. Mala creditoris, Wie-
rzyciela. Modius, modium; Korzec, miara zboża:
tak pospolicie tłumaczą, ścisley biorąc było oko-
ło trzech garcy Wileńskich.

FABULA XVII.

* OVIS, CANIS, ET LUPUS.

Solent mendaces luere poenas malefici.
Calumniator ab Ove quum peteret Canis,
Quem commodasse panem se contenderet;
Lupus citatus testis, non unum modo
Deberi dixit, verum affirmavit decem.
Ovis damnata falso testimonio,
Quod non debebat, solvit. Post paucos dies
Bidens jacentem in fovea prospexit Lupum:
Haec, inquit, merces fraudis a Superis datur.

*Niestosownie, aby się pies miał z owcą kłócić,
który iest dla niey zwierzęciem przyjaznem, toż,*

aby się miał z wilkiem wiązać: wpadnienie znowu do iamy rzecz zwyczajna wilkom, niekoniecznie aby to za fałszywe świadectwo tego wilka poślakato; lepiejby było, aby z samego tego świadectwa wynikającą karę dla wilka Poeta obmyślił.

Malefici, zbite miasto maleficii. Bidens owca; poprawa tego miejsca należy się Heinzyuszowi, znalazłszy w ułomku Kodexowym Patawskim videns, y zamienił na b, gdyż wiadomo, że starożytni często zamiast b pisali v.

FABULA XVIII.

* CANIS PARTURIENS.

Habent insidias hominis blanditiae mali,
Quas ut vitemus, versus subiecti monent.

Canis parturiens, quum rogasset alteram,
Ut foetum in ejus tugurio deponeret,
Facile impetravit: dein reposcenti locum
Preces admovit, tempus exorans breve,
Dum firmiores catulos posset ducere.
Hoc quoque consumpto, flagitare validius
Cubile coepit: Si mihi, et turbac meae
Par, inquit, esse potueris, cedam loco.

Dosyć dowcipne oszukanie; zwłaszcza koniec piękny: lecz nie jest przyjemnie, że podobny podobnego oszukiwa; tak iako nieprzyjemnie byłoby, gdyby osiel osta, lub liszka liszkę oszukiwała.

Ducere = educere, producere; Validius od valide.

FABULA XIX.

* CANES FAMELICI.

Sultum consilium non modo effectu caret,
Sed ad perniciem quoque mortales devocat:
Corium depressum in fluvio viderunt canes:
Id ut comesse extractum possent facilius,
Aquam coepere bibere: sed rupti prius
Periere, quam, quod petierant, contingerent.

Tego projektu psów pobudkę trzeba było dokładnie wyjaśnić, toż projekt niebardzo stosowny do psów, które się zaliczają między zmyślniejsze niż zwierzętami.

Depressum zamoczoną od garbarza:

FABULA XX.

* LEO CONFECTUS SENIO.

Quicumque amisit dignitatem pristinam,
Ignavis etiam jocus est in casu gravi.
Defectus annis, et desertus viribus
Leo quum jaceret, spiritum extremum trahens,
Aper fulmineis ad eum venit dentibus,
Et vindicavit ictu veterem injuriam.

Infestis taurus mox confodit cornibus
Hostile corpus. Asinus ut vidit ferum
Impune laedi, calcibus frontem exterit.
At ille expirans: Fortes indigne tuli
Mihi insultare: te, naturae dedecus,
Quod ferre cogor, certe bis videor mori.

Iakaś w Bayce monotonia, toż rozwiązanie ordynaryyne.

Defectus annis zestarzały. Ferum Lwa. Exerit terendo confringit. Naturae dedecus mowa do osła, hańbo przyrodzenia! które cię wydało.

FABULA XXI.

* MUSTELLA ET HOMO.

Mustella ab homine presa, quum instantem necem Effugere vellet: quae so, inquit, parcas mihi, Quae tibi molestis muribus purgo domum. Respondit ille: Faceres si causa mea, Gratum esset, et dedissem veniam supplici: Nunc, quia laboras, ut fruaris reliquis, Quae sunt rosuri, simul et ipsos devores, Noli imputare vanum beneficium mihi. Atque ita locutus, improbam leto dedit. Hoc in se dictum debent illi agnoscere, Quorum privata servit utilitas sibi, Et meritum inane jactat imprudentibus.

Dobra bayka; lecz łatwo podobnych wiele stworzyć; uważać można, że w tytule bayki, pierwey

Mustella, a potém Homo położono, chociaż człowiek iest istotą ważniejszą; uczyniono to dla tego, że na łascy ta bayka bardziey zasadza się.

Nunc quia laboras. Łapiesz myszy dla tego, abys że zjadała, i abys dogryzała i psuta sama, czego one nie dogryzły i nie popsuly.

FABULA XXII.

* CANIS FIDELIS.

Repente liberalis stultis gratus est, Verum peritis inritos tendit dolos. Nocturnus quum fur panem misisset. Cani, Objecto tentans an cibo posset capi. Heus, si, inquit, linguam vis meam pracludere, Ne latrem pro re domini, multum falleris. Namque ista subita me jubet benignitas Vigilare, facias ne mea culpa lucrum.

Ordynaryyna bayka. Subita nagła, niezwyčajno. Lucrum — ne furto lucreris.

FABULA XXIII.

** RANA R U P T A.

Inops, potentem dum vult imitari, perit. In prato quaedam Rana conspexit Bovem,

Et tacta invidia tantae magnitudinis,
 Rugosam inflavit pellem: tum natos suos
 Interrogavit, an Bove esset latior.
 Illi negarunt. Rursus intendit cutem
 Majore nisu, et simili quaesivit modo,
 Quis major esset. Illi dixerunt Bovem.
 Novissime indignata, dum vult validius
 Inflare sese, rupto jacuit corpore.

Iestto bajka jedna ze wzorow przyiemnego stylu starozynosci; dobre wynalezienie, ale nierownie lepsze wystlowienie; dziwnie naturalne i wraz z odmiana tłumaczenie sie.

Rugosam chropawą, Epitheton malarcze i wraz potrzebne. Quis maior; podlug zwyczajnego przepisu trzebaby uter: bo tu od dwóch mowa; wszakże nasz Poeta użył ieszcze razy ze dwa w swém dziele Quis w podobnym przypadku. Jacuit, toiest rupta est, iestto znaczne podniesienie stylu, gdy miasto słów: esse, habere, podstawuie się inne, które nie tylko rzecz po prostu, ale oraz sposób, skutek i ni-by dzianie się wystawia, np. *Virgil.* Regina incedo miasto sum Regina np. Victor discessit, toiest victor fuit. *Mozna w tey bayce uważać ieszcze stopniowanie:*

Rugosam inflavit pellem
 Intendit cutem maiore nisu
 Inflat sese validius.

FABULA XXIV.

* CANIS ET CROCODILUS.

Consilia qui dant prava cautis hominibus,
 Et perdunt operam; et deridentur turpiter.

Canes currentes bibere in Nilo flumine,
 A Corcodilis ne rapiantur, traditum est.
 Igitur quum currens bibere coepisset Canis,
 Sic Corcodilus: Quamlibet lambe, otio
 Pota, atque accede Nilo temere, de dolo
 Noli vereri. At ille: Facerem mehercule,
 Nisi esse scirem carnis te cupidum meae.

Anekdota o psach nadnilowych zastanawia tylko w tey bayce, co do reszty nic nie ma osobliwego.

Corcodilus, tu ma się czytać Corcodilus dla zachowania wiersza, bo Crocodilus pierwszą zgłoskę ma krótką; iako téż znalezione iest takie pisanie w dwóch dosyć starych rękopismach Fedra, i używane iest choć zrzadka od innych pisarzów łacińskich; ani ma zastanawiać, że to słowo w łacińskim iest wzięte z Greckiego, κροκοδείλος, gdyż Łacinnicy biorąc słowa z Greckiego, często ie znacznie przeistaczają, np. Μηχανή = Machina, βεβαδός = tardus.

FABULA XXV.

** VULPES ET CICONIA.

Nulli nocendum: si quis vero laeserit,
 Multandum simili iure fabella admonet.
 Vulpes ad coenam dicitur Ciconiam
 Prior invitasse; et illi in patena liquidam
 Posuisse sorbitionem, quam nullo modo
 Gustare esuriens potuerit Ciconia.
 Quae Vulpem quum revocasset, intrito cibo
 Plenam lagenam posuit: huic rostrum inserens

Satiatur ipsa: torquet convivam fame:
 Quae quum lagenae frustra collum lamberet:
 Peregrinam sic locutam volucrem accepimus:
 Sua quisque exempla debet aequo animo pati.

Notandum, laeserit przywiele, gdyż tu figiel za figiel tylko się oddaie. Sorbitio potrawa rzadka-wa. Peregrina volucris, Bocian co rok zlatuiący.

FABULA XXVI.

**CANIS, THESAURUS ET VULTURIUS.

Hac res avaris esse conveniens potest,
 Et qui humiles nati dici locupletes student.
 Humana effodiens ossa, thesaurum Canis
 Invenit, et violarat quia Manes Deos,
 Injecta est illi divitiarum cupiditas.
 Poenas ut sanctae religioni penderet.
 Itaque aurum dum custodit, oblitus cibi
 Fame est consumptus: quem stans Vulturius super
 Fertur locutus: O Canis, merito jaces,
 Qui concupisti subite regales opes,
 Trivium conceptus; et educatus stercore.

Jedna z baiek naysystematyczniejszych; bardzo naturalne przez psa odkopanie skarbu: bardzo dowcipnie, że bogowie za zgwalcenie mogiły, psu skarb znaleźć dali i chciwym pieniędzy go uczynili: sztucznie też, że miasto Autora wnoszącego morał, wprowadza się sep moralizujący w położeniu naturalném: wszakże ostatni ten morał nie

zdaie się wprost z rzeczy wyplywać; dostatecznym on jest, iak wiersz pierwszy głosi; lepiejby było tak wyrazić: że bogowie często pieniądze za karę dają.

Vultur Vulturius Sep. Violarat. Groby i mogiły w wielkiey były czci u dawnych. Manes deos biorą niektórzy, albo za Lares Penates, albo za Geniuszów złych lub dobrych, albo za Lemures i Larvas, albo za same kości i popioły; nayczęsciej za dusze umarłych. Religioni, rei religiosae zamiast grobu. Trivium, Trivium właściwie znaczy zbieg trzech drog, bierze się nayczęsciej za publiczne podle mieysce, gdzie się wszystkie plugstwa zrzucaly.

FABULA XXVII.

**VULPES ET AQUILA.

Quamvis sublimes debent humiles metuere,
 Vindicta docili quia patet solertiae.
 Vulpinos catulos Aquila quondam sustulit,
 Nidoque posuit pullis, escam ut carperent.
 Hanc persecuta mater orare incipit,
 Ne tantum miserae luctum importaret sibi.
 Contempsit illa, tuta quippe ipso loco:
 Vulpes ab ara rapuit ardentem facem,
 Totamque flammis arborem circumdedit,
 Hosti dolorem damno miscens sanguinis.
 Aquila, ut periculo mortis eriperet suos,
 Incolumes natos supplex Vulpi tradidit.

Sposób zemsty, który rozwiązuie baykę, zbyt jest prosty: chociaż u dawnych stawiano po polach

oltarze; iednak stosownieyby tu ogniska pasterzów użyć, bo ogniska pospolitsze; oltarza zaś niema tu szczególney potrzeby; ma Ezop oltarz w podobney bayce, ale tam bardzo potrzebny do machiny, gdyż z niego orzeł porywa mięso ofiarne z żarem, skąd potem rozwiązanie następuje. Hosti dolorem i t. d. Ciemne tłumaczenie się; ta myśl byde zdaie się: damno sui sanguinis, toiest catulorum suorum, miscet admiscet addit dolorem hostis e damno communi oriundum.

FABULA XXVIII.

* RANAE METUENTES TAURORUM PRAELIA.

Humiles laborant, ubi potentes dissident.
 Rana in palude pugnam Taurorum intuens;
 Heu quanta nobis instat pernicies! ait.
 Interrogata ab alia, cur hoc diceret,
 De principatu quum decertarent gregis,
 Longeque ab illis degerent vitam Boves:
 Est statio separata, ac diversum genus:
 Sed pulsus regno nemoris qui profugerit,
 Paludis in secreta veniet latibula,
 Et proculcatas obteret duro pede:
 Caput ita ad nostrum furor illorum pertinet.

Nadto żaba politykująca rozwodzi się z boiażnią; kłęska, której się lęka, ani pewna, ani powszechna. Laborant, w biedzie są; Horacy w podobnym zdarzeniu użył słowa plector.

Quidquid delirant Reges, plectuntur Achivi.

Est statio, mówi żaba pierwsza, domysła się quidem. Secreta od zaberno, odosobniam. Caput, miasto salus, securitas.

FABULA XXIX.

* MILVUS ET COLUMBAE.

Qui se committit homini tutandum improbo;
 Auxilia dum requirit, exitium invenit.

Columbae saepe cum fugissent Milvum,
 Et celeritate pennae vitassent necem,
 Consilium raptor vertit ad fallaciam,
 Et genus inerme tali deceptit dolo:
 Quare sollicitum potius aevum ducitis,
 Quam regem me creatis icto foedere,
 Qui vos ab omni tutas praestem iniuria?
 Illae credentes, tradunt sese Milvo.
 Qui regnum adeptus, coepit vesci singulas,
 Et exercere imperium saevis unguibus.
 De reliquis tunc una: Merito plectimur.

Nabyt nieuważne gołębie wprowadzają się, toż niewyrażono iak im iastrząb po obraniu odjął szrodek, przez który pierwey ratowały się.

Milvus, Wiersz wyciąga aby się ten wyraz trzygłoskowie wymawiał, toiest Milvus. Vesci, dosyć często to słowo znayduie się z przypadkiem czwartym mimo prawidło Grammatyki.

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

Dawnieysi kończąc xiążkę, tego terminu używają: explicitus liber, albo przez skrócenie explicit: znaczy, że skończona albo rozwinięta xiążka, bo dawniey zwiano na walec xięgi.

P H A E D R I
FABULARUM AESOPICARUM
LIBER SECUNDUS.

Prologus.

EXEMPLIS continetur Eesopi genus,
Nec aliud quicquam per fabellas quaeritur,
Quam corrigatur error ut mortalium,
Acuatque sese diligens industria.
Quicumque fuerit ergo narrantis iocus,
Dum capiat aurem, et servet propositum suum,
Re commendatur, non auctoris nomine.
Equidem omni cura morem servabo senis:
Sed si libuerit aliquid interponere,
Dictorum sensus ut delectet varietas,
Bonas in partes, lector, accipias velim.
Sic ista tibi rependet brevitatis gratiam,
Cujus verbosa ne sit commendatio.

*Wiersz pierwszy i koniec tego wstępu ciemny.
Exemplis przykłady, moral, pouczenie. Contine-
tur zasada się, Genus, rodzaj Poezyi, pisma,
którego Ezop wynalazcą jest Jocus, lusus powieść.
Capiat aurem, aby się podobała, servetque propo-
situm suum, i aby nauczała, co jest icy zamiar-
em. Re commendatur, na rzecz, nie na Autora, trze-
ba znać. Equidem omni i t. d. taka jest treść
końca Epilogu: Będę się starał, ile możności, trzy-
mać się starca, to jest Ezopa, lecz przydam co i*

*ze swego, ale to zwięźle i krótko, którey krótko-
ści nie wypada ci długo zalecać; kończę zatem,
niestosownie, abym będąc zwięźły i krótki w bay-
kach, abym był długi w prologu, gdzie tę kró-
tkość zalecam; nie należy krótkości długo zale-
cać.*

F A B U L A I.

* LEO, PRAEDATOR, VIATOR.

Atte cur negare cupidis debeas,
Modestis etiam offerre quod non petierint.
Super Iuvenium stabat deiectum Leo.
Praedator intervenit, partem postulans:
Darem, inquit, nisi soleres per te sumere:
Et improbum reiecit. Forte innoxius
Viator est deductus in eundem locum,
Feroque viso retulit retro pedem.
Cui placidus ille: Non est, quod timeas, ait,
Et quae debetur pars tuae modestiae,
Audacter tolle. Tunc diviso tergore,
Silvas petivit, homini ut accessum daret.
Exemplum egregium prorsus et laudabile;
Verum est aviditas dives, et pauper pudor.

*Niestosownie lwowi ten rozsądek; lew bardziej
siłą wstawiony; toż sam łupieżca i z łupiestwa tu
cnotę nagradza.*

*Deiectum. Wyraz myśliwy i woienny; dejicere
avem, zastrzelić. Per te, sam, właściwa łacina. Re-
tro, jest pleonazm, czyli wyraz zbywający; pleo-
nazmy służą do ozdoby i mocy. Non est, quod*

timeas, zwrot łacińskiego języka, Ellipsim tę tak można dopełnić: non est quidquam in causa, propter quod, łacinnicy często używają tak tego słowa est: np. Est, quod succenseat, ma za co gniewać się. Est ut viro vir latius i t. d. Bywa, że człowiek za człowieka obszerniej i t. d. domyśla się pospolicie przy słowie est, causa, facultas, animus, i t. d.

FABULA II.

** ANUS, PUELLA, VIR AETATIS MEDIAE.

A Feminis utcumque spoliari viros,
Ament, amentur, nempe exemplis discimus.
Aetatis mediae quemdam mulier non rudis
Tenebat, annos celans elegantia:
Animosque ejusdem pulchra juvenis ceperat.
Ambae videri dum volunt illi pares,
Capillos homini legere coepere invicem:
Quum se putaret fingi curā mulierum,
Calvus repente factus est, nam funditus
Canos puella, nigros anus evellerat.

Utcumque, iakimkolwiek sposobem ogalacaią, quovis modo. Ament, amenter, domyśla się sive.

Nempe, sanè, zaiste, oto. Non rudis, przebiegła. Tenebat, więzila miłoscia. Virgil. Galatea tenebat. Elegantiā, piękrzeniem się. Animos ejusdem cepit usidlita, pociągnęta ku sobie. Juvenis, puella.

Pares, aby porównać się wiekiem. Homini, z politowaniem, biedakowi, biednemu człowiekowi, homo me coepit obsecrare. Terenc. Nuż nieburak

mię prosić. Homo prosto za Vir nigdy u łacinników nie bierze się, Polacy podług swego języka nie mają tu mieysca do potknięcia się w łacinie. Fingo, tu znaczy trefić; zajmujące się tem rzemiostem zwaly się Fictrices.

FABULA III.

** HOMO MORSUS A CANE ET AESOPUS.

Laceratus quidam morsu vehementis Canis,
Tinctum cruore panem misit malefico,
Audierat esse quod remedium vulneris.
Tunc sic Aesopus: Noli coram pluribus
Hoc facere canitus, ne nos vivos devorent,
Quum scierint esse tale culpae praemium.
Successus improborum plures allicit.

Rzecz i wystowienie cale piękne.
Remedium, sympatyczne, zabobonne tu lekarstwo.

FABULA IV.

* AQUILA, FELES, APER.

Aquila in sublimi quercu nidum fecerat:
Felcs cavernam nacta in media pepererat:

Sus nemoricultrix foetum ad imam posuerat,
 Tum fortuitum feles contubernium
 Fraude, et scelestas sic evertit malitia.
 Ad nidum scandit volucris: Pernicies, ait,
 Tibi paratur, forsant et miseræ mihi.
 Nam fodere terram quod vides quotidie
 Aprum insidiosum, quercum vult evertere,
 Ut nostram in plano facile progeniem opprimat.
 Terrore offuso, et perturbatis sensibus,
 Derepiti ad cubile setosae suis;
 Magno, inquit, in periculo nati tui:
 Nam simul exieris pastum cum tenero grege,
 Aquila est parata rapere porcellos tibi.
 Hunc quoque timore postquam complevit locum,
 Dolosa tuto condidit sese cavo.
 Inde evagatâ noctu suspensio pede,
 Ubi esca se replevit, et prolem suam,
 Pavorem simulans prospicit toto die.
 Ruinam metuens Aquilâ ramis desidet:
 Aper rapinam vitans non prodit foras.
 Quid multa? inedia sunt consumpti cum suis
 Felisque catulis largam praebuerunt dapem.
 Quantum homo bilinguis saepe concinnet mali,
 Documentum habere stulta credulitas potest.

Zawiele, że Poeta pomorzył głodem dzika i orła. Nemoricultrix, wyraz złożony; Grecy lubili bardzo takie wyrazów spalenie; przełegli od nich i Lacinnicy, iako: Aper nemorivagus, Cervæ Sylvicultrix i t. d. Jan Kochanowski iako posiadający język Grecki, wiele szczęśliwie do polszczyzny poprzenosił z Greckiego, późniejsi wykracząją często przysadą w te wyrazów rękodzielni; można do takich zastosować nieiako owę przestrożę Horacego.

Sed non ut placidis cœant immitia non ut
 Serpentes avibus genitentur, tigribus agni.
 Sus nemoricultrix, znaczy co do słowa, dzik la-

su mieszkanie. Simul, domysła się ac. Cavo, Cavus cavum, toż co locus cavatus, caverna. Suspensio pede, z cicha, scicha idąc nim nogę stawimy, nieco ią wprzód zawieszoną trzymamy.

Ubi, toż co postquam. Desidet, dosadnie tu oznacza się iednym słowem i siedzenie i nieczyrność; z jednego wyrazu poznać drugidy można rekę pisarza wieku Augustowego. Bilinguis, chytry; odnosił się tu Fedr podobno do owego nieysca w Wirgiliuszu: Tyriosque bilingues, Tyryczyczy używali prócz przywiezionego języka swiego do Afryki nadto krajowego; wszakże, mówi Serwiusz, Wirgiliusz oglądał się bardziey tu na charakter narodu, niż na języki; skąd bilinguis rozumieć się ma: używający słów dwoiako znaczyć mogących, toiest, chytry.

F A B U L A V.

* CAESAR AD ATRIENSEM.

Est ardelioarum quaedam Romae natio,
 Trepide concursans, occupata in otio,
 Gratis anhelans, multa agendo nihil agens,
 Sibi molesta, et aliis odiosissima.
 Hanc emendare, si tamen possum, volo
 Verâ fabellâ: pretium est operae attendere.
 Caesar Tiberius, quum petens Neapolim,
 In Misenensem villam venisset suam,
 Quae monte summo posita Luculli manu,
 Prospectat Sieulum, et prospicit Tuscum mare,
 Ex alticinctis unus atriensibus,
 Cui tunica ab humeris linteo Pelusio
 Erat destrecta, cirris dependentibus,
 Perambulante lacta Domino viridia,

Alveolo coepit ligneo conspergere
 Humum aestuantem, come efficiam iactitans:
 Sed deridetur: inde notis flexibus
 Praecurrit alium in xystum, sedans pulverem.
 Agnoscit hominem Caesar, remque intelligit.
 Id ut putavit esse nescio quid boni,
 Hæc, inquit Dominus. Ille enim vero adsilit;
 Donationis, alapae certe, gaudio.
 Tum sic iocata est tanti maiestas Ducis:
 Non multum egisti, et opera nequicquam periit;
 Multo maioris alapae mecum veneunt.

Anekdota piękna; dowcipny Tyberyusza ucinek, piękność zasadza się na Antitezie: uderzenie = drogie i miłe; biąc = taskę czynić. Wiersz 23 cale okazały.

Atriensis, odzwierny sluga; Ardelio człowiek nadskakujący każdemu, podejmujący się wszystkiego dla wszystkich; Grecy takich nazywali *πελοποννησιους*. Misensem ieden z solwarków Tyberyusza, blisko Neapolu, nazwany od przyładku Misenum. Euculli; sławny ten bogacz Rzymski i wódz żył na lat 70 przed naszą Erą.

Prospectat et prospicit, przeciw zwyczajnemu czytaniu raczej czytać z Bentelem despicit, to jest ma widok na bliskie morze Sycylijskie; prospectat zaś widok na dalsze morze Toskańskie, Alticinctus ukasany, gotowy do usługi, i wraz obraz eleganta: chłopcy takowi, owe to piesciidla pańskie, tamtych czasow nosili się opięto; linteo Pelusio z materyi cienkiej bawelnianey Egipskiej. Pelusium miasto nadbrzeżne Egipitu. Destructa ogladzona, ociśnięta ręką, Cirris dependentibus, z koroną w dolu sukni, Cirrus kędzior, kutas, nadzierzganie. Viridia Viridaria ogrody do przechadzki, toż szpalery. Laeta, Epitheton zdobiące Domino, tak zaczęto Cesarzów nazywać, po zniszczeniu Rzymu. Alveolus, nalewka, naczynie. Conspergere zaczął

kropić ulice ogrodowe dla potłumienia kurzawy, aby Cesarz mógł wygodniey przechadzać się.

Sed deridetur, Cesarz uśmiechać się i nie wchodząc w jego zamiar, miał. Flexibus, manowcami, Xystus Xystum, mieysce do przechadzki niezasklepiene. Intelligit, zrozumiał dopiero Cesarz i zatrzymywał się. Id ut putavit, postrzegłszy ten niewolnik, chcący wolności, zatrzymującego się Cesarza i obracającego na siebie oczy, zaczął dobrze tuszyć dla siebie. Alapae Rzymianie darując wolnością swych niewolników zwykli zadawać policzek z lekka. Multo maioris veneunt, przedać się drozcy, nie tak tanie ia rozwozę, rozdać policzki: iestem flegmatyk, nie iestem skłonny do bicia.

FABULA VI.

* AQUILA, CORNIX, TESTUDO.

Contra potentes nemo est munitus satis;
 Si vero accessit consiliator maleficus,
 Vis et nequitia quidquid oppugnant, ruit.
 Aquila in sublime sustulit Testudinem,
 Quae quum abdidisset corneâ corpus domo,
 Nec ullo pacto laedi posset condita,
 Venit per auras Cornix, et propter volans:
 Opimam saue praedam rapuisti unguibus,
 Sed nisi monstraro, quid sit faciendum tibi,
 Gravi nequicquam te lassabis pondere.
 Promissa parte, suadet ut scopulum super
 Altis ab astris duram inlidat corticem,
 Qua comminuta facile vescatur cibo.
 Inducta verbis Aquila, monitis paruit,
 Simul et magistræ large diyisit dapem.

Sic tuta quæ naturæ fuerat munere,
Impar duabus occidit tristi nece.

Rozwiązanie nic osobliwego; toż niestosownie, że Orzeł u Wrony rady zasięga.

Pacto, sposobem, miasto modo. Opima, toż co pinguis w ofiarach w jedzeniu; opima spolia, u Rzymian zwal się łup zdarty z zabitego wodza nieprzyjacielskiego, ale własną ręką wodza Rzymskiego. Quid sit faciendum. Tu Polacy naypospoliciej mylą się w łacinie, gdy używają trybu oznajmującego podług swego języka; i takby nie ieden z naszych powiedział: Monstrabo tibi, quid faciendum est, gdy tymczasem trzeba mówić: sit; gdyż tu jest nie wprost zapytanie, czyli tacita vel obliqua interrogatio, iak to zowią postrzegacze. Corticem miasto testam niewłaściwie, czyli iak mówią abusivè tu Poeta bierze, cortex odnosi się do drzewa, jest pospolicie rodzaju męzkiego, zrzadka w rodzaju żeńskim bierze się. Naturæ munere, dla skorupy od natury daney.

FABULA VII.

** MULI ET LATRONES.

Muli gravati sarcinis ibant duo.
Unus ferebat fiscos cum pecunia.
Alter tumentes multo saccos hordeo.
Ille onere dives, celsa cervice eminens,
Clarumque collo iactans tintinnabulum:
Comes quieto sequitur, et placido gradu.

Subito Latrones ex insidiis advolant,
Interque caedem ferro Mulum trusitant,
Diripiunt nummos, negligunt vile hordeum.
Spoliatus igitur casus quum fleret suos,
Equidem, inquit alter, me contemptum gaudeo.
Nam nihil amisi, nec sum laetus vulnere.

Hoc argumento tuta est hominum tenuitas,
Magno periculo sunt opes obnoxiae.

Rzecz dobra, nie wyraża się iedno, czemu Muli drugi kontent, że nic nie stracił. Pozbydź się ciężaru pożądana rzecz mułowi, zwłaszcza, że ten ciężar nie czynił mu czci, tak iako czyniły pierwszemu pieniądze; trzeba było Poecie w tém iednym się wytłumaczyć. Lecz osobliwe wystowienie tej bajki kładzie ją między pierwszemi. Wiersz 3, 4, 5, rzecz żywo maluje.

Muli Mulus zwierzę mieszanec z osła i klaczy. używał się już muł od niepamiętnych czasów do dzwigania ciężarów, mianowicie po drogach krętych i górzystych dla mocnego i bezpiecznego kroku iego. Fiscus kroba pleciona, w której dawni pieniądze składali: toż oznacza skarbowe pieniądze. Ille domysł się ibat. Clarus głośny. Iactans, miotając, i toż mogło być przyczyną, iż zbóycy brzękiem zwabieni zostali: co mógł Poeta w bayce wyrazić, aby iak najmniej było przypadkowych wydarzeń w sprawie, co się przestrzega w dziełach teatralnych; Poeta chce też tu rozumieć wystawę tego mułu w brząkaniu; uwiązanie brząkadet i dzwonek było we zwyczaju i u dawnych dla ostrzegania zdaleka napotykatących, aby wozśnie myslano o wygodném rozminieniu się. Interque caedem, podobno stróżów przystawów, bo Poeta nie był obowiązany, aby tych stróżów w bayce wzmiankował, gdyż oni żadneyby roli nie grali w tej bayce; Poeta ma imać rzeczy prosto i bezpośrednie

do celu odnoszące się, iak mówi Horacy Art. Poet. chwając Homera:

Semper ad eventum festinat et in medias res

Non secus ac notas auditorem rapit.

Podobnież inny mierny Poeta opisywałby podobno obszerniej tę bitwę między stróżami, ale byłoby to wszystko niepotrzebnie; naszemu dosyć zdało się położyć: inter caedem. Argumentum, materia, treść; Fedr często za bajkę bierze.

FABULA VIII.

** CERVUS, ET BOVES.

Cervus nemorosis excitatus latibulis,
Ut venatorum fugeret instantem necem,
Caeco timore proximam villam petit,
Et opportuno se bubili condidit.
Haec bos latenti: Quidnam voluisti tibi,
Infelix, ultro qui ad necem cucurreris,
Hominumque tecto spiritum commiseris?
At ille supplex: Vos modo, inquit, parcite,
Occasione rursus erumpam data.
Spatium diei noctis excipiunt vices.
Frondem bubulcus adfert; nec ideo videt.
Eunt subinde et redeunt omnes rustici,
Nemo animadvertit: transit etiam villicus,
Nec ille quicquam sentit. Tum gaudens ferus
Bubus quietis agere coepit gratias,
Hospitium adverso quod praestiterint tempore.
Respondit unus: Salvum te cupimus quidem;
Sed ille, qui oculos centum habet, si venerit,
Magno in periculo vita versatur tua.
Haec inter ipse dominus a coena redit:
Et quia corruptos viderat nuper boves,
Accedit ad praesepe: Cur frondis parum est?

Stramenta desunt. Tollere haec aranea
Quanti est laboris? Eum scrutatur singula,
Cervi quoque alta est conspicatus cornua,
Quem convocata iubet occidi familia,
Praedamque tollit. Haec significat fabula;
Dominum videre plurimum in rebus suis.

Zanosi się na rzecz ciekawą: Ieleń ukrył się przed zgubą w chlewie między wołami; czytelnik czeka ciekawie, co się stanie z jeleniem? rozwiązuje się iednak po prostu, nadchodzi gospodarz, znajduie i zabija ielenia, rozwiązanie to iednak posunął i ciekawszym uczynił Poeta, gdy wprowadza czeladź niepostrzegającą z początku ielenia, dowcipnie więc przymawia pospolitemu sług niedbalsiwu, i nam przywodzi na pamięć nasze narodowe przysłowie: pańskie oko konia tuczy; ozdobił też to rozwiązanie naturalnym opisem gospodarnego pana i burkliwego na sługi niedbałe. Wiersz 10 ma więcej wyrazów niż rzecz wyciąga, bo tylko ma to wyrazić: noc nastąpiła.

Venatorum necem, wyraz przytwardy ale używany u łacinników, iako: metus hostium; iniuria legatorum, co czynnie i biernie rozumieć się może. Bubile, chlew wołowy. Opportuno przymiotnik miasto przysłówka dla ozdoby. Frondem karm dla bydła; Bubulcus wolarz. Rustici czeladź. Ferus Ieleń, rodzaj za gatunek: Quietis że go nie wydały. Dominus gospodarz sam. Corruptos, schudzone. Stramenta desunt podestania nie ma. Tollere haec i t. d. Ciężkoż było te pięćzyny pozrzuć?

EPILOGUS.

AEsopi ingenio statnam posuere Attici,
 Servumque collocarunt aeterna in basi,
 Patere honoris scirent ut cuncti viam,
 Nec generi tribui, sed virtuti, gloriam,
 Quoniam occupat alter, ne primus forem,
 Ne solus esset, studii, quod superfuit.
 Neque haec invidia, verum est aemulatio.
 Quod si labori faverit Latium meo,
 Plures habebit quos opponat Graeciae.
 Si livor obtrectare curam voluerit,
 Non tamen eripiet laudis conscientiam.
 Si nostrum studium ad aures pervenit tuas;
 Et arte fictas animus sentit fabulas,
 Omnem querelam submovet felicitas.
 Sin autem et illis doctus occurrit labor,
 Sinistra quos in lucem natura extulit,
 Nec quicquam possunt nisi meliores carpere,
 Fatale exitium corde durato feram,
 Donec fortunam criminis pudeat sui.

Servumque i t. d. Wiersz energiczny; antiteza
 dosadna i prawdziwa. Quoniam occupat alter.
 Ponieważ mię Ezop uprzedził co do wynalezienia.
 Studium dzieło moje. Tuas, czytelnika rozumie. O-
 mnem querelam, nie będę miał czego się żalić, be-
 dę spokojny. Sinistra natura, niezycziwe przyrodze-
 nie. Exitium miasto exitum; nieco przestarzały

w tē m znaczeniu wyraz, ale znajduie się i u in-
 nych; znaczy więc tu wypadek, wydarzenie; wła-
 ściwie zaś Exitium znaczy zagładę, zagubienie.
 Wreszcie text i związek Epilogu tego w wielu
 miejscach iest podeyrzany.

P H A E D R I
FABULARUM AESOPICARUM
LIBER TERTIUS.

Prologus ad Eutychem.

Phaedri libellos legere si desideras,
Vaces oportet, Eutyche, a negotiis,
Ut liber animus sentiat vni carminis.
Verum, inquis, tanti non est ingenium tuum,
Momentum ut horae pereat officii mei.
Non ergo caussa est manibus id tangi tuis,
Quod occupatis auribus non convenit.
Fortasse dices: Aliquae venient feriae,
Quae me soluto pectore ad studium vocent.
Legesne, quaeso, potius viles naenias,
Impendas curam quam rei domesticae,
Reddas amicis tempora, uxori vaces,
Animum relaxes, otium des corpori,
Ut adsvetam fortius praestes vicem?
Mutandum tibi propositum est et vitae genus,
Intrare si Musarum limen cogitas.
Ego, quem Pierio mater enixa est iugo,
In quo Tonanti sancta Mnemosyne Iovi
Foecunda novies Artium peperit chorum,
Quamvis in ipsa pene sim natus schola,
Curamque habendi penitus corde craserim,
Et laude multa vitam in hanc incubuerim,
Fastidiose tamen in coetum recipior.
Quid credis illi accidere, qui magnas opes

Exaggerare quaerit omni vigilia,
Docto labori dulce praeponens lucrum?
Sed iam, quodcumque fuerit (ut dixit Sinon,
Ad regem quum Dardaniae perductus foret)
Librum exarabo tertium Aesopi stylo,
Honori et meritis dedicans illum tuis,
Quem si leges, laetabor; sin autem minus,
Habebunt certe quo se oblectent posteri.
Nunc Fabularum cur sit inventum genus,
Brevi docebo. Servitus obnoxia
Quia quae volebat non audebat dicere,
Affectus proprios in fabellas transtulit,
Calumniamque fictis elusit iocis.
Eesopi illius semita feci viam:
Et cogitari plura quam reliquerat,
In calamitatem deligens quaedam meam.
Quod si accusator alius Seiano foret,
Si testis alius, iudex alius denique,
Dignam faterer esse me tantis malis,
Nec his dolorem delenirem remediis.
Suspicione si quis errabit sua,
Et rapiet ad se, quod erit commune omnium,
Stulte nudabit animi conscientiam.
Huic excusatum me velim nihilominus.
Neque enim notare singulos mens est mihi,
Verum ipsam vitam et mores hominum ostendere.
Rem me professum dicit sors aliquis gravem:
Si Phryx Aesopus potuit, Anacharsis Scythia,
Aeternam famam condere ingenio suo:
Ego litteratae qui sum propior Graeciae,
Cur somno inerti deseram patriae decus?
Threissa cum gens numeret auctores suos,
Linoque Apollo sit parens, Musa Orphea,
Qui saxa cantu movit, et domuit feras,
Hebrique tenuit impetus dulci mora.
Ergo hinc abesto, Livor, ne frustra gemas:
Quoniam mihi solemnisi debetur gloria.
Induxi te ad legendum: sincerum mihi
Candore noto reddas iudicium peto.

Eutyclus, wyzwoleniec iakis, czy też cudzoziemiec darowany prawem obywatelsiwa; znać był w jakimś urzędzie. Soluto pectore od trosk i starań?

Naeniae Ramoty, nędzne wiersze tu się rozumieją. Vicem, abys, był sposobniejszy do spełnienia urzędu po wychnieniu. Intrare, niestosownie, tu mowa tylko o czytaniu baiek przez Eutycha, nie zaś aby Eutyclus sam został Poetą. Mnemosyne matka Muz. Schola iako na mieyscu Muzom poświęconém. Fastidiosè z trudnością. Sinon przytoczenie tych słów Sinona z Wirgilego nic do rzeczy. Seiano, niż Seian. Seian faworyt i minister Tyberjusza. Rapiet iesli będzie do siebie stosował. Commune to co ia w powszechności ganie. Conscientiam, sam się wyda, że się poczuwa. Rem professum. Ale powie kto: za wiele to Fedrze na ciebie brać taką osobę; i za cóż nie? mógł to czynić Ezop Azyanin, mógł Anacharsys Scyta, a ia przecię bliżey uczoney Grecyi rodziłem się, bo w Tracyi; nadto Linus i Orfeusz są ziomkowie moi, bo i ci rodem z Tracyi. Anacharsis Filozof Scyta wstawiony śmiałém przyganianiem ludzkim wadom.

FABULA I.

* ANUS AD AMPHORAM.

Anus iacere vidit epotam amphoram,
Adhuc Falerna faece e testa nobili
Odorem quae incundum late spargeret.
Hunc postquam totis avida traxit naribus:
O suavis anima, quale te dicam bonum
Antehac fuisse, tales cum sint reliquiae?

Eoc quo pertineat, dicit qui me noverit.

Iest to tylko porównanie dosyć stosowne do rzeczy. Falerna, wino z góry Falernu w Kampanii było wyborne. Testa gliniane naczynie, tu za samą materią wzięto. Anima, albo wyraz pieśczoławy iak Grecy i Rzymianie zwykli przedmioty miłe nazywać *ψυχας*, animas, albo sam zapach, zapachu powiew, iak Horacy nazwał wiatr: animae Thraciae. Quale in te dicam bonum przełożenie to szyku dobrze wydaie się w żywych uczuciach: Perque ego te lacrymas - obtestor. Quo pertineat. Do siebie Fedr zmierza; iezeli w starości tak przyjemne bayki składam, a cóż, gdybym za młodu?

FABULA II.

* PANTHERA ET PASTORES.

Solet a despectis par referri gratia.
Panthera imprudens olim in foveam decidit.
Videre agrestes: alii fustes congerunt,
Alii onerant saxis; quidam contra miseriti,
Periturae quippe, quamvis nemo laederet,
Misere panem, ut sustineret spiritum.
Nox insecuta est, abeunt securi domum,
Quasi inventuri mortuam postridie.
At illa vires ut refecit languidas,
Veloci saltu fovea sese liberat,
Et in cubile concito properat gradu.
Pancis diebus interpositis, provolat,
Pecus trucidat, ipsos Pastores necat,
Et cuncta vastans, saevit irato impetu.
Tum sibi timentes, qui ferae pepercerant,
Damnium haud recusant, tantum pro vita rogant.
At illa, Memini qui me saxo petierit,
Qui pancem dederint; vos timere absistite,
Illis revertor hostis, qui me laescrant.

Jedna z nędzniejszych baiek, skąd ta litość, że niektórzy pasterze chleb rzuciają temu szkodliwemu zwierzęciu? skąd znowu ta wdzięczność w tém draieżnym, zwierzęciu? skąd to osłabienie Rysia, że aż dopiero po zasileniu się chlebem nabył mocy do wydobycia się?

Panthera Rys. Irato impetu, Fedr po swojemu zgodził, ale wyraz zatwardy; niektórzy broniąc, przywodzą z Owidyusza.

Ut tamen iratos in te defixit ocellos, lecz oczy mogą oznaczać różne uczucia, pęd zaś zawsze jest z siebie obojętny; zatem niektórzy poprawiając czytają irata. Revertor hostis, mocny wyraz.

FABULA III.

* SIMII CAPUT.

Pendere ad Lanium quidam vidit Simium, Inter reliquas merces atque obsonia. Quaesivit quidnam saperet: tum Lanium iocans: Quale, inquit, caput est. talis praestatur sapor.

Ridicule magis hoc dictum quam vere aestimo, Quando et formosos saepe inveni pessimos, Et turpi facie multos cognovi optimos.

Jedneyże wartości z poprzedzającą.

Pendere, mówi się o wywieszeniu przedaynych rzeczy. Simium, mogła małpa być żywą wystawiona w klatce na sprzedaż, iako przedmiot uboczny nie rzeźniczy, i dla tego dalsze mówienie o smaku, można brać za żart tylko.

FABULA IV.

** AESOPUS ET PETULANS.

Successus ad perniciem multos devocat.

Aesopo quidam petulans lapidem impegemat, Tanto, inquit, melior! assem deinde illi dedit, Sic prosecutus: Plus non habeo mehercule, Sed unde accipere possis, monstrabo tibi. Venit ecce dives et potens: huic similiter Impinge lapidem, et dignum accipies praemium. Persvasus ille, fecit quod monitus fuit: Sed spes fefellit impudentem audaciam, Comprehensus namque poenas persolvit cruce.

Anekdota zabawna.

Tanto melior! domysla się: es, toś mi gracz. Mehercule, patrz bajkę I. xięgę I. Dignum wyraz umyślnie dwoiakiego znaczenia. Cruce szubienicą przyptacil; wiadomo, że krzyż aż do Konstantyna W. służył za szubienicę.

FABULA V.

* MUSCA ET MULA.

Musca in temone sedit, et Mulam increpans, Quam tarda es, inquit: non vis citius progredi? Vide, ne dolone collum compungam tibi.

Respondit illa: Verbis non moveor tuis,
Sed istum timeo, sella qui primâ sedens,
Iugum flagello temperat lento meum,
Et lora frenis continet spumantibus.
Quapropter aufer frivolam insolentiam:
Namque ubi strigandum est, et ubi currendum, seio.
Hac derideri fabula merito potest,
Qui sine virtute vanas exercet minas.

Nic osobliwego; co stąd musze, aby prędzey Mulica postępowała? toż mulicy przed muchą tlu-maczyć się tak długo i tak usilnie nie wypada. Aufer, precz omitte. Strigandum wyraz rzadko u-żyty, striga było mieysce w obozie, gdzie uwiązy-wano koni rzędem, zatem strigandum rozumieć się tu ma: bydź uwiązaną, stanąć. Virtute miasto viribus.

FABULA VI.

** CANIS ET LUPUS.

Quam dulcis sit libertas, breviter proloquar.

Cani perpasto macie confectus Lupus
Forte occurrit: salutantes dein invicem
Ut restiterunt: Unde sic, quaeso, nites,
Aut quo cibo fecisti tantum corporis?
Ego, qui sum longe fortior, pereo fame.
Canis simpliciter: Eadem est conditio tibi,
Praestare domino si par officium potes.
Quod? inquit ille. Custos ut sis liminis,
A furibus tuearis et noctu domum.
Ego vero sum paratus: nunc patior nives,
Imbresque, in silvis asperam vitam trahens:

Quanto est facilius mihi sub tecto vivere,
Et otiosum largo satiari cibo?
Veni ergo mecum. Dum procedunt, aspiciit
Lupus a catena collum detritum Canis.
Unde, hoc amice? nihil est. Dic, quaeso, tamen.
Quia videor acer, alligant me interdium,
Luce ut quiescam, et vigilem nox quum venerit:
Crepusculo solutus, qua visum est, vagor.
Adfertur vltro panis; de mensa sua
Dat ossa dominus, frusta iactat familia,
Et, quod fastidit quisque, pulmentarium:
Sic sine labore venter impletur meus.
Age, si quo abire est animus, est licentia?
Non plane est, inquit. Fruere, quae laudas, Canis.
Regnare nolo, liber ut non sim mihi.

La Fontaine we Francuzkim daleko zręczniey rzeczy powiązał; tymczasem trzeba się dziwić o-
wey prawdziwie mistrzowskiej Fedra wymowie; ma-
lowana rzecz łagodną pięknością, i owym usmie-
chającym się stylem, co Francuzi zowią: Naive-
té. Uważać tu nadto można iak w rozmowie wil-
ka ze psem owe; ten zapytał się, a tamten odpo-
wiedział, są sztucznie rozłożone, odmieniane, al-
bo utaione; Cicero w swoich filozoficznych pismach
wprowadza dla tego umyślnie mówiących mężów
w osobie pierwszej, iako sam tego przyczynę da-
je. Do pięciu sposobów w zapytaniach i odpowie-
dziach oznaczenie osób sprowadzić można. 1. Spy-
tał się wilk: zkądś się tak ukarmił? odpowiedział pies:
i ty podobnie możesz. 2. Przez oznaczenie prosto
osób, lub przez początkowe litery, np. W. zkądś
się tak ukarmił? P. I ty podobnie możesz. 3.
Przez w mieszanie w ciąg mowy: np. Zkądś, rze-
cze wilk, tak się ukarmił? I ty podobnie możesz,
pies odpowiedział. 4. Przez oddzielenie laszczką
w podług leżącą mówiących, co jest terazniwsze-
go wynalazku i iak nasz Krasicki ciągle w swo-

ich bajkach mówiących rozróżnia, np. Zkądś się tak ukarmił. — I ty podobnie możesz. 5. Przez przytoczenie w mowie takiego wyrazu, który widocznie rozróżnia mówiącego, tak właśnie u Fedra w pierwszym zapytaniu przez wilka odróżnia wyraz: Ego qui sum longè fortior, tak, że całkiem wzmianki można nie czynić pytającego się i owe inquit ait rzecze, powiada, opuścić można, tak iako i tu Fedr uczynił.

FABULA VII.

**FRATER ET SOROR.

Praecepto monitus, saepe te considera.
 Habebat quidam filiam turpissimam,
 Itidemque insigni et pulchra facie filium.
 Hi speculum, in cathedra matris ut positum fuit,
 Pueriliter ludentes forte inspexerant.
 Hic se formosum iactat, illa irascitur,
 Nec gloriantis sustinet Fratris iocos,
 Accipiens (quid enim?) cuncta in contumeliam.
 Ergo ad patrem cucurrit, laesura invicem,
 Magnaque invidia criminatur filium,
 Vir natus quod rem foeminarum tetigerit.
 Amplexus utrumque ille, et carpens oscula,
 Dulcemque in ambobus caritatem partiens,
 Quotidie, inquit, speculo vos uti volo,
 Tu formam ne corrumpas nequitiae malis,
 Tu faciem ut istam moribus vincas bonis.

Piękna moralność tę bajkę zaleca szczególniej. Praecepto, tą powiescią. Te considera, w obu

zdarzeniach. Quid enim? zwrot właściwy języka łacińskiego; bo na iakiż koniec chlubi się, jeżeli nie dla tego tylko, aby tém samém przymawiał? Rem Feminarum, zwierciadło z gotowalni; bardzo stosowny do płci i wieku powód skarżenia: wiadać oraz ztąd, że mężczyźni nie tak zaymowali się elegancją w starożytności. Carpens oscula, miasto osculans, tak też mówi się: Carpere somnos, gaudia, auras. Carpere, właściwie uszczknąć, zerwać. Osculum, zowią się same usta, więc niby tykać się, uszczknąć.

FABULA VIII.

*SOCRATIS DICTUM.

Vulgare amici nomen, sed rara est fides.
 Quam parvas aedes sibi fundasset Socrates,
 (Cuius non fugio mortem, si famam adsequar,
 Et cedo invidiae, dummodo absolvar cinis.)
 E populo sic, nescio quis, ut fieri solet:
 Quaeso, tam angustam, talis vir, ponis domum?
 Utinam, inquit, veris hanc amicis impleam.

Iest to Anekdota, nie zaś bajka; wtrącenie o sobie nie ma mocnego związku z rzeczą, pokazuje iedno zaiętrzenie Fedra.

Socrates, znaiomy Filozof. Cinis, dzielny wyraz, wart Od Horacego.

FABULA IX.

** POETA DE CREDERE, ET NON CREDERE.

Periculosum est credere, et non credere.
 Utriusque exemplum breviter exponam rei.
 Hippolytus obiit, qui novercae creditum est;
 Cassandrae quia non creditum, ruit Ilium.
 Ergo exploranda est veritas multum, prius
 Quam stulta pravè iudicet sententia;
 Sed fabulosa ne vetustate elevem,
 Narrabo tibi, memoriâ quod factum est meâ.
 Maritus quidam cum diligeret coniugem,
 Togamque puram iam pararet filio,
 Seductus in secretum a liberto est suo,
 Sperante heredem sufficere se proximum.
 Qui, dum de puero multa mentitus foret,
 Et plura de flagitiis castae mulieris,
 Adiecit, id quod sentiebat maximè
 Doliturum amanti, ventitare adulterum
 Stuproque turpi pollui famam domûs.
 Incensus ille falso uxoris crimine,
 Simulavit iter ad villam, clamque in oppido
 Subsedit; deinde noctu subito ianuam
 Intravit, rectâ cubiculum uxoris petens,
 In quo dormire mater natum iusserat,
 Aetatem adultam servans diligentius.
 Dum quaerunt lumen, dum concursant familia,
 Irae furentis impetum non sustinens,
 Ad lectum vadit, tentat in tenebris caput;
 Ut sentit tonsam, gladio pectus transigit,
 Nil respiciens, dum dolorem vindicet;
 Lucernâ allatâ, simul adspexit filium,
 Sanctamque uxorem dormientem cubiculo,

Sopita primo quae nil somno senserat,
 Repraesentavit in se poenam facinoris,
 Et ferro incubuit, quod crudelitas strinxerat.
 Accusatores postularunt mulierem,
 Romamque pertraxerunt ad Centumviros;
 Maligna insontem deprimit suspicio,
 Quod bona possideat; stant patroni, fortiter
 Causam tuentes innocentis feminae.
 A Divo Augusto tunc petière iudices,
 Ut adiuveret iurisiurandi fidem,
 Quod ipsos error implicuisset criminis.
 Qui postquam tenebras dispulit calunniae,
 Certumque fontem veritatis reperit,
 Luat, inquit, poenas causa libertus mali,
 Namque orbam nato simul et privatam viro
 Miserandam potiusquam damnandam existimo.
 Quod si delatus perscrutatus crimina
 Paterfamilias esset, si mendacium
 Subtiliter limasset, a radicibus
 Non evertisset scelere funesto domum.
 Nil spernat auris, nec tamen credat statim:
 Quandoquidem et illi peccant, quos minime putes,
 Et qui non peccant impugnantur fraudibus.
 Hoc admonere simplices etiam potest,
 Opinione alterius ne quid ponderent.
 Ambitio namque dissidens mortalium
 Aut gratiae subscribit, aut odio suo.
 Erit ille notus, quem per te cognoveris,
 Haec executus sum propterea pluribus,
 Brevitate nimia quoniam quosdam offendimus.

Powieść historyczna, dobrze opowiadana; we wnioskowaniu zagadliwie nieco, tudzież Tautologia czyli Tożsamość nawiała się.

Credere et non credere, składnia Grecka, właściwie tak w łacinie nie mówi się. Hippolytus, syn Tezeusza od macochy oskarżony o nagabanie, niewinnie zginął. Cassandrae, córka Pryama, przepowiedzią zgubę Troi, lecz wieszczce niewierzono.

Elevent, Elevo, zmniejszam, uymięć powagi. Togam puram, oznaczanie lat młodzieży u Rzymian przez odmianną suknię, znałome jest; po pretexcie, która nosiła się do 15 roku, dawała się toga pura zwana dla tego, że nie miała już szkarlatnego bramowania czyli szlaku u dołu. Libertus, wyzwoleniec, stuga. Suffici, że będzie podstawionym w dziedzictwie, że odziedziczy, suffici miasto suffectum iri tak mamy u Wirgil. Traiano a sanguine duci audierat. Oppido, w témże samém mieście zatrzymał się. Cubiculum pokój sypialny. Tonsum podrostki już się u Rzymian strzygli. Transigit, toiest syna swego podroszka Repraesentavit, znaczy zaraz co uczynić, ponowić. Centumviros, tak zwali się sędziowie sporów prywatnych u Rzymian. Bona possideat po mężu który się sam przebił. Ut adiuuaret, aby ich swym wyrokiem uwolnił od omyłki, iako w ciemney sprawie, i odnadwergżenia przysięgi: przysięgli bowiem sądzili. Error, bo nie mogli rozcznać. Limasset, Limo piluję, tu przenośnie znaczy rozbiieram, przetrząsam, niby odzieram. Ambitio, znaczy wszelki zabieg, tu za stronnictwo wzięto. Dissidens, iako niezgadziataca się w interesowaniu się. Erit ille notus, położono w czasie przysiężym miasto terazniejszego, bo powiedziano nakształt wyroku. Executus, wyłożyłem, stąd wzięto exekwować rolę na teatrze, exekwować Koncert. Pluribus, domysła się Verbis.

FABULA X.

* EUNUCHUS AD IMPROBUM.

Eunuchus litigabst cum quodam improbo, Qui, super obscena dicta et petulans iurgium,

Damnum insectatus est amissi corporis.
En, ait, hoc unum est, cur laborem validius,
Integritatis testes quia desunt mihi,
Sed quid fortunae, stulte! delictum arguis?
Id demum homini est turpe, quod meruit pati.

Eunuchus. Rzezaniec. Super, praeter prócz. En, ait. Słowa Rzezańca. Laborem, przytrudno mi iest w bronieniu się. Testes, świadkowie, zupełność członków. Fortunae, nie zwiny. Meruit pati, iako ty; deprehensis in adulterio exsecabantur virilia, Horat. Sat. II.

FABULA XI.

* PULLUS AD MARGARITAM.

In sterquilino pullus gallinaceus
Dum quaerit escam, margaritam reperit.
Iaces indigno quanta res, inquit, loco!
O si quis pretii cupidus vidisset tui!
Olim redisses ad splendorem maximum.
Ego quod te inveni, potior cui multo est cibus,
Nec tibi prodesse, nec mihi quicquam potest.
Hoc illis narro, qui me non intelligunt.

Nic osobliwego. Kura ma znaczyć czytelnika; perla Bayki Fedra; a śmiecie co? Toż kura tak dobrze rozumująca, nie należyście odpowiada czytelnikom, iakich Fedr chce rozumieć.

Olim, iamdudum, dawnobys. Potior, melior.

Nec tibi i. d. w tym wierszu iest zeugma czyli figura grammatyczna, z blizkiego trzeba domyslać się, wspólne słowo będzie potes.

FABULA XII.

**APES ET FUCI VESPA IUDICE.

Apes in alta quereu fecerant favos
 Hos fuci inertes esse dicebant suos.
 Lis ad forum deducta est, Vespá iudice,
 Quae genus utrumque nosset cum pulcherrime,
 Legem duabus hanc proposuit partibus:
 Non inconueniens corpus, et par est color,
 In dubium plane res ut merito venerit:
 Sed ne religio peccet imprudens mea,
 Alveos accipite, et ceris opus infundite,
 Ut ex sapore mellis, et forma favi,
 De quois nunc agitur, auctor horum appareat.
 Fuci recusant, Apibus conditio placet.
 Tunc illa talem sustulit sententiam:
 Apertum est, quis non possit, et quis fecerit,
 Quapropter Apibus fructum restituo suum.

Hanc praeterissem fabulam silentio,
 Si pactam fuci non recusassent fidem.

Piękny Ossy przystęp do sądzenia, tudzież sposób rozstrzygnięcia sporu rozumnie podany.

Religio, sumnienie, obowiązek przysięgłego sądziego.

Haec praeterissem, nie trzebaby tej bayki, gdyby trzymający cudze zwykli wracać po nakazie

sądu, ale iak trzymali tak trzymają pospolicie; tak iako, słyszę, i trutnie uczyniły. Pacta fides umowa.

FABULA XIII.

*AESOPUS LUDENS.

Puerorum in turba quidam ludentem Atticus
 Aesopum nucibus quum vidisset, restitit,
 Et quasi delirum risit. Quod sensit simul
 Derisor potius quam deridendus senex.
 Arcum retensum posuit in media via:
 Heus, inquit, sapiens, expedi, quid fecerim.
 Concurrit populus; ille se torquet diu,
 Nec quaestionis positae causam intelligit;
 Novissime succumbit. Tum victor Sophus:
 Cito rumpes arcum, semper si tensus habueris;
 At si laxaris, quum voles, erit utilis.
 Sic ludus animo debet aliquando dari,
 Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

Porównanie od łuku psującego się przez ustawne napięcie, bardzo iest stosowne do rzeczy; raczej iednak ono przytoczyć bez tej zagadki.

Simul, domysł się ac. Expedi, odgadnięty. Concurrit populus, można tu przypomnieć owo ubieganie się Greków w rozbieraniu rzeczy i nabywaniu mądrości i owę onych ciekawość, iaką nam wystawiają dzieje s. Pawła, gdy przybył do Aten: toż Filipika I. Demostenesa. Succumbit, wyznać że nie dochodzi. Sophus mędrzec.

FABULA XIV.

*CANIS AD AGNUM.

Inter capellas agno balanti canis,
 Stulte, inquit, erras non est hic mater tua:
 Ovesque segregatas ostendi procul.
 Non illam quaero, quae cum libitum est, concipit,
 Dein portus onus ignotum certis mensibus,
 Novissimè prolapsam effundit sarcinam;
 Verùm illam, quae me nutrit admoto ubere,
 Fraudatque natos lacte, ne desit mihi.
 Tamen illa est potior, quae te reperit — non ita est.
 Unde illa scivit niger an albus nasceret?
 Age porro, scisset: cum crearer masculus,
 Beneficium magnum sane natali dedit,
 Ut expectarem lanium in horas singulas.
 Cuius potestas nulla in gignendo fuit,
 Cur hac sit potior, quae iacentis miserita est,
 Dulcemque sponte praestat benevolentiam?
 Facit parentes bonitas non necessitas.
 His demonstrare voluit Auctor versibus,
 Obsistere homines legibus, meritis capi.

*Bayka ta ma węzeł iakokolwiek, ale bez roz-
 wiazania ważnego; miasto rozwiazania służy mor-
 alizowanie przez iagnięcia, ale to moralizowanie
 jest zawielkie na iagnięcia, i powszechnie roz-
 ciagnioné bydz nie może: iest to przymówka ma-
 tkom porzucatającym swoich dzieci. Domyślaią się
 niektórzy, że do tey bayki trzeba odnieść osobli-
 wy medal bity pod Galienem Cesarzem, wyrażaią-*

cy dziecięcia pod kożą, z powodu uczynionego sta-
 rania i ustaw tego Cesarza względem porzuc-
 nych dzieci.

Libitum est. *Tu brać się ma za dogodzenie chuci.*
 Sarcinam, *ptod.* Tamen illa, *słowa psa.* Age, *nieza-
 wsze wyraz zachęcającego, czasem pozwalaiąco-
 go: przypuśćmy.* Porro, *właściwie znaczy daley.*
 Quae sunt ea maenia porro *Virgil.* Beneficium, *dla
 zachowania wiersza trzeba dwie ostatnie zgłoski
 brać za iedną.* Sanè, *wyraz tu ostrości Ironii.*
 Necessitas *związki natury.* Obsistere legibus, *ciem-
 nne tłumaczenie się, chyba domyslić się saepe.*
 Obsistere, *isdź oporem.* Legibus, *domysl się, na-
 turae.*

FABULA XV.

**CICADA ET NOCTUA.

Humanitati qui se non accomodat,
 Plerumque poenas appetit superbiae.
 Cicada acerbum noctuae convicium
 Faciebat, solitae victum in tenebris quaerere,
 Cavoque ramo capere somnum interdium.
 Rogata est, ut taceret: multo validius
 Clamare coepit. Rursus admotâ prece,
 Accensa magis est. Noctua ut vidit sibi
 Nullum esse auxilium, et verba contemni sua,
 Hac est adgressa garrullam fallacia:
 Dormire quia me non sinunt cantus tui,
 Sonare citharâ quos putes Apollinis.
 Potare est animus nectar, quod Pallas mihi
 Nuper donavit: si non fastidis, veni;
 Una bibamus. Illa, quae ardebat siti,
 Simul cognovit vocem laudari suam,

Cupide advolavit. Noctua egressa e cavo
Trepidantem consectata est, et letho dedit.
Sic, viva quod negarat, tribuit mortua.

Rzecz dowcipnie prowadzona. Za co iedno konik polny laiał sowie? dosyć iest, że spać nie dawał swoim blizkim świerkotaniem; toż za co konik proszony, aby zaprzestał, bardziey wziął się? dosyć iest polożyć: że on iak świerkotał, tak świerkotał swoim zwyczajem. Moratu też ta bayka nie ciągnie porządnego za sobą. Wiersz 18 cale dobrze swą rzecz wyraża.

Cavoque ramo, domysl się in. Bentley mówi, że nie rozumie, co to iest cavo ramo, i dla tego czyta: cavoque trunco mimo Kodexy. Nectar, napój bogów, miała go dostać sowa od Minerwy, ponieważ iest ptakiem tej bogini. Egressa e cavo, nie wiedzieć za co, mówi tu ieden postrzegacz, sowa tu wychodzi, czemu nie czekała do środka konika, który tak chętnie przybywał? i dla tego chcąc rzeczy pogodzić tłumaczy trepidantem, niby że nie chce wchodzić, że lęka się konik polny; ale konik, odpowiadam, chętnie przybywał, cupide advolat? Więc niektórzy chcą czytać egressam cavo, i stosować do konika; ale odpowiadam, że iuż poprzedziło cupide advolat, i znowu przytwardo byłoby dwa przydawac Epiteta: egressam, trepidantem; nakoniec inni nie każą tak ściśle wchodzić w obrachunek bayki, ale zaliczyć omyłkę między drobnostki. Lecz można, moim zdaniem, całkiem od omyłki wymówić, przypuszczać to wyście, to wypadnienie sowy iako niecierpliwey, iako pośpieszney na zemstę. Trepidantem, niektórzy przenoszą nad wulgaty, i czytają crepitantem; ale konik przyszedł pić, nie zaś świerkotać: powtóre, napadniony od sowy raczey trepidat niż crepitat, gdyż in periculo trepidatur potrzebie, nienaturalnie nawet, aby konik w tym ra-

zie świerkotał, iako tego doświadczamy, gdyż koniki uciekające np. przed nogami nasze ni, gdy polem idziemy, zmilkaiąc przeskakuia. Leto dedit, była to też formuła mortualna: Ollus est letho datus.

FABULA XVI.

* ARBORES IN DEORUM TUTELA.

Olim quas vellent esse in tutela sua,
Divi legerunt Arbores. Quercus Iovi,
Et Myrtus Veneri placuit, Phoebo Laureā,
Pinus Cybebae, Populus celsa Herculi.
Minerva admirans, quare steriles sumerent,
Interrogavit. Causam dixit Iupiter:
Honorem fructu ne videamur vendere.
At, mehercule, narrabit, quod quis voluerit,
Oliva nobis propter fructum est gratior.
Tunc sic Deorum genitor atque hominum fator:
O nata, merito sapiens dicere omnibus:
Nisi utile est, quod facimus, stulta est gloria.
Nihil agere, quod non prodest, fabella admonet.

Zanadto wynosi Iowisz Minerwę; dobrze wprawdzie ona obrata, ale to obranie nie wyciąga nadzwyczajney bystrości rozumu.

Cybelae, czytać raczey Cybebae, aby środkowa zgłoska stała się długą dla wiersza podług Greckiego: Κυβηβη, pospoliciey zowie się ta bogini Cybele Κυβελη. Honorem fructu, ażebyśmy się nie zdali zaszczycac drzewa naszą opieką iedynie dla pożytku. Sator, Twórca.

FABULA XVII.

* PAVO AD IUNONEM.

Pavo ad Iunonem venit, indigne ferens,
 Cantus lusciniæ quod sibi non tribuerit:
 Illum esse cunctis auribus admirabilem,
 Se derideri, simul ac vocem miserit.
 Tunc consolandi gratia dixit Dea,
 Sed forma vincis, vincis magnitudine,
 Nitor smaragdi collo praeferet tuo,
 Pictisque plumis gemeam caudam explicas.
 Quo mi, inquit, mutam speciem, si vincor sono?
 Fatorum arbitrio partes sunt vobis datae:
 Tibi forma, vires aquilæ, lusciniæ melos,
 Augurium corvo, laeva cornici omnia;
 Omnesque propriis sunt contentae dotibus.
 Noli adfectare quod tibi non est datum,
 Delusa ne spes ad querelam recidat.

Mierna bajka, dobry moral.

Luscinia, luscinius, Słowik, na drugim miejscu w tym wierszu daktyl miasto iambu. Speciem, piękność, domysł się dii dederunt. Melos, z Greckiego, pieśń, śpiewanie; emfaticznie zaś: przyjemne śpiewanie.

Augurium, Kruk był u dawnych ważnym ptakiem w wieszczbiarstwie. Laeva omnia, pomyslna wroźka, a dextra corvus, a sinistra cornix facit rata. Cicero de Div. II. Spes, toiest sperans.

FABULA XVIII.

* AESOPUS AD GARRULUM.

Aesopus domino solus cum esset familia,
 Parare coenam iussus est maturius.
 Ignem ergo quaerens, aliquot lustravit domos:
 Tandemque invenit, ubi lucernam accenderet.
 Tum circumventi fuerat quod iter longius,
 Effecit brevis: namque recte per forum
 Coepit redire; et quidem e turba Garrulus:
 Aesope, medio sole quid cum lumine?
 Hominem, inquit, quaero, et abiit festinans domum.
 Hoc si molestus ille ad animum rettulit,
 Sensit profecto, se hominem non visum seni,
 Intempestive qui occupato adluserit.

Przymówka zbyt ogólna: lepiej, żeby co bliżej wadzie wielomówstwa przyganiato.

Solus familia, sam ieden służył, sam ieden dwór cały składał. Familia znaczy dwór, czeladź, liberyj. Circumeunti, w tém słowie, m nie zważa się, piszą też niektórzy circueunti. Coepit redire, Idyotyzm Łaciński i Grecki.

Hominem quaero: Ανθρώπου ζητώ, ten ucinek przypisuje Laercyusz Dyogenesowi Filozofowi. Aludere, gabrać, zażartować.

Podług poprawniejszych edycyji tu się kończy zięga III, gdyż tak w rękopism: P. Pithou, i Remzwyuczaynie bywała do tej zięgi przyłączona po-

wieść: Asinus et Galli; że zaś tej xiążce brakło Epilogu, Brotier, Dydot. Dwumost. i P. Szwabe kładą miasto Epilogu z xięgi IV 25, co zdaie się dobrze odpowiadać Prologowi niniejszey xięgi do Eutychesa.

EPILOGUS.

Supersunt mihi, quae scribam, sed parco sciens;
 Primum, esse ne tibi videar molestior.
 Distingit quem multarum rerum varietas;
 Dein, si quis eadem forte conari velit,
 Habere ut possit aliquid operis residui;
 Quamvis materiae tanta abundet copia,
 Labori faber ut desit, non fabro labor.
 Brevitati nostrae praemium ut reddas, peto,
 Quod es pollicitus: exhibe vocis fidem.
 Nam vita mortis propior est quotidie:
 Et hoc minus perveniet ad me muneris,
 Quo plus consumet temporis dilatio.
 Si cito rem perages, usus fiet longior:
 Fruar diutius, si celerius cepero;
 Languentis acvi dum sunt aliquae reliquiae,
 Auxilio locus est, olim senio debilem
 Frustra adjuvare bonitas nitetur tua;
 Cum iam desierit esse beneficio utilis,
 Et mors vicina flagitabit debitum.
 Stultum admovere tibi preces existimo,
 Proclivis ultro cum sit misericordia,
 Saepe impetravit veniam confessus reus:
 Quanto innocenti iustius debet dari?
 Tuae sunt partes, fuerunt aliorum prius;
 Dein simili gyro venient aliorum vices.
 Decerne quod religio, quod patitur fides,
 Et gratulari me fac iudicio tuo.

Excedit animus quem proposuit terminum;
 Sed difficulter continetur spiritus,
 Integritatis qui sinceræ conscius,
 A noxiorum premitur insolentiis.
 Qui sint, requires: apparebunt tempore.
 Ego quondam legi quam puer sententiam:
 „Palam mutire plebeio piaculum est“
 Dum sanitas constabit, pulchrè meminero.

Fedr prosi Eutycha o pomoc przeciw potwarcom i ciemieżycielom swoim: dochodzą tu niektórzy, że Fedr był sądownie oskarżony, a Eutyhus był sędzią owego roku.

Sciens, umyślnie. Distingit, zajmuie różność interessów. Habere ut possit, aby dla drugich do pisanía zostawić. Tuæ sunt partes, do ciebie należy. Gyro, Gyrus, obieg, tu znaczy kolej.

Et gratulari, że byłem za godnego miany bydź bronionym przez ciebie. Continetur spiritus, oddech tłumiony. Sed mutire. Zdanie to z Enniusza Poety. Mutire, odezwać się. Piaculum est, niepochybna zguba. Dum sanitas constabit, póki przy zdrowym rozumie będę. Pulchre meminero, mocno będę pamiętał.

EXPLICIT LIB. III.

P H A E D R I
FABULARUM AESOPICARUM
LIBER QUARTUS.

Prologus ad Particulonem.

Cum destinassem, terminum operi statuere,
In hoc, ut aliis esset materiae satis,
Consilium tacito corde damnavi meum.
Nam si quis talis etiam est tituli appetens,
Quo pacto divinabit, quidnam omiserim,
Ut illud ipsum cupiat famae tradere;
Sua cuique cum sit animi cogitatio,
Colorque proprius? Ergo non levitas mihi,
Sed certa ratio causam scribendi dedit.
Quare Particulo, quoniam caperis fabulis,
(Quas Aesopeas non Aesopi nomino,
Paucas ostendit ille, ego plures dissero,
Usus vetusto genere, sed rebus novis.)
Quartum libellum nunc vacive perleges.
Hunc obtrectare si volet malignitas,
Imitari dum non possit, obtrectet licet.
Mihi parta laus est, quod tu, quod similes tui
Vestras in chartas verba transfertis mea,
Dignumque longa iudicatis memoriâ;
Inlitteratum plausum nec desidero.

Prolog ten należy do tej części, z powodu 14

wiersza; i tu przeniesionym iest przez Brotlera,
Dwumost. Lange, Didota.

Dum destinassem, iak znać z Epilogu ziegi poprzedzającej. Talis tituli. Pisania baiek. Illud, to, co ode mnie pozostało się. Animi cogitatio, sposób myślenia. Colorque, charakter; dobrze mówi się w łacińskim o stylu, dziełach. Niektórzy tak to rozumieją: że wiele charakterów, wad ludzi współczesnych nietknięte pozostały w bajkach moich. Aesopeas, na wzór Ezopa, nie zaś, wszystkie z Ezopa. Genere pisania baiek, sposobu tego skrytey satyry. Imitari dum non possit i t. d. Myśl z Greckiego: Μυσειοδαί γαδίων, η μυσειοδαί, łacniej ganić, niż toż zrobić. Vestras in chartas, czytał Fedr swoje bajki na posiedzeniach, magnaci kazali sobie wypisać, co ich zastanawiało, zwłaszcza co było stosownego do czasów, do pewnych osób: co Francuzi zowią à propos. Illiteratum. Illiteratorum. Nieznawców.

F A B U L A I.

* A S I N U S E T G A L L I.

F A B U L A II. A D I E C T A

* M U S T E L L A E T M U R E S.

Qui natus est infelix, non vitam modo
Tristem decurrit, verum post obitum quoque
Persequitur illum dura fati miseria.

Galli Cybēbes circum in quaestus ducere
Asinum solebant baiulantes sarcinas,
Is cum labore et plagis esset mortuus,
Detracta pelle sibi fecerunt tympana.

Rogati mox a quodam delicio suo
 Quidnam fecissent? hoc locuti sunt modo:
 Putabat se post mortem securum fore,
 Ecce aliae plagae congeruntur mortuo.
 Ioculare tibi videtur: et sanè leve;
 Dum nihil habemus maius, ealamo ludimus;
 Sed diligenter intuere has nenas;
 Quantam sub illis utilitatem reperies?
 Non semper ea sunt, quae videntur: decipit
 Frons prima multos, rara mens intelligit,
 Quod interiore candidit cura angulo.
 Hoc ne locutus sine mercede existimer,
 Fabellam adiciam de mustella et muribus.
 Mustella, cum annis et senecta debilis,
 Mures veloces non valeret assequi,
 Involvit se farinà, et obscuro loco
 Abiecit negligenter. Mus escam putans,
 Assiluit, et compressus occubuit neci;
 Alter similiter periit, deinde et tertius.
 Aliquod secutis, venit et retorrirus,
 Qui saepe laqueos et muscipula effugerat;
 Proculque insidias cernens hostis callidi,
 Sic valeas, inquit, ut farina es, quae iaces.

Wniosek tak ogólnie założony na początku bajki nieści się zawsze; dosyć było powiedzieć: że czasem się tak przydarza, żąd Gallów zawziętość taka, aby osta i zdechłego prześladować? Jest w Ezopie rzecz podobna w bajce: Osieł Panów odmieniący; ale tam bardzo naturalnie Poeta znalazł się.

Galli Popi Cybeli albo Cybeby, matki bogów, inaczej Curetes albo Corybantes, po grecku *Μαγιστρων*; nazwani od rzeki Gallus w Galacji. Woda tej rzeki miała mieć własność mastoku. Byli oni rzeźnicami, włóczyli się ze swemi obrzędami dla zysku; na osle obwozili posąg swojej

bogini, i swoje korzysci nań kładli; żąd przyśłowię: Asinus mysteria portans obciążony.

Tympana używali bębnów przy swych obrzędach. Delicio sub swemu faworytowi, zasłużonemu osłowi. W tym wierszu po quodam, trzeba dać przecinek. Ioculare, frazka. Calamo ludimus; język poetycki, znaczy śpiewam dla zabawki; składam wierszyki. Nenas patrz w prologu części III. Sine mercede. Bez dowodu, na próżno, twardy wyraz.

Mustella. Pożytek i dowcip kryjący się pod bajkami nie mają należytego porównania z łasicą kryjącą się pod mąką, iako tu Autor stosuje.

Occubuit neci zginął. Occumbere morti, Virgil. z przypadkiem trzecim u Poetów samych prawie. Retorrirus, wyga, doświadczony; wyraz przenośny; właściwie znaczy wytarty, opalony. Muscipula, Muscipulum, Samolówka. Sic valeas, żeby ci tyle zdrowia, żebyś z duchem, ile ty mąką jesteś. Nie chcę mieć z tobą sprawy, najniższy sługa.

FABULA III.

** VULPIS ET UVA.

Fame coacta Vulpis alta in vinca
 Uvam adpetebat summis saliens viribus:
 Quam tangere ut non potuit, discedens ait:
 Nondum matura est, nolo acerbam sumere.

Qui, facere quae non possunt, verbis elevant,
 Adscribere hoc debebunt exemplum sibi.

Uvam adpetebat. Liszki lubią i zjadają winogrona; widać to z pisma s. Cant. II. 15, toż z Ni-

kandra. Elevant, zmniejszają, wystawiają jako rzecz nietrudną. Adscribere wyraz rachunkowy u Rzymian, na swój karb wziąć. Exemplum, bajkę.

FABULA IV.

**EQUUS ET APER.

Equus sedare solitus quo fuerat sitim,
Dum sese Aper volutat, turbavit vadum.
Hinc orta lis est. Sonipes iratus fero,
Auxilium petiit hominis, quem dorso levans
Rediit ad hostem. Lactis hunc telis eques
Postquam interfecit, sic locutus traditur:
Laetor tulisse auxilium me precibus tuis:
Nam praedam cepi, et didici quam sis utilis.
Aique ita coegit frenos invitum pati.
Tum moestus ille: Parvae vindictam rei,
Dum quaero demens, servitutem repperi.
Haec iracundos admonebit fabula,
Impune potius laedi, quam dedi alteri.

Systematyczna bajka i głośna w starożytności; człowieka gadanina jest niepotrzebna; lepiejby było tak zakończyć: że człowiek iak wsiadł, tak potem zsiadać nie chciał; iak Horacy w liście 10 toż samo zakończył:

Non equitem dorso, non frenum depulit ore. **U**
Horacego kłótnia z Jeleniem za pastwiska. Też samą bajkę powiedział Stezychor Himerenczykowi, gdy Falarysa chcieli obrać za naczelnika wojsk swoich.

Frenos, mówi się frenus i frenum. Dedi od dedo zdadz się, póysdz wniewolą.

FABULA V.

P O E T A .

Plus esse in uno saepe, quam in turba, boni,
Narratione posteris tradam brevi:
Quidam decedens tres reliquit filias;
Unam formosam et oculis venantem viros;
At alteram lanificam et frugi rusticam;
Devotam vino tertiam et turpissimam;
Harum autem matrem fecit heredem senex,
Sub conditione, totam ut fortunam tribus
Aequaliter distribuatur, sed tali modo:
Ne data possideant aut fruantur; tum, simul
Habere res desierint, quas acceperint,
Centena matri conferant sestertia.
Athenas rumor implet. Mater sedula
Iuris peritos consulit, nemo expedit,
Quo pacto non possideat, quod fuerit datum,
Fructumve capiant: deinde, quae tulcrint nihil,
Quanam ratione conferant pecuniam.
Postquam consumpta est temporis longi mora,
Nec testamenti potuit sensus colligi,
Fidem advocavit iure neglecto parens.
Seponit moechae vestem, mundum muliebrem;
Lavationem argenteam, eunuchos, glabros;
Lanificae agellos pecora, villam, operarios;
Boves, iumenta, et instrumentum rusticum;
Potrici plenam antiquis apothecam cadis,
Domum politam et delicatos hortulos.
Sic destinata dare cum vellet singulis,
Et approbaret populus, qui illas noverat,

Aesopus media subito in turba constitit:
 „O si maneret conditio sensus patri,
 „Quam graviter ferret quod voluntatem suam
 „Interpretari non potuissent Attici!
 Rogatus deinde, solvit errorem omnium.
 Domum, et ornamenta, cum venustis hortulis,
 Et vina vetera date lanificae rusticae:
 Vestem, uniones, pedisequos, et cetera
 Illi assignate, vitam quae luxu trahit:
 Agros, vites et pecora cum pastoribus
 Donate moechae. Nulla poterit perpeti,
 Ut moribus quid teneat alienum suis.
 Deformis cultum vendet, ut vinum paret;
 Agros abiciet moecha, ut ornatum paret;
 At illa gaudens pecore, et lanae dedita
 Quacumque summa tradet luxuriae domum.
 Sic nulla possidebit, quod fuerit datum,
 Et dictam matri conferent pecuniam,
 Ex pretio rerum, quas vendiderint singulae.
 Ita quod multorum fugit imprudentiam,
 Unius hominis reperit solertia.

Anekdota nie tak dowcipna, iak na pierwszy rzut oka uderzać zdaie się; naciągane poprzednicze założenie; testament romansowy bezpraktyczny; u końca niepotrzebne powtórzenie wniosku.

Boni, za wiele Poeta zakłada. Frugi, poczciwaj; przysłówkowo ten wyraz już teraz używa się. Conditione, warunek ten był takowy: aby w równych częściach pobrawszy, użyć tego nie mogły iednak, nie mogąc zaś tego użyć, aby spieniężywszy do matki wróciły pieniądze. Centena, każda po tyle; wynosiła ta summa około 24.000 złotych naszych. Fructumve capiant, domysł się nec. Fidem advocavit, swojej już powinności radziła się, fides, iest wyraz prawniczy, obowiązek wrócenia dziedzictwa drugiemu przez trzymającego zapi-

sem zwał się w kancelaryi Rzymskiej, fides. Neglecto iure które chce, aby prawnicy tłumaczyli testament. Więc matka poradzawszy się swojej powinności rozdała dopełniając woli zmarłego w polowie, a że druga połowa, toiest sposób podziału, była niewyrozumiałą, więc ją uważała podług praw, iakby oney nie było: obscura pro non scriptis. Mundum, Mundus Κοσμος, stroie białogłowskie, garderoba. Lavationem argent, niektórzy biorą za samą wannę srebrną, inni lepiej za cały sprzęt kąpiel, iakoto: gutti, urceoli, strigiles, gdyż Feär w podobnym rozumieniu wyżej ma vestem Moecha, rozpustna; kokietka. Glabros, glaber, gładki, niezarusły od włosów, gatunek służalców podług mody tamtych czasów. Potrici, potrix piączka. Apotheca, sklep. Politam, ozdoby, umebłowany. Conditio sensus, o gdyby był w zyciu! Uniones, klejnoty, brylanty. Quacumque summa, gotowu za bezcen.

FABULA VI.

* PUGNA MURIUM ET MUSTELARUM.

Quum victi Mures Mustelarum exercitu,
 (Historia quorum in tabernis pingitur)
 Fugerent, et arctos circum trepidarent cavos;
 Aegre recepti, tamen evaserunt necem.
 Duces eorum, qui capitibus cornua
 Suis ligarant, ut conspicuum in praelio
 Haberent signum, quod sequerentur milites,
 Haesere in portis, suntque capti ab hostibus;
 Quos immolatos victor avidis dentibus
 Capacis alvi mersit tartareo specu.

Quemcumque populum tristis eventus premit,
Periclitatur magnitudo principum,
Minuta plebes facili praesidio latet.

Przypięcie rogów, na czém węzeł bayki, bardzo mierny wynalazek.

Historia quorum, takie i tym podobne rzeczy malowane bywały po szynkach, winiarniach.

Taberna, właściwie sklep kupiecki, tu znaczy winiarnią, szynk. Cavus, cavum, loch. Inmolaret, wyraz ofiarny. Capacis ito, wiersz przesadzony i nadęty.

F A B U L A VII.
P O E T A.

Tu qui nasute scripta destringis mea,
Et hoc jocorum legere fastidis genus,
Parva libellum sustine patientia,
Severitatem frontis dum placo tuae,
Et in cothurnis prodit Aesopus novis.
Utinam nec unquam Peliū nemoris iugo
Pinus bipennis concidisset Thessala,
Nec ad professae mortis audacem viam
Fabricasset Argus opere Palladio ratem,
Inhospitalis prima quae Ponti sinus
Patefecit, in perniciem Graiū et Barbarū.
Namque et superbi luget Aetiae domus,
Et regna Peliae scelere Medae iacent,
Quae saevum ingenium variis involvens modis,
Illic per artus fratris explicuit fugam,
Hic caede Patris Peliadum infecit manus,

Quid tibi videtur? Hoc quoque insulsum est, ais,
Falsoque dictum: longe quia vetustior
Aegea Minos classe perdomuit freta,
Iustoque vindicavit exemplo impetum.
Quid ergo possum facere tibi, lector Cato,
Si nec fabellae te iuvant. nec fabulae?
Noli molestus esse omnino literis,
Maiorem exhibeant ne tibi molestiam.

Hoc illis dictum est, si qui stulti nauseant,
Et, ut putentur sapere, coelum vituperant.

Ktoś przymówił Fedrowi, aby raczej iął się ważniejszej materji. Otoz masz ze mnie Tragi-ka, mówi Fedr; i zaczyna kawał tragedji. Lecz i to nie podoba się krytykowi. Dajże więc pokój, odpowiada Fedr, gdy tobie wszystko nie do smaku, nie naprzykrzaj się uczynom. Rzecz ta nic nie ma osobliwego; okoliczność iaka owych czasów mogła nadawać wagi tej literackiej klótni.

Cothurnus, obuwie aktorów tragedji, bierze się za tragedjią samę i za styl podniesiony. Utinam i t. d. Wiersze te są z Medei Eurypida, przelożył ie Enniusz na łacińskie; wprowadza się tu piastunka Medei ubolewająca nad losem wychowanicy swojej, narzeka na wynalezienie okrętów, co wszystkiego złego było przyczyną. Peliū nemoris, na górze Tessalskiej Pelionie Professae, niechybnej, umyślnie szakaney. Argus cieśla okrętu dla Iazona na wyprawę do Kolchów. Opere Palladio, sztucznie, sprawą, biegłością Minerwy. Barbarū, tak Grecy nazywali wszystkie inne narody. Aetae, Król Kolchicki, który od Iazona był pozabawiony Medei córki. Absyrta syna, i złotego runa. Peliae, bo ten Król Tessalski zgubiony z przyczyny Medei. Illic w Kolchidzie. Per artus fratris, posie-
kła, iak wiadomo, Medea brata swojego Absyrta, sztuki porozrzucata, aby onych zbieraniem oyciec opóźnił swą pogoń za nią. Hic, w Tessalii, Pe-

liadum, córek Peliadowych, które oycy swóiego o śmierć przyprawiły z podeyscia Medei. Quid tibi videtur, tu kończy Poeta tragedyią, i zaczyna z krytykiem rozmawiać. Minos, miał ten, słyszczę, Król Kreteński pierwey przed Iazonem na okrętach pływać. Impetum krzywdę za zabicie syna przez Ateńczyków. Cato, stosownie do surowego krytyka.

Fabellae bayki, Fabulae, dzieła teatralne. Coelum vituperant. przysłowie, którym dawni wytykali zbytnich krytyków; przyganiać niebu; λαιδοῦσαι τοσοῦτατοι.

FABULA VIII.

**VIPERA ET LIMA.

Mordaciorem qui improbo dente adpetit,
Hoc argumento se describi sentiat.

In officinam Fabri venit Vipera.
Haec quum tentaret. si qua res esset cibi,
Limam momordit: illa contra contumax,
Quid me. inquit, stulta dente captas laedere,
Omne adsvēi ferrum quae corrodere?

Res cibi, cibus. Grecyzm, χερμα τροφης. Contumax oporny. Adsvēi, słowo tu czyta się czterogłoskowie.

FABULA IX.

**VULPES ET HIRCUS.

Homo, in periculum simul ac venit, callidus
Reperire effugium alterius quaerit malo.
Quum decidisset Vulpes in puteum inscia,
Et altiore clauderetur margine,
Devenit Hircus sitiens in eundem locum:
Simul rogavit, esset an dulcis liquor,
Et copiosus? Illa fraudem moliens:
Descende, amice tanta bonitas est aquae,
Voluptas ut satiari non possit mea:
Immisit se barbatus; tum Vulpecula
Evasit puteo, nixa celsis cornibus:
Hircumque clauso liquit haerentem vado.

Szczypty, ale dobry układ, nie wiele ma okoliczności, ale wszystkie potrzebne.

FABULA X.

**PERA E.

Peras imposuit Iuppiter nobis duas;
Propriis repletam vitii post tergum dedit,
Alienis ante pectus suspendit gravem.

Hac re videre nostra mala non possumus:
Alii simul delinquant, censores sumus.

Niektórzy przyganiaią bayce, iż podług niej spada wina na Iowisza, nie zaś na nieprzyznających się do swych przywar; i iest to niby kawał bluźnierstwa; w Greckim Iowisz iest tu usunięty ze sceny, powiedziano tylko, że każdy człowiek nosi dwie sakwy. Ανδρωτος δυο πηγας ενωστος φησι. Tymczasem trzeba tu sobie przypomnieć, że w owe czasy systema musu czyli fatalizmu było upowszechnione.

Gravis, więcey znaczy niż repletus, ztąd bardzo stosownie przednią sakwę nazwał Poeta gravem, bo w niej były cudze przywary, a cudze w naszych oczach są zwycięzaynie cięższe.

FABULA XI.

* FUR ARAM COMPILANS.

Lucernam fur accendit ex ara Iovis,
Ipsunque compilavit ad lumen suum;
Onustus qui sacrilegio quum discederet,
Repente vocem sancta misit religio:
Malorum quamvis ista fuerint munera,
Mihique invisā, ut non offendar subripi,
Tamen, scelestē, spiritū culpam lues,
Olim quum adscriptus venerit poenae dies.
Sed ne ignis noster facinori praeleuceat,
Per quem verendos excolit pietas deos,
Veto esse tale laminis commercium.
Ita hodie nec lucernam de flamma Deum,

Nec de lucerna fas est accendi sacrum.

Quot res contineat hoc argumentum utiles,
Non explicabit alius, quam qui reperit.
Significat primo, saepe, quos ipse alueris,
Tibi inveniri maxime contrarios.
Secundo ostendit, scelera non ira Deum,
Fatorum dicto sed puniri tempore.
Novissime interdicit, ne cum malefico
Usus bonus consociet ullius rei.

Przyczyna obrzędu wymyślona przez Fedra stanowi rzecz całą; po kościołach nieuczynano zwyczajnego ognia na zapalenie. ale albo przyniesiono z domu Flamina. albo z płomieni wzniesionych przez piorun: Fedr więc poetycką tu daie przyczynę i początek tej ustawy. Za nadto Autor mówi, że iak on sam napisał tę baykę, tak też on sam tylko umie wszystkie wnioski z tej bayki wyprowadzić; bo nie trudnego w tém wnioskowaniu moralném niewydaie się; toż zawiele wnosi; pierwszy wniosek lepszy nad dwa ostatnie.

Lucernam, latarnią, którą miał z sobą złodziey, a którą zapalił z ognia na oltarzu Iowisza.

Suum, miasto, eius, odnosi się do Iowisza; pokazuje więc to miejsce i wiele innych, że zaimmek przymiotn. Saus niekoniecznis zawsze ma się kładź iako należący do osoby w przypadku pierwszym położoney. Religio, religia albo bóstwo Iowisza przez statwę mówiące.

Malorum, niebardzo mię obchodzi, że podarki i śluby z mego oltarza pobratēs, bo oni od nieenolliwych, a tém samem od niemilych mi były ofiarowane: satyra, lecz zbyt ogólna. Ipse alueris, stosowanie do ognia utrzymywanego przez Iowisza, z którego ognia zapalił złodziey swą latarnią, przy której odzierał oltarz.

FABULA XII.

* HERCULES ET PLUTUS.

Opes invisae merito sunt forti viro,
 Quia dives arca veram laudem intercipit.
 Caelo receptus propter virtutem Hercules:
 Quum gratulantes persalutasset Deos.
 Veniente Pluto, qui Fortunae est filius,
 Avertit oculos. Causam quaesivit Pater.
 Odi, inquit, illum, quia malis amicus est,
 Simulque obiecto cuncta corrumpit lucro.

Okazała materya, lecz nie ma mocnego systemu.

Intercipit, bo ludzie bardziej na bogactwa oczy obruciają.

Plutus, bożek bogactw. Pater, Iowisz.

FABULA XIII.

LEO REGNANS.

Utilius homini nihil est, quam recte loqui;
 Probanda cunctis est quidem sententia,
 Sed ad perniciem solet agi sinceritas.
 Quum se ferarum regem fecisset Leo,

Et aequitatis vellet famam consequi,
 A pristina deflexit consuetudine,
 Atque inter illas tenui contentus cibo,
 Sancta incorrupta iura redebat fide.

..... Reszty nie ma.

FABULA XIV.

* CAPELLAE ET HIRCI.

Barbam Capellae quum impetrassent ab Iove,
 Hirci moerentes indignari coeperant,
 Quod dignitatem foeminae aequassent suam;
 Sinite, inquit, illa gloria vana frui,
 Et usurpare vestri ornatum muneris,
 Pares dum non sint vestrae fortitudinis.
 Hoc argumentum monet, ut sustineas tibi
 Habita esse similes, qui sunt virtute imparcs.

*Bardzo mierna bayka.
 Muneris, brody która właściwie jest naszym
 wydziałem od natury.*

FABULA XV.

* GUBERNATOR ET NAUTAE.

Quum de fortunis quidam quereretur suis,
Aesopus finxit consolandi gratiã.

Vexata saevis navis tempestatibus,
Inter vectorum lacrymas et mortis metum,
Ferri secundis tuta coepit flatibus,
Nimiaque Nautas hilaritate extollere,
Faciem ad serenam subito ut mutatur dies.
Factus periculo tum Gubernator sophus:
Parcè gaudere oportet, et sensim queri:
Totam quia vitam miscet dolor et gaudium.

Iest to porównanie, i to zbyt używane. Wiersz ostatni związany i patetyczny.

Fortunis, częściej w liczbie pojedynczej w tém znaczeniu używają łacinnicy; znaczy na swelasy narzekać. Faciem ad serenam i t. d. Wiersz ciemny i podeyrzany, ma znaczyć gdy po burzy wróciła się pogoda; wiersz ten u niektórych wydawców jest piątym z porządku: faciem. postać morza, diem, za powietrze, niebo. Sophus, nauczony, mędrszy. Parce gaudere i t. d. przestroga i słowa kapitana okrętu w dwóch wierszach końcowych. Sensim, zlekka, pomiarkowanie.

FABULA XVI.

* HOMO ET COLUBRA.

Qui fert malis auxilium, post tempus dolet.
Gelu rigentem quidam Colubram sustulit,
Sinique fovit contra se ipse misericors.
Namque ut refecta est, necuit hominem protinus.
Hanc alia cum rogaret causam facinoris,
Respondit: Ne quis discat prodesse improbis.

Skąd ta litość człowiekowi ku zmarzłej gadzinie? toż niestosownie, że gadzina na siebie sama mówi. Nowsi tę bajkę przerabiając wprowadzają gadzinę na obronę swego postępu mówiącą, iakoby ją człowiek dla tego ogrzewał, aby z niej miał skórę; dosyć słabe i to poparcie.

Gelu rigentem, inaczej też człowiek nie mógł brać w rękę. Alia, inna gadzina; niepotrzebne tego trzeciego aktora bajki wprowadzenie.

FABULA XVII.

* VULPES ET DRACO.

Vulpes cubile fodiens, dum terram eruit,
Agitque plures altius cuniculos,

Pervenit ad Draconis speluncam ultimum,
 Custodiebat qui thesauro abditos.
 Hunc simul aspexit: Oro, ut imprudentiae
 Des primum veniam: deinde, si pulcre vides,
 Quam non conveniens aurum sit vitae meae,
 Respondeas clementer. Quem fructum capis
 Hoc ex labore, quodve tantum est praemium,
 Ut carcas somno, et aevum in tenebris exigas?
 Nullum. inquit ille; verum hoc a summo mihi
 Iove attributum est. Ergo nec sumis tibi,
 Nec ulli donas quicquam? Sic fati placet.
 Nolo irascaris, libere si dixeris;
 Diis est iratis natus. qui est similis tibi.
 Abiturus illuc, quo priores abierunt,
 Quid mente caeca miserum torques spiritum?
 Tibi dico. avare, gaudium haeredis tui,
 Qui thure superos, ipse te fraudas cibo;
 Qui tristis audis musicum citharae sonum:
 Quem tibi arum macerat iucunditas,
 Obsoniorum pretia qui gemitum exprimunt;
 Qui dum quadrantes aggeras patrimonio,
 Caelum fatigas sordido perjurio,
 Qui circumcidis omnem impensam funeris,
 Libitina ne quid de tuo faciat lucrum.

Więcej czekamy w tej bajce, niż otrzymujemy; liszka bardzo stosownie do swych własności, bo kopiąc loch dla siebie, smoka oto znajduje, który znowu stosownie do mniemania pospolitego o skarbach siedzi w głębokiej pod ziemią iaskini przy pieniądzach. To węzeł; także on rozwiązuje się? proszę oto wyrzucaniem smokowi tego nędznego stanu. W mowie i morale obrońcomy do człowieka łakomego, dosadne są cale te wyrazy: gaudium haeredis tui. Qui thure Superos, ipse te fraudas cibo.

Cubile, łożysko, Cuniculos, podkopy. Simul domysl się ac, Imprudentiae, moiey niewiadomości

Veniam, zem ci może spokojność pomieszała. Si vides miasto vides enim.

Non conveniens; mnie twoiego złota nie trzeba. Tantum, coby to za taka. Fatis, zwalano na odwieczne wyroki, czego nie można było wymówić; albo czego niechciano. Diis iratis, przysłowie: w złą godzinę urodził się. Abiturus, zginiesz; powiedziano tu przez złagodzenie, czyli przez εὐφροσμων; starożytni zaboboni dla uniknienia iakiego złego godła i aby nie wymówić przerażającego słowa; prosto śmierci w mowie wyrażać nie chcieli; i tak mówili miasto mortuus est, vixit, albo abiit in communem locum, albo abiit, unde redire negant: albo si quid humanitus acciderit i. t. d. Wymówienie, usłyszenie smutnego słowa często starożytnym przedsiębranie sprawy iakiej mieszalo; zwykli wysyłać na ulicę sługę, aby oznaymił, iakieby tam pierwsze słowo usłyszał; i podług dobrego lub złego znaczenia tego słowa, przedsiębrali lub odkładali zamiar. My używamy Eufemizmu przez delikatność, np. miasto zabitym został, przeniósł honor nad życie. Priores co przed nami żyli.

Sprawiedliwie tu zastanawiać się możemy nad obrotnością i gładkością rozmowy liszki, co jest bardzo stosowne iak do kaustycznego charakteru uwinney liszki, tak równie i do iey położenia, gdyż rozmawiała ze smokiem, od którego wraz zginąć mogła.

Quid mente, Autora powstanie na łakomców. Mente caeca, to jest mentis caecae. Torques spiritum, dręczysz się. Tibi dico, Formuła groźby i powstania.

Quadrantes; kwadrans, czwarta część assa Rzymskiego; tu się bierze za naydrobniejszą monetę. Oboli gratia, dla grosza. Fatigas, przykrzysz się. Libitina; aby na pogrzebie twoim wydatków nie było; Libitina, bogini pogrzebu u Rzymian. w jej kościele składano pieniądze za każdego umarłego, tamże przedawano sprzęt i rzeczy potrzebne do

obchodów pogrzebowych, Libitina często się bierze za Libitinarius, czyli za postugę pogrzebową.

FABULA XVIII.

P R O L O G U S.

Quid indicare cogitet livor, modo
Licet dissimulet, pulcre tamen intelligo.
Quicquid putabit esse dignum memoriae,
Aesopi dicit: si quid minus adriserit,
A me contendet fictum quovis pignore.
Quem volo refelli iam nunc responso meo:
Sive hoc ineptum, sive laudandum est opus;
Invenit ille, nostra perfecit manus.
Sed exequamur coeptum propositi ordinem.

Livor, *miasto zazdrośnych. Pulcre intelligo, przenikam. Arriserit, arridet, podoba się. Contendit dowodzić będzie. Contendere pignore, isdź o zakład.*

Iam nunc, *natychniast. Invenit ille. Wyżey Fedr powiedział, że ma i własne bajki, tu mówi, że iest tylko przekładaczem Ezopa; nie mając zupełnych dzieł iednego i drugiego; nie możemy nic stanowić. Sed exequamur, ale idźmy do bajek.*

FABULA XIX.

** NAUFRAGIUM SIMONIDIS.

Homo doctus in se semper divitias habet.
Simonides, qui scripsit egregium melos,
Quo paupertatem sustineret facilius,
Circumire coepit urbes Asiae nobiles,
Mercede pacta laudem victorum canens.
Hoc genere quaestus postquam locuples factus est,
Venire in patriam voluit cursu pelagio;
(Erat autem natus, ut aiunt, in Ceo insula)
Ascendit navem, quam tempestas horrida,
Simul et vetustas medio dissolvit mari.
Hi zonas, illi res pretiosas colligunt,
Subsidium vitae. Quidam curiosior;
Simonide, tu ex opibus nil sumis tuis?
Mecum, inquit, mea sunt cuncta. Tum pauci enatant,
Quia plures onere degravati perierunt.
Praedones adsunt, rapiunt, quod quisque extulit,
Nudos relinquunt. Forte Clazomene prope
Antiqua fuit urbs, quam petierunt naufragi.
Hic literarum quidam studio deditus,
Simonidis qui saepe versus legerat,
Eratque absentis admirator maximus,
Sermone ab ipso cognitum, cupidissime
Ad se recepit; veste, nummis, familia
Hominem exornavit: caeteri tabulam suam
Portant, rogantes victum; quos casu obvis
Simonides ut vidit: Dixi, inquit, mea
Mecum esse cuncta; vos quod rapuistis, perit.

Zaleta nauk; należy do powieści historycznych; wystowienie bardzo dobre.

Simonides, sławny Liryk, rodem z wyspu Ceos. Melos. pieśń z muzyką; tu użyto liczby poiedyn. miasto mnog.

Pacta, inni czytają accepta, wzięwszy z góry. Victorum, w jgrzysskach różnych. Cursu pelagio, po poetycku, znaczy morzem. Dissolvit. Właściwie o okręcie, bo starożytni mówili texere navem. Zonas, trzasy z pieniędzmi. Clazomene, miasto nadbrzeżne Azji, inni czytają Clazomenae. Admirator, nie mamy ieszcze w polskim utartego odpuwiadającego wyrazu. Familiā, posługą. Exornavit, udarował. Tabulam, Rozbitowie zebrząc zapomogi, zwykli byli obnosić odmalowane swoierobicie się dla silniejszego poruszenia.

FABULA XX.

** MONS PARTURIENS.

Mons parturibat gemitus immanes ciens,
Eratque in terris maxima exspectatio.
At ille murem peperit. Hoc scriptum est tibi,
Qui, magna quum minaris, extricas nihil.

Sczupła baieczka, lecz przy wszystkich swoich własnościach; ma węzeł, rozwiązanie i moral. Tachus król Egipski miał ją pierwszy powiedzieć Agezylauszowi szupłego wzrostu przybywającemu z woyskiem posilkowem. Wódz grecki odpowiedział: może się ci lwem wydam.

Minaris, właściwie zagrasz, tu znaczy obciiesz.

Extricas, extricare rozplątać, rozwinąć.

FABULA XXI.

* FORMICA ET MUSCA.

Formica et Musca contendebant acriter,
Quae pluris esset. Musca sic coepit prior:
Conferre nostris tu potes te laudibus?
Ubi immolatur, exta praegusto Deum.
Moror inter aras, templa perlustro omnia;
In capite regis sedeo, quum visum est mihi,
Et matronarum casta delibo oseula;
Laboro nihil, atque optimis rebus fruor.
Quid horum simile tibi contingit, rustica?
Est gloriosus sane convictus Deum,
Sed illi, qui invitatur, non qui invisus est.
Reges commemoras, et matronarum oscula;
Ego granum in hiemem quum studiose congero,
Te circa murum video pasci stercore.
Aras frequentas; nempe abigeris quò venis:
Nihil laboras, ideo quum opus est, nil habes.
Super etiam iactas, tegere quod debet pudor;
Aestate me lacessis; quum bruma est, siles:
Mori contractam quum te cogunt frigora,
Me copiosa recipit incolumem domus.
Satis profecto retudi superbiam.
Fabella talis hominum discernit notas
Eorum, qui se falsis ornant laudibus,
Et quorum virtus exhibet solidum decus.

Bayka bez dobrego rozwiązania; kończy się rzecz na deklamacyi mrówki; tymczasem warto się zastanowić nad sztucznie wyszukanemi dowodami przez muchę.

Quae, miasto utra, co uważaliśmy wyżej. Pluris, od plus; pluris esse, więcej znaczyć.

Oscula, same usta, delibare, zlekka tykać, uszczknąć: przenośnie całować. Rustica, ze wzgardą. Est gloriosus, słowa już mrówki. Nempe, szydersko, wyraz przyzwalający i wraz zbitający. Super etiam, trzy pierwsze zgłoski krótkie składają ieden pes; inni czytają, superba.

FABULA XXII.

* SIMONIDES A DIIS SERVATVS.

Quantum valerent inter homines literae,
Dixi superius: quantus nunc illis honos
A superis sit tributus, tradam memoriae.
Simonides idem ille, de quo rettuli,
Victoris laudem cuidam pyctae ut scriberet,
Certo condixit pretio: secretum petit.
Exigua quum frenaret materia impetum,
Usus poetae, ut moris est. licentia,
Atque interposuit gemina Ladae sidera,
Auctoritatem similis referens gloriae.
Opus adprobavit: sed mercedis tertiam
Accepit partem. Quum reliquum posceret:
Illi, inquit, reddent, quorum sunt laudis duae.
Verum ne iratè dimissum te sentiam,
Ad caenam mihi promitte, cognatos volo
Hodie invitare, quorum es in numero mihi.
Fraudatus quamvis, et dolens iniuria,
Ne male dimissam gratiam corrumpere,
Promisit; rediit hora dicta, recubuit.
Splendebat hilare poculis convivium:
Magno apparatu laeta resonabat domus:
Repente duo quum iuvenes sparsi pulvere,

Sudore multo diffluentes corpora,
Humanam supra formam cuidam servulo
Mandant, ut ad se provocet Simonidem,
Illius interesse ne faciat moram.
Homo perturbatus excitat Simonidem.
Unum promorat vix pedem triclinio,
Ruina camerae subito oppressit caeteros;
Nec ulli iuvenes sunt reperti ad ianuam.
Ut est vulgatus ordo narratae rei:
Omnes scierunt, numinum praesentiam
Vati dedisse vitam mercedis loco.

Powieść historyczna druga o Symonidesie, lecz mniejszej wartości od pierwszej: bo jeżeli uważają się podług prawideł bajki, pierwsza ma więcej sztuki, druga zaś samą się machiną wspiera.

Ma Cicero, że z tego wydarzenia urodziła się Mnemonika, czyli sztuka pamiętania; gdy Symonides pomniąc lokalnie miejsca biesiadników, oznaczył potarte ciała na pogrzebenie.

Pyctes, Pycta, πυκτός, zapasnik. Inni wszyscy piszą, że to nie zapasnik, ale był znakomity obywatel z Tessalii nazwiskiem Skopas. Condixit inni czytają conduxit, i znaczy podjął się. Conducere toż co redimere. Exigua cum frenaret ponieważ zaszczupło materji było, aby ją ubogacić, wniósł wierszopis przez wyboczenie pochwały Kastora i Polluxa synów Ledy, sławnych zapasników między bogi i między gwiazdy policzonych.

Opus adprobavit, okazał ukończoną robotę, której się podjął; zadosyć uczynił umowie, wyraz u Rzymian fabrykantów, podejmujących się robot publicznych. Duae, domysł się partes. Ad coenam mihi promitte, proszę na wieczera; wyraz grzesności, zapraszający, właściwy łaciński.

Dimissam, czytają dimissus, źle odprawiony. Gratiam corrumpere, do reszty względu stracić.

Recubuit, miasto acenbuit, ponaszemu, siadł do stołu; dawniej iako wiadomo kładziono się. Repente duo mieli bydź Kastor i Pollux. Illius interesse, że idzie tu o niego: rzecz ważna do niego. Triclinium. sala iadalna. Camerae, czytaj raczey camarae, sklepienie.

EPILOGUS.

Ad huc supersunt multa, quae possim loqui,
 Et copiosa abundat rerum varietas;
 Sed temperatae svaves sunt argutiae,
 Immodicae affendunt. Quare vir sanctissime,
 Particulo, chartis nomen victurum meis,
 Latinis dum manebit pretium litteris,
 Si non ingenium, certe brevitatem approba,
 Quae commendari tanto debet iustius,
 Quanto Poetae sunt molesti validius.

Loqui. Niektórzy domyślają się z tego słowa, że Fedr swe bajki czytał na posiedzeniu przed Partikulonem i dopiero tym epilogiem zakończył to czytanie. Argutiae, ucinki, dowcipne zwroty; tu baieczki. Sanctissime, poczciwy; wyraz właściwy pochwalny łaciński. Particulo, tu bierze Poeta nazwisko odosobnione, które ma trwać wiecznie w pismach jego. Certè, przynajmniej. Brevitatem, iak widać z 2 wiersza tego Epilogu krótkość ta ma się tu brać za niewielkość baiek, które na posiedzeniu przeczytał, nie zaś za styl wię-

zły i słów oszczędność. Molesti, czytaniem, powiadaniem swego, co też nazywało się recitare. Horacy Art. Poet. nazwał tych uczonych natrętów piawką.

Nie puści, aż okrutnie więźniów uciemieży.
 Nie odpada piawka, aż się krwią wypręży.

EXPLICIT LIB. IV.

P H A E D R I
FABULARUM AESOPICARUM
LIBER QUINTUS.

P r o l o g u s .

AESOPi nomen sicubi interposuero,
Cui reddidi iam pridem, quidquid debui,
Auctoritatis esse scito gratiã:
Ut quidam artifices nostro faciunt saeculo,
Qui pretium operibus maius inveniunt, novo
Si marmorì adscripserunt Praxitelen suo,
Trito Myronem argento. Fabulae exaudiant
Adeo fugatae. Plus vetustis nam favet
Invidia mordax, quam bonis praesentibus.
Sed iam ad fabellam talis exempli feror.

Nie możemy, iak wyżej mówiłem, odróżnić całej własności Fedra od własności Ezopa, gdyż ani jednego, ani drugiego zupełnego dzieła nie mamy; odkrycie przynajmniej Babryusza mogłoby na to rzucić światło; rzecz do wiary podobna, że w tej V księdze wszystkie bajki są własnością Fedra; z tego wstępu pokazuje się tudzież, że ta księga nas w swojej zupełności nie doszła; gdyż nie ma w niej żadnej bajki, w którejby się Ezop dla powagi wzmiankował, iak tu Fedr zapowiada.

Nomen interposuero, pod imieniem Ezopa iestli jaką bajkę pisać będę w tej księdze. Cui reddidi, w poprzedzających księgach wytknąłem, mówi Fedr, co Ezopa było własnością. Scito, wiedz czytelniku. Pretium maius inveniunt. Drożej sprzedają. Novo si marmorì, materia za dzieło, na nowoczesnej rzeźbie, Praxitelen, Praxitel sławny w starożytności Rzeźbiarz. Myron, sławny posągów odlewacz; ich imiona późniejsi artyści kładli na swych dziełach dla lepszego odbytu. Trito, toż co coelato, na rznietém srebrze; inni tłumaczą na wytartém, nasladującém dawność. Fabulae exaudiant adeo fucatae, miysce popsute przez libaryszów; różnie różni naprawiają. Bentley domyślał się, że przepisujący nieuk ze Scopas mógł zrobić suo, z Tabulae, Fabulae z Zeuxides exaudiant. Inni czytają poprawiacze domystowi:

..... Myos.

Nomen detrito argento: tabulaeque hoc iuvant
Pacto fucatae.

Inni zaś:

..... Praxitelen, suo

Myronem argento. Fabulae sic exant
A me fucatae.

Lecz ponieważ nikt z poprawiaczów ieszcze za-
dosyć nie czyni; lepiej miysce tak, iak iest, zosta-
wić, zwłaszcza że myśli Fedra dochodzimy, toiest,
że i on imienia Ezopa chce użyć na swoje bajki
dla zjednania onym wziętości. Talis exempli, sto-
sowney bajki do tego prologu.

FABULA I.

DEMETRIUS ET MENANDER.

Demetrius, qui dictus est Phalereus,
 Athenas occupavit imperio improbo,
 Ut mos est vulgi passim et certatim ruunt:
 Feliciter: subclamant Ipsi principes
 Illam osculantur, qua sunt oppressi, manum,
 Tacite gementes tristem fortunae vicem.
 Quin etiam resides et sequentes otium,
 Ne defuisse noceat, reptant ultimi;
 In quibus Menander, nobilis comoediis,
 Quas. ipsum ignorans, legerat Demetrius,
 Et admiratus fuerat ingenium viri:
 Unguento delibutus, vestitu adfluens,
 Veniebat gressu delicato et languido.
 Hunc ubi tyrannus vidit extremo agmine:
 Quinam cinaedus ille in conspectu meo
 Audet venire? Responderunt proximi:
 Hic est Menander scriptor. Mutatus statim,
 Compellat hominem blande dextramque arripit.

Demetrius, wyznaczony od Kassandra rządcą Aten, *επιμειντης*; władzy swojej nie nadużywał, lecz zowie się Tyranem, że był z cudzego ramienia, tak nam go wystawia większa część dzieł i opisów. Certatim, na wyszyci przez pochlebstwo. Feliciter, niech żyje! niech panuje szczęśliwie! formuła okrzyków u dawnych. Ipsi principes, czołgo magnatów. Vicem, zmianę. Ne defuisse noceat, aby nie wpadli w podeyrzenie, iesliby holdu nie

złożyli. Menander, sławny komik i oyciec komedyi nowej, tak nazwany dla umiarkowania i zgodzenia otwartej satyry i kastytyczności w starej komedyi; z niego to czerpał i przerabiał Terencyusz; z wielkiem ubolewaniem uczonych dzieła Menandra nas całkiem nie doszły. Słynął na lat 280 przed naszą Erą: patrz o nim w podróży Anacharsysa.

Unguento delibutus, zlańny perfumami, napomykają dzieje o życiu zbyt miękkim Menandra. Vestitu affluens, w sukni wolnej włóczącej się; tak noszących się ludzi życia miękkiego wystawia nam starożytność. Gressu delicato, krokiem wymuszonym, z przysadą. Cinaedus, niewieściuch, rospustnik. Hic est, wyraz właściwy w takiej okoliczności; *οὗτος ἐστὶ*, ów to jest. Mutatus statim, inni odnoszą to do Menandra, iakoby zawstydzony zaraz się przebrał; lecz stosowniej odnosi się do Demetryusza, iż swe zdanie odmienił, i na tej odmianie polega związek z Prologiem iakkolwiek: lecz gdy ta powieść w całości u końca nas nie doszła, wszystko opiera się na samym domysle. Compellat hominem i t. d. Wierszem tym dorobionym dopełniamy niektórzy tę powieść; lecz zawsze czegoś nie stałe.

FABULA II.

* VIATORES ET LATRO.

VIAM expediti pariter carpebant duo:
 Imbellis alter, alter at promptus manu.
 Occurrit illis Latro, et intentans necem
 Aurum poposcit. Audax confestim irruens
 Vim vi repellit, ac ferro incautum occupat,

Et vindicavit sese forti dextera.
 Latrone occiso, timidus accurrit comes.
 Stringitque gladium, dein rejectâ penulâ,
 Cedo, inquit, illum, iam curabo sentiat,
 Quos adtentarit. Tunc qui depugnaverat:
 Vellem istis verbis saltem adjuvisses modo,
 Constautior fuisset, vera existimans:
 Nunc conde ferrum, et linguam pariter futilem,
 Ut possis alios ignorantes fallere.
 Ego, qui sum expertus, quantis fugias viribus,
 Scio quod virtuti non sit credendum tuae.
 Illi adsignari debet haec narratio,
 Qui re fecunda fortis est, dubia fugax.

*Nie zła bajka, lecz upominanie od śmiatego
 nieco rozwlokłe; trzebaby było krócey, mocniey
 rzecz zamknąć; zřęczniey byłoby gdyby rozboj-
 nik nie był zabity, lecz tylko przegnany, a śmia-
 ły gdyby przerwał iunaczenie tchorza zmysloném
 wskazaniem znowu ukazujących się rozbojników;
 takby rozwiązanie było lepsze. Początek tey baj-
 ce długo dorabiano, aż wreszcie w rękopiśmie
 Perotta odkryto tak, iak tu się kładzie.*

*Paenula, płaszcz podróżny u dawnych, ze skó-
 ry, lub z waloney wełny z kapturem, reiecta od-
 piąwszy się, iunaczając. Cedo, day go sam! mówi
 niby niepostrzegając trupa.*

*Cedo, bierze się za da, dic, wyraz zuchwal-
 stwa i pogardy. Iam, zaraz. Sentiat, ut sentiat,
 doświadczyłby. Quos, nas. Vellem, domysl się ut.
 Futilem, vanam, pustą, płochy. Quantis viribus,
 ostry dobitny wyraz. iak silnie umykasz. Secun-
 da, secundus, pomysłny, wyraz przenośny od że-
 gługi, flumine secundo, z wodą płynącą, ze spad-
 kiem wody.*

FABULA III.

*CALVUS ET MUSCA.

Calvi momordit Musca nudatum caput,
 Quam opprimere captans, alapam sibi duxit gravem.
 Tunc illa irridens: Punctum volucris parvulae
 Voluisti morte ulcisci; quid facies tibi,
 Injuriae qui addideris contumeliam?
 Respondit: Mecum facile redeo in gratiam,
 Quia non fuisse mentem laedendi scio:
 Sed te, contempti generis animal improbum,
 Quae delectaris bibere humanum sanguinem,
 Optem necare vel maiore incommodo.
 Hoc argumento veniam tam dari decet,
 Qui casu peccat, quam qui consilio est nocens;
 Illum esse quamvis poena dignum iudico.

*Okoliczność, że człowiek łysy, iest potrzebna,
 bo tak naturalnie, że niewidząc mógł pięścią nie
 trafić na muchę. Rozwiązanie tey bajki bardzo
 mierne, i moralizowanie nieco wymuszone. Nie-
 którym wydaie się tu Fedr rozumieć przez mu-
 chę Parazytów i pochlebców, którzy przed swoie-
 mi magnatami szkodzili starcowi Fedrowi.*

*Alapam ducere, pięścią uderzyć. Punctum od
 pango, zakłócić. Volucris. Insekta. Iniuria, uką-
 szenie muchy i własne uderzenie siebie. Contume-
 lia, wystawienie się na śmiech.*

FABULA IV.

*HOMO ET ASINUS.

Quidam immolasset verrem quum sancto Herculi
Cui pro salute votum debebat sua,
Asello iussit reliquias poni hordei,
Quas aspernatus ille sic locutus est:
Tuum libenter prorsus adpeterem cibum,
Nisi qui nutritus illo est, iugulatus foret.

Hujus respectu fabulae deterritus
Periculosum semper vitavi lucrum.
Sed dices: Qui rapuere divitias, habent.
Numeremus aedum, qui deprensi perierint;
Maiorem turbam punitorum reperies.
Paucis temeritas est bono, multis malo.

*Nie bardzo stosownie, aby osieł danego obra-
ku wyrzekł się; toż zastosowanie niewprost zrze-
czy.*

*Verrem, ofiara zwyczajna dla Herkulesa na
pamiętkę przez niego zabicia dzika Erymanckie-
go. Sancto Epifeton częste Herkulesa, iak to wi-
dać w pisarzach i napisach. Saluto, za swe zdro-
wie. Hordei ięczmienia resztę, którym tuczył wie-
prza. Aedum, partykuła nagląca, nuż więc. Ha-
bere, domysł się opes, divitias, lecz habeo u la-
cinników bierze się często bez dodatku i znaczy:
bydź bogatym, posiadać, tak iako u Greków: εχειν,
Deprensi, wyraz dobitny, gdy mowa o zdziercach,
złodziejach wysłdzonych, na gorącym uczynku
złapanych.*

FABULA V.

**SCURRA ET RUSTICUS.

Pravo favore labi mortales solent;
Et, pro iudicio dum stant erroris sui,
Ad poenitendum rebus manifestis agi.
Facturus ludos quidam dives nobiles
Proposito cunctos invitavit praemio,
Quam quisque posset, ut novitatem ostenderet,
Venere artifices laudis ad certamina;
Quos inter scurra notus urbano sale,
Habere dixit se genus spectaculi;
Quod in theatro numquam prolatum foret.
Dispersus rumor civitatem concitat:
Paulo ante vacua turbam deficiunt loca:
In scena vero postquam solus constitit,
Sine apparatu, nullis adiutoribus,
Silentium ipsa fecit expectatio.

Ille in sinum repente demisit caput:
Et sic porcelli votem est imitatus sua,
Verum ut subesse pallio contenderent,
Et excuti iuberent: quo facto, simul
Nihil est repertum, multis onerant laudibus,
Hominemque plausu prosequuntur maximo.
Hoc vidit fieri rusticus: Non mehercule
Me vincet, inquit: Et statim professus est,
Idem facturum melius se postridie.
Fit turba maior; iam favor mentes tenet,
Et derisuri, non spectaturi, sedent.
Uterque prodit: Scurra digrunnit prior,
Movetque plausus, et clamores suscitatur.
Tunc simulans sese vestimentis Rusticus
Porcellam obtgere, quod faciebat scilicet,

Sed in priore quia nil compererant, latens;
 Pervellit aurem vero, quem celaverat,
 Et cum dolore vocem naturae exprimit.
 Adclamat populus: Scurram multo similium
 Imitatum; et cogit Rusticum trudi foras.
 At ille profert ipsum porcellum e sinu,
 Turpemque aperto pignore errorem probans:
 En hic declarat, quales sitis iudices.

Powieść dobra na przesady, nizkością iedno materji nieco obraża.

Pro iudicio stare, *bronic*. Rebus manifestis *oczywistemu dowody*. Facturus ludos, facere ludos, *dać igrzyska, widoki swym kosztem*. Novitatem, *sztukę, zabawę nową*. Illecebris erat et grata novitate morandus — Spectator. *Horacy Art. poet.* Scurra, *trefniś, błazen, początkowo nie było to znaczenie obrazliwe, lecz rozumiał siebie zabawny dworak wieszający się koło magnatów; później za wyśtapieniem z granic, ściągnęło na siebie to nazwanie hańbę*. Urbano, *większego świata, gdyż w mieście zazwyczaj więcej przetarcia*. Sale, sal, sales, *ucinki, zartobliwe zwroty*. Adiutoribus, *bez współaktorów; właściwie, pomagający głównemu aktorowi muzyką, poduwaniem słów, graniem roli mniej ważnej, i zwano onych Secundarii*. Favor, *wyraz właściwy dawnym widowisk, znaczą stronnictwo za którym z aktorów, ubiegających się o lepszą*. Tenet, *uprzedzenie to było za błaznem*.

Degrunit, *kwiczy*. Scilicet, *w rzeczy też samey*. Vero, *prawdziwego prosięcia*. Vocem naturae, *głos naturalny, pignore, dowodem*. Hic prosię, *wyraz tu wskazowczy, δικτικως, okazując widzom samego prosięcia*.

FABULA VI.

* * D U O C A L V I .

Invenit Calvus forte in trivio pectinem,
 Accessit alter, aequae defectus pilis;
 Heia, inquit, in commune, quodcunque est lucri!
 Ostendit ille praedam, et adiecit simul:
 Superum voluntas favit, sed fato invidio:
 Carbonem, ut ajunt, pro thesauro invenimus.
 Quem spes delusit, huic querela convenit.

Dobra bajka, mocnego układu. Wnioskowanie w ostatnim wierszu nikczemne.

Trivio, *było wyżey, zbieg trzech drog, miejsce podłe, śmiecie*. Defectus pilis, *pozbawiony włosów, defectus lumine, defectus vigore i t. d. często u klasyków*.

Eia in commune! *gdy z dwóch razem idących ieden co znajdował, drugi tym wyrazem oświadczał się, że i on należy do ucześnictwa*. Hey! *po połowie*.

Carbonem pro thesauro. *Węgla sypać dla trwałości zwykli dawni pod kopce, tak iako i my czynimy, lecz my przydatni nadto szkło, flaszę; z szukania się po takich miejscach szukających skarbu, to przysłowie urosło u Greków: Ανευρησις ο Θησαυρος*. *Po niektórych miejscach u pospółstwa iest mniemanie zabobonne, że pieniądze skarbu zamienione zostaią w węgle przez smoka strzęgącego gdy przez szukającego uchybiony zosta-*

nie który z warunków koniecznych do wzięcia skarbu; z powodu tych warunków mamy piękny list P. Szymańskiego, który się zaczyna: Powróciwszy po roratach z kościoła.

F A B U L A VII.

* P R I N C E P S T I B I C E N ,

Ubi vanus animus, aurá captus frivola,
 Arripuit insolentem sibi fiduciam,
 Facile ad derisum stulta levitas ducitur.
 Princeps Tibicen notior paulo fuit,
 Operam Bathyllo solitus in scena dare.
 Is forte ludis, non satis memini quibus,
 Dum pagma rapitur, concidit casu gravi
 Nec opinans, et sinistram fregit tibiam,
 Duas quum dextras maluisset perdere.
 Inter manus sublatus, et multum gemens,
 Domum refertur. Aliquot menses transeunt:
 Ad sanitatem dum venit caratió.
 Ut spectatorum mos est et lepidum genus,
 Desiderari coepit, cujus flatibus
 Solebat excitari saltantis vigor.
 Erat facturus ludos quidam nobiles,
 Et incipiebat Princeps ingredi. Eum
 Adducit pretio, precibus, ut tantummodo
 Ipso ludorum ostenderet sese die.
 Qui simul advenit, rumor de Tibicene
 Fremit in theatro: quidam affirmant mortuum,
 Quidam in conspectum proditurum sine mora.
 Aulaeo misso, devolutis tonitrubus,
 Dii sunt locuti more translatio.
 Chorus reducto tunc, et notum canticum
 Imposuit, cujus haec fuit sententia:

Laetare Incolumis Roma Salvo Principe.
 In plausus consurrectum est; iactat basia
 Tibicen, gratulari fautores putat
 Equester ordo stultum errorem intelligit,
 Magnoque risu canticum repeti iubet.
 Iteratur illud; homo meus se in pulpito
 Totum prosternit: plaudit inludens eques:
 Rogare populus hunc coronam existimat.
 Ut vero cuneis notuit res omnibus,
 Princeps, ligato crure nivea fascia,
 Niveisque tunicis, niveis etiam calceis,
 Superbiens honore divinae domus.
 Ab universis capite est protrusus foras.

Anekdota nie osobliwego, rzecz cala na tem, że muzyk zwany Princeps po powrocie do zdrowia gdy się ukazał na teatrze, przez zbytne samolubstwo stosował do siebie śpiewy choru i poklaski widzów, kiedy tymczasem oni przez Princepsa rozumieli Cesarza; powieść ta iednak dosyć jest ważna w wyjaśnieniu dawnych zwyczajów, mianowicie co się tycze teatru, widowisk.

Princeps, imię właściwe; wiele było domów tego nazwiska, iak dowodzi Gudi toż Blanchini z napisów grobowcowych. Tibicen, Surmacz. Aura sprzyianie gminu, wyraz przenośny od wiatru żagle nady-mającego. Notior paulo, dosyć znaiomy. Operam dare, na teatrze znaczy przygrywać skaczącemu. Bathyllo, Bathyllus, sławny Pantomim sprowadzony z Egiptu do Rzymu od Augusta. Ludis na reprezentacyi, na widowisku. Pagma, ~~zwyma~~ była machina do podnoszenia, albo spuszczenia niby w przepaść podług potrzeby aktorów. Tibiam, goleń. Duas dextras, wolałby on dwie złamać surmy, które także w łacińskim zowią się tibiae dla podobieństwa; nazywały się te instrumenta tibiae sinistralae, gdy były głosu cienikiego i gdy akompaniowały widokom wesołym; dextrae zaś, gdy by-

ty głosu grubego i służyły rzeczom poważnym; Surmacz grał razem na dwóch tych instrumentach iak widać w kopiach malowideł Herkulańskich. Ingredi, mógł już chodzić po swym przypadku. Aulao misso, toiest demisso, u dawnych sposobem przeciwnym scenę odkrywano opadnięciem korynty, zakrywano zaś podniesieniem z dołu w górę. Devolutis. gdyż udawano grzmot kamieni zwalaniem. Dii locuti aktorowie udający bogów; wprowadzono tych bogów na początku rzeczy iako winszujących czego ludowi rzymskiemu, a później Cesarzom, udawano zaś grzmot iako zwyczajnie przy okazaniu się bogów. More translatio, translatus, translatus, wyraz prawny. znaczy zwyczajny, wiadomy, używany. Tunc Chorus, szyk iest taki: Tunc chorus et canticum igitur modo reducto imposuit. Chorus et canticum, toiest chori canticum, śpiew chorowy, ignotum, dla muzyka tego, który przez czas znaczny z powodu złamanej nogi nie był na teatrze. Modo dopiero, reducto, gdy okazał się, reduci, znowu okazać się. Imposuit zwiódł, zkad impostor zwodziciel. Cuius, śpiewu. Lactare i t. d. Formuła powinszowania uroczysta po zwycięstwie, po wyjściu z ciężkiego przypadku Cesarzów.

In plausus, dawano oklaski i nieprzytomnym znakomitym mężom. Iactat basia, dziękiie przykladając do ust rękę i odeymuiąc zwyczajem dawnych; dziękiie tu muzyk za oklaski, które sobie przywłaszczył.

Fautores patrz w przypis. pod bajką V tej zięgi. Equester ordo, szlachta, stan wraz po senatorskim; siedziała szlachta na mieyscu osobném tuż przy orkiestrze. Intelligit, dorozumiała się o mienienia muzyka. Homo meus, wyraz ubolewania nad obłąkanym; nasz biedak, mój pan muzyk nie mogąc pierwszym sposobem nadziękować się, iak długi na ziemię, aby iak nayuprzemiej podziękował. In pulpito, na mieyscu podniesioném, na pręscenium. Illudens, drwiąc z obłąkanego mu-

zyka. Coronam, dawano wieńce celniejszym aktorom, muzykom. Cuneis omnibus, po całym parterze. Honore divinae domus, która cześć sciągała się do familii cesarskiej, toiest śpiew. Capite protrusus, na łeb wypchnięty, wyrzucony.

FABULA VIII.

* OCCASIO DEPICTA.

Cursu volucris pendens in novacula
Calvus, comosa fronte, nudo corpore,
Quem si occuparis, teneas; elapsum semel
Non ipse possit Iupiter reprehendere;
Occasionem rerum significat brevem.
Effectus impediéro ne segnis mora,
Finxere Antiqui talém effigiem Temporis.

Do podobnego obrazu zręczności Auzoniiusz przydał żal za uciekającą zręcznością, bo żaluemy zręczności upuszczoney. Fedr. zdaie się, to pisząc miał przed oczyma posąg iakis, albo wyrzycie na pieczętce; lecz nie był to posąg Lizypa, na który pisał epigramma Pozydyp. bo wyraźnie mamy, że posąg zręczności Lizyppowey opierał nogę o obręcz albo koło. Opisy takie emblematyczne zwykły się podobać dlu ukrywającego się moralu i zmysłowego wyobrażania przedmiotów metafizycznych. Ian Kochanowski zostawił nam kilka podobnych opisów bardzo wybornych, iako to: obraz pychy, ubóstwa, pokoiu, wieku ludzkiego.

Cursu volucris i t. d. szyk iest ten: Calvus cursu volucris pendens in novacula, Pendens, wiszący, pochylony, gotowy do biegu. do sprawy iakiej. Pro-nique in verbera pendent, mówi Wirgili o woznicach; co Naruszewicz nasladuiąc tak oddał: Wi-si stangret na razy. In novacula, tak prędko, tak lekko zmyka, iż po brzytwie biegnąc nogby nie obraziła. Comosa fronte, tysy ten ma włosów nieco na przodku głowy, bo zrzeczność, gdy nadchodzi daie się z przodu imać. gdy minie, iuż nie ma za co ją z tytu uchwycić. Reprehendere, toż co iterum prehendere. Antiqui, starożytni, w guście Egipcyanów, którzy pod swemi emblemmatami, hieroglifami ukrywali moraty.

Temporis, Fedr tu bierze za zrzeczność, *καίρος*, i tak używa się u łacińskich pisarzów np. tempus rei gerendae, Nep. insidiari temporibus, pro temporis conditione, Cicer. Chociaż tenże sam Cicerone de Inv. odroznia czas od zrzeczności, biorąc rzecz po filozoficku.

FABULA IX.

* TAURUS ET VITULUS.

Angusto in aditu Taurus luctans cornibus, Quum vix intrare posset ad praesepia, Monstrabat vitulus, quo se pacto plecteret. Face, inquit, ante hoc novi, quam tu natus es. Qui doctiorem emendat, sibi dici putet.

Taurus luctans cornibus. Dziwiuie się, mówi P. Szwabe, czemu tu wszyscy milczą postrzegacze, i

nie zastanawiaią się, że tu składnia twarda i niezwyčajna, gdyż trzebaby tauro luctanti monstr. vitul. lecz odpowiadam, że nie ma tu nic niezwyčajnego w składni, gdyż iest taki związek: Taurus luctans cum non posset intrare, vitulus monstrabat, domysł się ei, quo se pacto i t. d. Plecteret iak z rogami wywinąć się. Sibi dici, do siebie taki niech to zastосуie.

FABULA X.

** VENATORE ET CANIS.

Adversus omnes fortis veloces feras Canis quum domino semper fecisset satis, Languere coepit annis ingravantibus. Aliquando objectus hispidi pugnae suis, Adripuit aurem: sed cariosis dentibus Praedam dimisit. Hic tum Venator dolens Canem objurgabat. Cui latrans contra senex: Non te destituit animus, sed vires meae. Quod fuimus laudas, iam damnas quod sumus. Hoc cur, Philete, scripserim, pulcre vides.

Bayka dosyć miernego układu, lecz wybornie wystawiona. Cui latrans contra senex, co za przdziwny wyraz!

Fortis veloces, inni czytaią fortis et -elox. Ingravantibus właściwiezby było użyć tu słowa niakiego: ingrevescentibus. Objectus, wystawiony szcwanem. Hispidus naieżony, szczecisty. Suis, tak poeci często miasto Aper. Cariosis, wypróchniatemi. Hic tum te przysłowki toż samo znaczące czę-

sto razem się kładą, Quod fuimus, czém byliśmy, tak można odnosić do rodz. męz. i żeńsk, Hoc cur Fedr do siebie stosuje, iż na starość niezdolny jest do pisania pięknych baiek. Philete, temu Filetowi tę V wiegę Fedr przypisał: możnaby wierzyć, że to był wyzwoleniec Klaudyusza Cesarza, iak wywodzi Gruter. Bianchini na drodze Appiyskiej między napisami grobowcowemi odkrył napis odnoszący Fileta do dworu Augusta, lecz ten nie może być dla chronologii, o którym tu Fedr mówi. Scripserim, o tey składni patrz na stronicy 36 przypis. do bayki Aquil. Pulcre, dokładnie, należycie, pulcre Lepidum noveram Cicer. dobrze znalazem.

EXPLICIT LIBER V.

D O D A T E K

Swieżo odkrytych Fedra baiek
XXX z rękopismu Biblioteki
królew. Neapolitań.

Odxarcze tych bajek należy się P. Cassiti, przywłaszcza to jednak sobie P. Janelli, niektórzy przypisują to P. Andres; lecz miały być te bajki już widziane dawniej, patrz niżej przypisek pod bajką I. Rękopism, z którego są wzięte, należy do wieku XV. Cokolwiek bądź, pierwszy raz wyszły drukiem na widok w Neapolu 1808, w Paryżu 1812, w Jenie tegoż roku, toż w Sztutgardzie i w Tubindze o tymże czasie; z tej ostatniej edycyi tu się wydają. Bajki te składają liczbę XXX po wyjęciu z liczby Epilogu i po przytęczeniu odosobnionego pierwszej prologu do Bajki V. Morał zapowiedziany przed bajkami, zda się być przydanym od mnichów przepisujących dawniej książki, gdyż przed bajką V słowa są z Ewangelii.

Zwrot i tok właściwy języka Rzymskiego w tych bajkach, przywiązanie pewnego znaczenia do słów, trafne malowanie dawnych zwyczajów i obyczajów, piękność męzka, styl niezmuszony, słowa wiele znaczące, pewne faworytne Fedra wyrazy, owe to, iż tak nazwę, fedryzmy mówią za

temi bajkami, że one należą do kwitnącej lacińskiej starożytności, i wraz, że są własnością Fedra.

Musiałem opuścić baiek cztery w tym dodatku dla przyczyny takiego opuszczania przywiedzioney w przemowie na czele tego dzieła.

FABULA I.

* SIMIUS ET VULPES.

Avarum etiam quod sibi superest, non libenter dare.

Vulpem rogabat partem caudae Simius,
Contegere honeste posset ut nudas nates;
Cui sic maligna: Longior fiat licet,
Tamen illam citius per lutum et spinas traham,
Quam parvam quamvis partem impertiar tibi.

Wąż, dobranie aktorów, i rzecz o którą idzie, są dobre; lecz rozwiązanie pospolite, bo przez zwyczajne: nie dam.

Tę bajkę w tychże słowach iako płód Perotta przytacza Burmann w przemowie do edycji roku 1727.

Maligna, nieuczynna, złośliwa. Longior toiest cauda.

FABULA II.

* AUCTOR.

Non esse plus aequo petendum.

Arbitrio si Natura finxisset meo
Genus mortale, longe foret instructius;

Nam cuncta nobis attribuisset commoda;
 Quaecumque indulgens Fortuna animali dedit:
 Elephantis vires, et Leonis impetum;
 Cornicis aevum, gloriam Tauri traxis;
 Equi velocis placidam mansuetudinem;
 Et adesset homini sua tamen solertia.
 Nimirum in Coelo secum ridet Jupiter,
 Haec qui negavit magno consilio hominibus,
 Ne sceptrum Mundi raperet nostra audacia.
 Ergo contenti munere invicti Jovis,
 Fatalis annos decurramus temporis,
 Nec plus conemur, quam sinit mortalitas:

Nie jest to bajka iaka, ale moralizowanie nie tak bardzo osobliwego.

Longe. daleko bardziej, Instructius, opatrzo-
 nym. Commoda, korzyści Elephantis, przypadku-
 ie się iak Elephas, i iak Elephantus. Cornicis wro-
 ny. było mniemanie przesadzone u dawnych o
 długiem życiu tego ptaka, patrz Buffon.

Mansuetudinem, lecz już naieżdżonego. So-
 lertia, rozum. Nimirum. Ale wyraz ostry zaprze-
 czny. Fatalis, przeznaczonego.

FABULA III.

* MERCURIUS ET MULIERES.

Alium irridens se ipsum ridendum propinat.

Mercurium hospitio olim mulieres duae
 Illiberali et sordido receperant;

Quarum una in cunis parvum habebat filium,
 Quaestus placebat alteri meretricius.
 Ergo ut referret gratiam officiis parem,
 Abiturus, et iam limen excedens, ait:
 Deum videtis; tribuam vobis protinus,
 Quod quaeque optarit. Mater supplicat rogans,
 Barbatum ut videat natum quam primum suum;
 Moecha ut sequatur sese quidquid tetigerit.
 Volat Mercurius. Intro redeunt Mulieres.
 Barbatus infans, ecce, vagitus ciet.
 Id quum Meretrix forte ridet validius,
 Nares replevit humor, ut fieri solet;
 Emungere igitur se volens prendit manu,
 Traxitque ad terram nasi longitudinem,
 Et aliam ridens, ipsa ridenda extitit.

*Fikycia dosyć sztuczna, lecz materyia prosta i
 gruba w guście starożytnym.*

Barbatum, aby doczekała się prędko widzieć sy-
 na dorosłego. Ut sequatur sese, aby wszystko, wszy-
 stkich pociągać.

FABULA IV.

PROMETHEUS ET DOLUS.

De Veritate et Mendacio.

Olim Prometheus seculi figulus novi
 Creta subtili Veritatem fecerat,
 Ut iura posset inter homines reddere.
 Subito accersitus nuntio magni Iovis,
 Commendat officinam fallaci Dolo,
 In disciplinam nuper quem receperat.

Hic studio accensus, facie simulacrum pari,
 Unâ staturâ, simile et membris omnibus,
 Dum tempus habuit, callidâ finxit manu.
 Quod prope iam totum mire quam positum foret,
 Lutum ad faciendos ille defecit pedes.
 Redit Magister, festinante quo Dolus.
 Metu turbatus, in suo sedit loco.
 Mirans Prometheus tantam similitudinem,
 Propriæ videri voluit artis gloriam.
 Igitur fornaci pariter duo Signa intulit;
 Quibus percocis, atque infuso spiritu,
 Modesto gressu sancta incessit Veritas;
 At trunca species haesit in vestigio.
 Tunc falsa imago, atque operis furtivi labor
 Mendacium appellatum est, quod ne...
 Pedes habere f.. le ipse c.. s. n..

*Mistrzowskie wynalezienie; układ iakiś tegi biegły ręki, wysłowienie nosi znamie widoczne wieku złotego; szkoda, że zatarł się koniec i rozwiązanie, zapewne odpowiadające rysowi ude-
 rzającemu zaczętej powieści.*

Crete subtili, z massy delikatney. In disciplinam, bardzo stosownie do Prometheusa ten aplikant. Propriam, twor ten sobie przywłaszczył. Signa, posągi. Pedes habere, trudno domyslić się końca tej powieści; czy że nie ma dobrych nog kłamstwo do długiego utrzymywania się? zakrawiając na owo przystowie, że kłamiąc świat przeyść można, ale trudno powrócić. Czy że trzeba patrzeć na tego nogi, dokąd idzie, zmierza, to jest na zamiar? którym różni się od prawdy zawsze choć ią w mówieniu zupełnie przeymuie.

FABULA V.

** PASTOR ET CAPELLA.

Nihil esse occultum, quod non reveletur.

Simulata interdum vitia prosunt hominibus;
 Sed tempore ipso tamen apparet Veritas.
 Pastor Capellæ cornu baculo fregerat;
 Rogare coepit, ne se Domino proderet.
 Quamvis indigne laesa, reticebo tamen;
 Sed res clamabit ipsa quid deliqueris.

Baieczka nienaygorsza.

Quamvis indigne i t. d. patrz na stronicy 49
 przypis. pod bayką Can. et Lup. Deliqueris patrz
 stronica 36 przypis. pod Quid sit faciend.

FABULA VI.

* AUCTOR.

Sensum aestimandum esse, non verba.

Ixion, qui versari iactatur rotâ,
 Volubilem Fortunâ iactari docet.
 Adversus altos Sisyphus montes agens
 Saxum labore summo, quod de vertice

Sudore semper irritò revolvitur;
 Ostendit hominum sine fine esse miserias.
 Quod stans in amne Tantalus medio sitit,
 Avari describuntur, quos circumfluit
 Usus bonorum; sed nil possunt tangere.
 Urnis sceleratae Danaides portant aquas,
 Pertusa nec complere possunt dolia;
 Imo, luxuriae quidquid dederis, perfluet.
 Novem porrectus Tityos est per jugera,
 Tristi renatum suggerens poenae iecur;
 Quo quis maiorem possidet terrae locum,
 Hoc demonstratur curâ graviore adfici.
 Consulto involvit veritatem Antiquitas,
 Ut sapiens intelligeret, erraret rudis.

Tłumaczenie mistyczne Mitologii, naciągane.

FABULA VII.

* A U C T O R.

De Oraculo Apollinis.

Utilius quid sit nobis dic, Phoebe, obsecro,
 Qui Delphos, et formosum Parnassum incolis:
 Quid ô sacratae Vatis horrescunt comae,
 Tripodes moventur, mugit adytis Religio,
 Tremuntque lauri, et ipsa pallescit dies?
 Voces resolvit acta Pythia Numine,
 Docetque gentes Delii monitus Dei:
 Pietatem colite. Vota superis reddite.
 Patriam, parentes, natos, castas coniuges
 Defendite armis. Hostem ferro pellite.

Amicos sublevate. Miseris parcite.
 Bonis favete. Subdolis ite obviam.
 Delicta vindicate. Castigate impios.
 Punite, turpi thalamos qui violant stupra.
 Malos cavete. Nulli nimium credite.
 Haec eloquuta concidit Virgo furens;
 Furens profecto! nam quae dixit perdidit.

Ostra przymówka na popsucie obyczajów.
 Furens profecto i t. d. tu rozumie przez furens,
 po prostu szaloną, wyżej zaś przez furens rozu-
 miał napuszoną, bóstwem przejętą; wiersza więc
 ostatniego ta myśl: szalona, co ona próżno na-
 gadała się!

FABULA VIII.

**AESOPUS ET SCRIPTOR.

De male Scriptore semetipsum laudante.

Aesopo quidam scripta recitabat mala,
 In quis inepte multum se iactaverat.
 Scire ergo cupiens, quidnam sentiret Senex,
 Numquid tibi, inquit, sum visus superbior?
 Haud vana nobis ingenii fiducia est.
 Confectus ille pessimo volumine,
 Ego, inquit, quod te laudas vehementer probo,
 Namque hoc ab alio numquam continget tibi.

*Niezły zwrot, lecz nie nowy, ma tę myśl Ho-
 racy Art. Poet.*

Quin sine rivali teque et tua solus amares.
Senex, *Ezop.* Confectus, zmęczony. Volumine,
stuchaniem dzieła.

FABULA IX.

**POMPEIUS ET MILES.

Quam sit hominem nosse difficile.

Magni Pompeji Miles, vasti corporis,
Fracte loquendo, et ambulando molliter,
Famam Cinaedi traxerat certissimam.
Hic insidiatus nocte iumentis Ducis,
Cum veste, et auro, et magno argenti pondere
Avertit nulos. Factum rumor distulit;
Arguitur Miles; rapitur in Praetorium;
Tum Magnus: Quid ais? Tunc me, commilito,
Spoliare es ausus? Ille continuo excreat
Sibi in sinistram, et sputum digitis dissipat.
Sic, Imperator, oculi exstillescant mei,
Si vidi, aut tetigi. Tum Vir animi simplicis
Inanes suspiciones propelli iubet,
Nec cadere in illum credit tantam audaciam.
Haec inter, castra accessit, et fidens manu
Romanos armis provocabat Barbarus.
Sibi quisque metuit. primi mussant ducēs.
Tum qui Cinaedus habitu, sed Mars viribus,
Adit sedentem pro tribunali Ducem,
Et voce molli. Licet? Enimvero ejeci,
Ut in re atroci Magnus stomachans imperat.
Tum quidam senior ex amicis Principis:
Hunc ego committi satius Fortunae arbitror,
In quo iactura levis est, quam fortem virum,
Qui casu victus temeritatis te arguat.
Assensit Magnus, et permisit Militi

Prodire contra; qui mirantē exercitu,
Dicto celerius, hostis abscedit caput,
Victorque rediit. His tum Pompeius super:
Coronā, Miles, equidem te dono libens,
Quia vindicasti laudem Romani Imperi;
Sed exstillescant oculi sic, inquit, mei,
Turpe illud imitans, quod Cinaedus fecerat,
Nisi tu abstulisti sarcinas furto meas.

Anekdoty; zwrot Pompeiusza na końcu dosyć dowcipny iak na żołnierza; wystowienie bardzo dobre. Fraetē z przysadą. Cinaidi, Cinaidus, xivaidos, niewieściuch, rozpustnik. Avertit, zabrał, złupił. Praetorium, namiot wodzowski i miejsce militaryjnego sądu. Excreat; śmieszny sposób zaprzysięgania się popółstwa w starożytności. Exstillescant, niech mi tak wypłyną, wycieką. Animi simplicis, dobrej duszy. Licet? czy nie pozwolą mi? Turpe illud imitans, udając splunienie żołnierza. Sarcinas, mój ekwipaż.

FABULA X.

**IUVENCUS ET BOS.

Quomodo ferox domanda sit iuventus.

Paterfamilias saevum habebat filium.
Hic e conspectu quum patris recesserat,
Verberibus servos afflicebat plurimis,
Et exercebat fervidam adolescentiam.
Aesopus ergo narrat hoc breviter Seni:
Quidam Iuvenco vetulum iungebat Bovem.

Is quum refugiens impari collo iugum,
 Aetatis excusaret vires languidas:
 Non est quod timeas, inquit illi Rusticus;
 Non ut labores iunxi, sed ut istum domes,
 Qui calce et cornu multos reddit debiles.
 Sic tu ni gnatum tecum assidue retines,
 Nusque ingenium comprimis clementiâ,
 Vide ne querela maior accrescat domus;
 Atrocitati mansuetudo est remedium.

Saevum, złośliwego, exercebat fervidam adolescentiam, sprawował się podług popędliwej młodoci. Atrocitati, na popędliwość.

FABULA XI.

*AESOPUS ET VICTOR GYMNICUS.

Quomodo iactantia aliquando comprimat.

Victorem forte gymnici certaminis
 Iactantiorem quum vidisset Aesopus,
 Interrogavit, ampliusne adversarius
 Valnisset eius? Ille: ne istud dixeris;
 Multo fuere vires maiores meae.
 Quod, inquit, ergo, stulte, meruisti decus,
 Minus valentem si vicisti fortior?
 Ferendus esses, forte si te diceres
 Superasse qui fuisset melior viribus.

Zwrot na pozór uderzający, w istocie zaś myśl

wysłona i czecha: co Francuzi zowią faux-brillant.

Gymnici, gymnicius, zapaśniczy. Superasse, domysł się eum.

FABULA XII.

*ASINUS AD LYRAM.

Quam saepe ingenia calamitate intercidant.

Asinus iacentem vidit in prato lyram;
 Accessit et tentavit chordas unguâ.
 Sonuere tactae. Bella res mehercules
 Male cessit, inquit, artis quia sum nescius.
 Si reperisset aliquis hanc prudentior,
 Divinis aures oblectasset cantibus.
 Sic saepe ingenia calamitate intercidunt.

Wynalezienie mierne; zastosowanie niedorzeczne przez wzgląd na ośla.
 Male cessit, na nic mi się nie przydała.

FABULA XIII.

**MULIER VIDUA ET MILES.

Quanta mulierum sit inconstantia.

Per aliquot annos quaedam dilectum virum
 Amisit, et sarcophago corpus condidit.

A quo divelli nullo quum posset modo,
 Et in sepulcro lugens vitam degeret,
 Claram assequuta est famam castae virginis.
 Interea sanum quae compilarent Iovis,
 Cruci suffixi, lucreunt poenas Numini,
 Horum reliquias ne quis posset tollere,
 Custodes dantur milites cadaverum,
 Monumentum iuxta, Mulier quo se incluserat.
 Aliquando sitiens unus de custodibus
 Aquam rogavit mediâ nocte ancillulam,
 Quae forte Dominae tunc adsidebat suae
 Dormitum eunti; namque lucubraverat,
 Et usque in serum vigiliâs perdixerat.
 Paullum reclusis foribus Miles prospicit,
 Videtque aegram, sed facie pulcrâ feminam.
 Corruptus animus illico succenditur,
 Sensim impudicâ et uritur cupidine.
 Solers acumen mille causas invenit,
 Per quas videre possit illam saepius.
 Quotidiana captâ consuetudine,
 Paullatim facta est advenae submissior;
 Mox arctiore vinxit animum copulâ.
 Hic dum consumit noctes Miles diligens,
 Desideratum est corpus ex unâ cruce.
 Turbatus Miles fastum exponit Mulierî.
 At sancta Mulier: non est quod timeas, ait;
 Virique corpus tradit figendum crucei,
 Ne subeat ille poenas negligentiae.
 Sic turpitudine laudis obsedit locum.

*Wyświetlenie stępla wieku Augustowego, układ
 zęgi, lecz zbyt kaustyczny.*

*Virginis, tak mówi się i o zamężnych przez
 Karaxęw. Lucubraverat. Lucubro, pracuję przy
 ogniu w nocy. Desideratum est, zginęło. Sancta,
 ironicznie. Ne subeat ille toiest żołnierz. Laudis
 locum na miejsce przeszłej chwaly.*

FABULA XIV.

* DUO JUVENES SPONSI, DIVES ET PAUPER.

Fortunam interdum praeter spem hominibus favere.

U nam expetebant Virginem Juvenes duo;
 Vicit Locuples genus et formam Pauperis.
 Ut nuptiarum dictus advenit dies,
 Amans, dolorem quia non poterat perpeti,
 Moerens propinquos contulit se in hortulos,
 Quos ultra paullo villa splendida Divitis
 Erat acceptura Virginem e matris sinu;
 Parum ampla in urbe visa quod fuerat domus.
 Pompa explicatur. Turba concurrit frequens,
 Et conjugalem praebet Hymenaeus facem.
 Asellus autem, qui solebat Pauperi
 Quaestum referre, stabat portae in limine,
 Illum puellae casu conducunt suae,
 Viae labores teneros ne laedant pedes.
 Repente coelum, Veneris misericordiâ,
 Ventis movetur; in tonat mundi fragor,
 Noctemque densis horridam nimbis parat.
 Lux rapitur oculis; et simul vis grandinis
 Effusa trepidos urget, et omnes dissipat,
 Sibi quemque cogens petere praesidium fugâ:
 Asellus notum proxime tectum subit,
 Et voce magnâ sese venientem indicat.
 Procurrant pueri; pulcrâ affirmant Virginem,
 Et admirantur; deinde Domino nuntiant.
 Inter sodales ille paucos adcubans,
 Amorem crebris avocabat poculis.
 Ubi nuntiatum est, recreatus gaudio,
 Hortante Baccho et Venere, dulces perficit,
 Aequalitatis inter plausus, nuptias.

Quacrunt parentes per praeconem filiam.
 Novus maritus conjuge amissa dolet.
 Quid esset actum postquam populo innotuit,
 Omnes favorem comprobarunt Coelitum.

Przypadek romansowy i rozwiązanie przez machine; ściaga iedno uwagę czysty język i styl.

Genus et formam, zacność domu i urodę ubo-
 giego. Pompa explicatur, parada rozwiła się. Quae-
 sum referre, na którym zarabiał przez naięcie.
 Pueri, studzy. Adcubans siedząc u stołu, właści-
 wie leżąc zwyczajem dawnych; było o tém wyżej.
 Avocabat, wybił z głowy. Aequalitatis, przyjaciół,
 družby. Coelitum, gdyż wyżej Veneris misericordia.

FABULA XV.

* GALLUS ET FELES LECTICARII.

Nimiam securitatem saepe in periculum ducere.

Feles habebat Gallus lepticarios.
 Hunc gloriose Vulpes ut vidit vehi,
 Sic est loquuta: Moneo praecaveas dolum.
 Istorum vultus namque si consideras,
 Praedam portare iudices, non sarcinam.
 Postquam esurire coepit societas fera,
 Discerpit Dominum, et fecit partes facinoris.

*Mierna bajka, imaginacyia dziecinna, rozwią-
 zanie bardzo zwyczajne.*

Lecticarii, *tragarze*. Societas fera, *wybitny wy-
 raz*. Fecit partes. Facere partes, *dzielić się, wła-
 ściwa łacina.*

FABULA XVI.

* SCROFA ET LUPUS.

*Faciendum prius periculum, quam te hominis fi-
 dei committas.*

Premente partu Scrofa quum gemeret iacens,
 Accurrit Lupus, et obstetricis partibus
 Se posse fungi dixit, promittens opem.
 Quae vero nosset pecoris fraudes improbi,
 Suspectum officium repudiavit malefici;
 Et, satis est, inquit, si recedas longius.
 Quod si perfidiae se commisisset Lupi,
 Pari dolore fata deflisset sua.

*Przybranie aktorów przyzwoite, lecz układ
 mierny.*

Scrofa, *maciorka, świnia na płód*. Pecoris, *zwie-
 rzęcia, wilka.*

FABULA XVII.

**AESOPUS ET SERVUS PROFUGUS.

Non esse malo addendum malum.

Servus profugiens Dominum naturae asperae, Aesopo occurrit, notus e viciniâ. Quid tu confusus? — Dicam tibi clarè, Pater, Hoc namque es dignus appellari nomine, Tuto querela quia apud te deponitur. Plagae supersunt; nunquam desunt verbera, Subinde ad vilem mittor servitudinem. Domi si coenat, totis persto noctibus; Sive est vocatus, dego ad lucem in semitâ. Emerui libertatem, canus servio. Ullius essem culpae mihi si conscius, Aequo animo ferrem. Numquam sum factus satur; Et super, infelix, saevum patior dominum. Has propter caussas, et quas longum est promere, Abire destinavi quò tulerint pedes — Ergo, inquit, audi: quum mali nil feceris, Haec experiris, ut refers, incommoda. Quid si peccaris? Quae te passurum putas? Tali consilio est a fugâ deterritus.

Powieść całe sztucznie rozwiązana; tłumaczenie się wyborne; Emerui libertatem et canus servio, wiersz energiczny.

Quid tu confusus? patrz stronica 49 przypis. pod Can. et Lup. Vilem servitudinem, na melcie zboża ta łazę, lub co podobnego. Persto, czuwać muszę. Vocatus zaproszony od kogo. Quo tulerint

pedes, my mówimy: dokąd oczy poniosą. Ut refers, jak mi opowiadasz. Quid si peccaris, tą twą ucieczką naprzykład.

FABULA XVIII.

*EQUUS CIRCENSIS.

Ferendum aequo esse animo quidquid acciderit.

Equum e quadrigâ, multis palmis nobilem, Abegit quidam, et in pistrinum vendidit. Productus ad bibendum quum foret a molis, In Circum aequales ire conspexit suos, Ut grata ludis redderent certamina. Lacrymis obortis: ite felices, ait; Celebrate sine me cursu solemnem diem; Ego quo scelesti furis attraxit manus, Ibi sorte tristi fata dessebo mea.

Wystowienie dobre, bez bayka bez należytego rozwiązania.

Circensis. Circus plac w Rzymie, gdzie odbywały się gonitwy wozowe; kilka takich placów było. Quadriga, uprzęż czterokonna. Palmis, wygrana. Abegit, tu się rozumie skradł; starożytni często wyobrażenia ogólnego używali miasto szczególnego, np. abegit, avertit; corpus miasto człowieka. Pistrinum, do młynu, na obracanie kamienia. Molis, mola, Μύλη, narzędzie do melcia, w szczególności kamień. In Circum, Circus gdy się bierze bez dodatku, rozumie się maximus stońcu poświęcony: Plutarch nazywa go: ἰππικὸν σταδίων, patrz

Nieypoort, Rit. Rom. Ludis, tu w szczególności znaczą się ludi Circenses, lubi i lud Rzymski z passią, z kąd Iuvenalis mówi o degradacyi ludu Rzym., że tylko wola o chleb i o Cyrceńskie, panem et circenses. Redderent, wyraz obowiązku, gdyż te igrzyska były poświęcone na cześć różnych bogów; w końcu na cześć Augusta. Aequales, rowienników, innych koni.

FABULA XIX.

* URSUS ESURIENS.

Famem acure ingenium.

Si quando in silvis Urso desunt copiae,
Scopulosum ad littus currit, et prendens petram
Pilosa crura sensim demittit vado;
Quorum inter villos simul haeserunt canceres,
In terram arripiens, excutit praedam maris,
Escâque fruitur passim collectâ vafer.
Ergo etiam stultis acuit ingenium fames.

Nie jest to bajka, ale wykład dostrzeżenia z historyi naturalney: co iednak nayspodobniej jest plodem imaginacyi.

Copiae, żywność. Pilosa kosmate, sensim zleka, villos, villus, sierć. Canceres, używalniej przypadek drugi cancri. Praedam maris, bardziej podniesionym stylem, miasto e mari. Passim, nie mamy w polskim prosto odpowiadającego przysłówka; tu wyrażamy przez zaimek dodatkowy sobie.

FABULA XX.

* VIATOR ET CORVUS.

Verbis saepenumero homines decipi solere.

Quidam per agros devium carpens iter,
AVE exaudivit, et moratus paullulum,
Adesse ut vidit neminem, cedit gradum.
Iterum salutat idem ex occulto sonus.
Voce hospitali confirmatus restitit,
Ut, quisquis esset, par officium reciperet.
Quum circumspectans errore haesisset diu,
Et perdidisset tempus aliquot millium,
Ostendit sese Corvus, et supervolans,
AVE usque ingessit. Tum se lusum intelligens,
At malè tibi sit, inquit, ales pessime,
Qui festinantis sic detinuisti pedes.

Nic osobliwego; rzecz bez wniosku.

Ave *χαιρε*, tu wyraz odosobniony; wyraz grzeczności i pozdrowienia, pospolicie przedpołudniowego, co wychodzi na nasze: dobry dzień; tego słowa uczyli starożytni pospolicie gadających ptaków; patrz w Persyzuszu.

Gradum, czy nie raczey gradu? Par officium aby wzajemnie pozdrowić. Millium, domysł się passuum. Usque ingessit, właściwa łacina; znowu u stawicznie powtarzał. Lusum, domysł się fuisse, byź oszukany. At malè tibi sit, wyraz łaciński ztorzeczenia, boday cię nieszczęście! At pleonazm, partykuła rzecz zwiękzająca, patrz w Katull. Passer.

FABULA XXI.

*SERPENS ET LACERTA.

Ubi deficiunt vires, astu utendum.

Serpens Lacertam forte adversam prenderat.
 Quam devorare patulā quum vellet gulā,
 Arripuit illa propē iacentem surculum,
 Et pertinaci morsu transversum tenens,
 Avidum solerti rictum fraenavit morā.
 Praedam dimisit ore Serpens irritam.

*Bardzo mierne wynalezienie.
 Gula pysk. Surculus, różga, gałązka. Fraenavit,
 wyraz dobitny.*

FABULA XXII.

*CORNIX ET OVIS.

Multos lacessere debiles; cedere fortibus.

Odiōsa Cornix super Ovem consererat;
 Quam dorso quum tulisset invita et diu,
 Id, inquit, si dentato fecisses cani,
 Poenas dedisses. Illa contrā pessima:
 Despicio incrimēs equidem, et cedo fortibus.

Scio quem lacessam, cui dolosa blandiar.
 Ideo senectam tot per annos prorogo.

*Bayka wartości średniej.
 Odiōsa, uprzykrzona. Dentato, Epiteton dobra-
 ny. Lacessam, blandiar patrz stronicy 36 przypis.
 pod Quid sit faciend. Tot per annos patrz wyżej
 w tym dodatku Fab. II w przypis.*

FABULA XXIII.

**LEPUS ET BUBULCUS.

Multos verbis esse blandos, pectore infideles.

Quum Venatorem celeri pede fugeret Lepus,
 Et a Bubulco visus veprem irreperet:
 Per Superos, inquit, perque spes omnes tuas,
 Ne me indices, Bubulce; Nihil umquam mali
 Huic agro feci; et Rusticus: ne timueris;
 Late securus. Iamque Venator sequens:
 Quaeso, Bubulce, numquid hūc venit Lepus?
 Venit, sed abiit hūc ad laevam; et dexteram
 Demonstrat nutu partem. Venator citus
 Non intellexit, seque e conspectu abstulit.
 Tunc sic Bubulcus: Ecquid est gratum tibi,
 Quod te clavi? Linguae prorsus non nego
 Habere, atque agere maximas me gratias;
 Verum oculis ut priveris opto perfidis.

*Wysłowienie bardzo mile; tok ięzyka Rzym-
 M 6*

skiego właściwy; wynalezienie piękne; układ podług sztuki; uwaga iedno zaiąca nad oczyma wolarza iak iest dowcipna, tak niebardzo zdaie się bydź stosowną do położenia, w którym znaydował się zaiąc.

Perque spes omnes tuas, tkliwe wyrazy zaklinationia; spes rozumie działwę naprzód i naywłaściwiey; per spem surgentis Iuli Virgil. Late, nie mamy w polskim przysłówka na oddanie wprost tego Rzymskiego pleonazmu podnoszącego styl; zewsząd, z kazdey strony tu znaczy. Ad laevam; et dextram i t. d. mówił, że zaiąc pobiegł na lewo, a skinieniem oczu i głowy pokazywał w prawo i tak zwiódl strzelca zacieczzonego. Linguae i t. d. zaiąc odpowiada. Verum oculis i t. d., myśl ta w nowoczesnym guscie tak wyrazićby się mogła; ale oczki, twoie oczki!

FABULA XXIV.

* FIBER.

*Multi viverent, si salutis gratiâ fortunas parvi
facerent.*

Canes effugere quum iam non possit Fiber,
Græci loquaces quem dixerunt Castorem,
Et indiderunt bestiae nomen Dei,
Hi qui si iactant de verborum copiâ;
Abripere morsu fertur testiculos sibi,
Quia propter illos sentiat sese peti.
Divinâ fieri quod ratione non negem;
Venator namque simul invenit remedium;
Omittit ipsum persequi, et vocat canes.
Hoc si praestare possent homines, ut suo

Vellent carere, tuti posthac viverent.
Haud quisquam insidias nudo faccret corpori.

*Staroſwieckie mniemanie o bobrach. Zastoso-
wanie niepraktyczne.*

Loquaces; tu zdaie się; imprudenter loquentes,
res denominantes. Qui se iactant. Łucinnik przy-
mawiać chce stąd mniemanemu ubóstwu Greckiey
mowy.

FABULA XXV.

* PAPILIO ET VESPA.

*Non praeteritam, sed praesentem esse fortunam
aspiciendam.*

Papilio Vespam praetervolitantem videns,
O sortem inquam. ait . . . .
Quorum ex reliquiis animam nos accepimus.
Ego loquens in p. . . . fortis praeliis,
Arte omni princeps antea qualis fui,
En cuncta levitas putris et volatilis.
Tu qui fuisti mulus clitellarius,
Quemcumque visum est laedis fixo aculeo,
At Vespa dignam moribus vocem edidit:
Non qui fuerimus, sed qui nunc simus, vide.

*Bayka niezupelna, lecz ciagu rzeczy dōydzê
można; oparta rzecz iest na metempsychozie, czy-
li przechodzie dusz po śmierci w różne ciała; sy-*

stemat to był Pytagoresa. Zastosowanie dobre,
i dobrze wyrażone.

Fortis praelius motyl miał bydz niegdyś wodzem.
Clitellarius, do dzwigania ciężarów.

F A E U L A XXVI.

* T E R R A N E O L A E T V U L P E S .

Pravis non esse adhibendam fidem.

Avis quam dicunt Terraneolam rustici,
In terra nidum quia componit scilicet,
Forte occurrit improbae Vulpeculae;
Quâ visâ, pennis altius se sustulit.
Salve, inquit illa, cur me fugisti obsecro?
Quasi non abunde sit mihi in prato cibus,
Grilli, scarabaei, locustarum copia;
Non est quod metuas, rogo; te multum diligo
Propter tam sanctos mores et vitam probam.
Respondit contrâ: Tu quidem bene praedicas,
Non sum tamen propius tibi, sed sum sub dio;
Quin sequor, et sic vitam tibi committo meam.

Cale mierny układ bayki.

Terraneola. podob. skowronek, Scilicet, pleo-
nazm. quia scilicet, dla tegoto. Grilli, świercze, ko-
niki polne, Scarabaei chrząscze, Locusta, szarań-
cza, Sub dio, pod niebem, tu znaczy na powietrze
wzniesiony. Sequor Committo, raczey sequar, com-
mittam.

E P I L O G U S

de iis, qui legunt libellum.

Hoc quaecumque est, Musa quod ludit mea,
Nequitia pariter laudat et frugalitas;
Sed haec simpliciter, illa tacite irascitur.

Ludit wyraz poetów, śpiewam, piszę, skła-
dam wiersze; było wyżej. Nequitia et Frugalitas,
rzeczowniki z przymiotników, czyli iak mówią:
pro concreto abstractum; Frugalitas, właściwie: o-
szczędność; Fedr zdaie się odnosić do frugi, i drać
za poczciwość; Cicero Quaest. Tusc. wątpi, aby
w łacińskim przez frugalitas można było oddać
greckie: σωφροσύνη, pomiarkowanie, poczciwość.
Simpliciter, szczerze. Tacite skrycie, w duszy.

R E I E S T R.

X I E G A I.

	<i>stronica.</i>
Prologus	1
Lupus et Agnus	2
Ranae Regem pet.	4
Graculus Superb.	6
Canis carnem fer.	7
Yacca Capel. Ov. Leo	8
Ranae tim. Sol. nupt.	9
Vulp. ad person. trag.	10
Lupus et Grus	10
Passer et Lepus	11
Lup. Vulp. et Simius	12
Asin. et Leo venant.	12
Cervus ad font.	13
Vulpes et Corvus	14
Ex Sutore medicus	15
Asinus et Senex	16
Cervus et Ovis	16
Ovis Can. et Lup.	17
Canis partur.	18
Canes famelici	19
Leo confec. senio	19
Mustel. et Homo	20
Canis fidel.	21
Rana rupta	21
Canis et Crocodil.	22
Vulp. et Ciconia	23
Canis Theaur. et Vultur.	24
Vulp. et Aquila	25
Ranae met. Tauror. prael.	26
Milyus et Columb.	27

X I E G A II.

	<i>stronica.</i>
Prologus	30
Leo Praedat. Viator	29
Anus Puel. Vir aet. med.	30
Homo morsus a Can. et Aesop.	31
Aquila Feles Aper	31
Caesar ad Atriens.	33
Aquila Cornix Testudo	35
Muli et Latron.	36
Cervus et Boves	38
Epilogus	40

X I E G A III.

Prologus ad Eutyech.	42
Anus ad Amphor.	44
Panthera et Pastores	45
Simii Caput	46
Aesopus et Petulans	47
Musca et Mula	47
Canis et Lupus	48
Frater et Soror	50
Socratis dictum	51
Poeta de Credere et non credere	52
Eunuch. ad Improb.	54
Pullus ad Margarit.	55
Apes et Fuci Vespa iudice	56
Aesopus ludens	57
Canis ad agnum	58
Cicada et noctua	59
Arbores in deorum tutela	61
Pavo ad Iunonem	62
Aesopus ad Garrulum	63
Epilogus	64

X I E G A IV.

Prolog. ad Particul.	66
Asinus et Galli	67
Mustella et Mures	67

	<i>stronica.</i>
<i>Vulpes et Uva</i>	69
<i>Equus et Aper</i>	70
<i>Poeta</i>	71
<i>Pugna Mur. et Mustel.</i>	75
<i>Poeta</i>	74
<i>Vipera et Lima</i>	76
<i>Vulpes et Hircus</i>	77
<i>Perae</i>	77
<i>Fur aram Compil.</i>	78
<i>Hercules et Plutus</i>	80
<i>Leo regnans</i>	80
<i>Capellae et Hirci</i>	81
<i>Gubernator et nautae</i>	82
<i>Homo et Colubra</i>	83
<i>Vulpes et Draco</i>	83
<i>Prologus</i>	86
<i>Naufragium Simonidis</i>	87
<i>Mons parturiens</i>	88
<i>Formica et Musca</i>	89
<i>Simonides a diis servatus</i>	90
<i>Epilogus</i>	92

X I Ę G A V.

<i>Prologus</i>	94
<i>Demetr. et Menander</i>	96
<i>Viatores et Latro</i>	97
<i>Calvus et Musca</i>	99
<i>Homo et Asinus</i>	100
<i>Scurra et Rusticus</i>	101
<i>Duo Calvi.</i>	103
<i>Princeps Tibicen.</i>	104
<i>Occasio depicta</i>	107
<i>Taurus et Vitulus</i>	108
<i>Venator et Canis</i>	109

W D O D A T K U.

<i>Simius et Vulp.</i>	115
<i>Auctor</i>	115
<i>Mercurius et Mulieres</i>	116

	<i>stronica.</i>
<i>Prometheus et Dolus</i>	117
<i>Pastor et Capella</i>	119
<i>Auctor</i>	119
<i>Auctor</i>	120
<i>De Oraculo Apollinis</i>	120
<i>Aesopus et Scriptor</i>	121
<i>Pompeius et Miles</i>	122
<i>Iuvenus et Bos</i>	123
<i>Aesopus et Victor Gymnicus</i>	124
<i>Asinus ad Lyram</i>	125
<i>Mulier Vidua et Miles</i>	125
<i>Duo Iuvenes Sponsi</i>	127
<i>Gallus et Felles Lecticarii</i>	128
<i>Scrofa et Lupus</i>	129
<i>Aesopus et Servus Profugus</i>	130
<i>Equus Circensis</i>	131
<i>Ursus esuriens</i>	132
<i>Viator et Corvus</i>	133
<i>Serpens et Lacerta</i>	134
<i>Cornix et Ovis</i>	134
<i>Lepus et Bubulcus</i>	135
<i>Fiber</i>	136
<i>Papilio et Vespa</i>	137
<i>Terraneola et Vulpes</i>	138
<i>Epilogus</i>	139

Bayki opuszone.

Z X I Ę G I I.

Mulier parturiens.
Asinus irridens Aprum.

Z X I Ę G I I V.

Prometheus.
Canum legati ad Iovem.

Z D O D A T K U.

Iuno Venus et Gallina.
Aesopus et Domina.
Servus et Dominus.
Meretrix et Iuvenis.

Pomyłki znaczniejsze druku.

karta.

<i>pomyłki</i>	<i>czytaj.</i>
V. w <i>Przemow.</i> postanowili	postanowiły.
X. w <i>przyp. do Przem.</i> skażone	Skazontem.
5. w <i>przyp. do Dziel. Павров</i>	Павров.
6. w <i>przyp.</i> Habito	Habitu.
30. w <i>przyp.</i> taka iest treść końca Epilogu	Prologu.
81. w <i>przyp.</i> Wydziałem	Udziałem.
102 w <i>przyp.</i> Rozumiał siebie	Rozumiał się.
131 w <i>przyp.</i> ut referes	Refers.

Przypisek opuszczony na stronie III Przemowy pod słowa: aż dopiero Ezop pozbierawszy i t. d.

Tak mówi się podług pospolitego mniemania o Ezopie, lecz istotnie Ezopowi autorstwo we właściwem znaczeniu przyznać się nie może.

1478

1